

T.C
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ, İNSAN BİLİMLERİ VE FELSEFE YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

8 - 11 YAŞINDAKİ PARÇALANMIŞ VE TAM AİLE
ÇOCUKLARININ ANNE - BABALARININ KABUL VE REDDETME
DAVRANIŞINI ALGILAYIŞI

Yüksek Lisans Tezi

Gözde CANDAN

İstanbul-2006

T.C
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ, İNSAN BİLİMLERİ VE FELSEFE YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

8 - 11 YAŞINDAKİ PARÇALANMIŞ VE TAM AİLE
ÇOCUKLARININ ANNE - BABALARININ KABUL VE REDDETME
DAVRANIŞINI ALGILAYIŞI

Yüksek Lisans Tezi

Gözde CANDAN

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Mücella ULUĞ

İstanbul-2006

TEŞEKKÜR

İlk olarak, bu araştırmanın her aşamasında değerli önerileri ve yardımlarıyla desteğini gördüğüm ve her zaman değerli bilgileriyle yanımda olan tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Mücella Uluę'a, Kabul Ve Red Ölçeęini uygulama iznini veren değerli hocam Sayın Prof. Dr. Fatoř Erkman'a, 2006 Haziran ayında 'I. Ulusal KişilerArası Kabul Ve Red Kongresi sırasında bilgilerini benimle paylaşan Sayın Doę. Dr. Azmi Varan'a, istatistik çalışmalarımın verilerini değerlendiren Sayın Dr. Mustafa Otrar'a, verilerin toplanması aşamasındaki yardımlarından dolayı araştırmaya katılan okullardaki rehber öğretmenlere ve araştırmama gönüllü olarak katılmayı kabul eden tüm anne-baba ve çocuklara, en yoğun zamanlarımda manevi destekleri ile her zaman yanımda oldukları için çalışmakta olduğum Saint-Joseph Lisesi Eęitim Vakfı Özel Küçük Prens Anaokulu Müdür Yardımcısı Sayın Cana Meltem Yöneý ve Sınıf Öęretmem arkadaşlarıma teőekkürlerimi sunuyorum.

Her zaman yanımda olan sevgili aileme, canım arkadaşlarım; Aşına Türkay Duman'a, Sevgi Yalçın'a, canım kardeşim Müge Candan'a en içten ve sonsuz sevgimle teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEŞEKKÜR.....	I
İÇİNDEKİLER.....	II
TABLolar LİSTESİ.....	VII
GRAFİKLER LİSTESİ.....	VIII
KISALTMALAR.....	IX
ÖZET.....	1
SUMMARY.....	2
BÖLÜM 1.....	3
GİRİŞ.....	3
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	6
1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	6
1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	6
ARAŞTIRMANIN VARSAYIM, HİPOTEZ, SINIRLILIK VE TANIMLARI.....	7
1.3. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI.....	7
1.4. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	8
1.5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI.....	8
1.6. ARAŞTIRMANIN TANIMLARI.....	9
BÖLÜMÜ.....	11
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	11
2.1. AİLE KAVRAMI.....	11
2.1.1. BİRLİKTELİĞİ KURMA.....	12
2.2. AİLE KURAMLARI.....	13
2.2.1. SİSTEMLER KURAMI.....	13
2.2.2. BAĞLILIK KURAMI.....	14
2.3. AİLENİN İŞLEVİ.....	15
2.3.1. AİLENİN İŞLEVIYLE İLGİLİ GÖRÜŞLER.....	15
2.4. AİLE BİREYLERİNİN İHTİYAÇLARI.....	16
2.5. AİLE YAPILARI.....	19

2.5.1. TAM AİLE.....	20
2.5.2. SAĞLIKLI AİLE VE ÇOCUĞA ETKİLERİ.....	22
2.5.3. SAĞLIKSIZ AİLE VE ÇOCUĞA ETKİSİ.....	24
2.5.4. TAM AİLEDE ÇATIŞMA VE ÇOCUĞA ETKİSİ.....	28
2.6. PARÇALANMIŞ AİLE.....	35
2.7. BOŞANMANIN ÇOCUĞA ETKİLERİ.....	39
2.7.1. (8-11) YAŞ ÇOCUĞUNA BOŞANMANIN DUYGUSAL ETKİSİ.....	39
2.7.2. BOŞANMANIN ÇOCUĞUN UYUM DÜZEYİNE ETKİSİ.....	40
2.8. BOŞANMA VE DEPRESYON İLİŞKİSİ.....	41
2.8.1. DEPRESYONUN TANIMI VE BELİRTİLERİ.....	41
2.8.2. ANNE BABASI BOŞANMIŞ VE BOŞANMAMIŞ ÇOCUKLARIN DEPRESYON DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ.....	44
2.9. EBEVEYN KABUL VE RED KURAMI.....	47
2.9.1. EBEVEYNLİĞİN SICAKLIK BOYUTU.....	50
2.9.2 KONTROL BOYUTU.....	54
2.9.3. EKAR KURAMININ ALT ALANLARI.....	55
2.9.3.1. EKARIN KİŞİLİK KURAMI.....	55
2.9.3.1.1. BAĞIMLILIK VEYA SAVUNUCU BAĞIMSIZLIK.....	57
2.9.3.1.2. DUYGUSAL DUYARSIZLIK.....	60
2.9.3.1.3. DUYGUSAL TUTARSIZLIK.....	61
2.9.3.1.4. OLUMSUZ ÖZ-SAYGI.....	61
2.9.3.1.5. OLUMSUZ ÖZ-YETERLİK.....	61
2.9.3.1.6. OLUMSUZ DÜNYA GÖRÜŞÜ.....	62
2.9.3.1.7. DÜŞMANLIK VE SALDIRGANLIK.....	64
2.9.3.2. EKAR'IN BAŞA ÇIKMA KURAMI.....	65
2.9.3.3. EKAR KURAMININ SOSYOKÜLTÜREL SİSTEM MODELİ.....	67
2.9.4. EKARKURAMI İLE İLGİLİ TÜRKİYE'DE YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	69
2.9.5. EKAR KURAMI İLE İLGİLİ DUNYA'DA YAPILAN ÇALIŞMALAR.....	75
BÖLÜM III.....	82
ARAŞTIRMANIN YÖNTEM BİLİMİ.....	82

3.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	82
3.2. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	82
3.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI.....	82
3.3.1. EBEVEYN KABUL VE RED ÖLÇEĞİ ANNE-BABA FORMU.....	82
3.3.2. EBEVEYN KABUL VE RED ÖLÇEĞİ ÇOCUK FORMU.....	84
3.3.3. KAHN Stres Alanı Ölçeği.....	87
3.3.4. Bilgi Formu.....	87
3.4. VERİLERİN TOPLANMASI.....	88
3.5. VERİLERİN ANALİZİ.....	88
BÖLÜM IV.....	89
BULGULAR.....	89
4.1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU: BÖLÜM I-BULGULARI.....	89
4.2. KİŞİSEL BİLGİ FORMU: BÖLÜM II- BULGULARI.....	94
4.3. EKRÖ (ANNE-BABA FORMU) ARİTMATİK ORTALAMA VE STANDART SAPMA BULGULARI.....	91
4.4. EKRÖ (ÇOCUK FORMU) ARİTMATİK ORTALAMA VE STANDART SAPMA BULGULARI.....	98
4.5. EKRÖ (ANNE-BABA FORMU) BULGULARI.....	100
4.6. EKRÖ ERKEK ÇOCUKLARIN BULGULARI.....	103
4.7. EKRÖ KIZ ÇOCUKLARIN BULGULARI.....	106
4.8. KAHN STRES ALANI ÖLÇEĞİ DEĞERLENDİRME SONUÇLARI.....	109
BÖLÜM V.....	129
TARTIŞMA VE YORUM.....	129
BÖLÜM VI.....	139
SONUÇ.....	139
ÖNERİLER.....	140
5.1. Anne- Babası Boşanmış Bir Çocuktan Öneriler.....	142
5.2. Eğer Bir Çocuk.....	144
EKLER.....	145
A. KİŞİSEL BİLGİ FORMU.....	145
B. ÖLÇEKLER.....	150

1. EBEVEYN KABUL VE RED ÖLÇEĞİ (EKRÖ) ANNE-BABA FORMU.....	150
2. EBEVEYN KABUL VE RED ÖLÇEĞİ (EKRÖ) ÇOCUK FORMU.....	157
3. KAHN STRES ALANI ÖLÇEĞİ.....	163
KAYNAKÇA.....	165

TABLolar LİSTESİ

TABLO	Sayfa No
Tablo-1. Sağlıklı ve Sağlıksız Ailelerin Özellikleri.....	26
Tablo-2. DİE Türkiye Genelinde Yıllara Göre Boşanma Verileri.....	36
Tablo-3. Deneklerin (Çocuk)Yaş Değişkeni Frekans Dağılım ve Yüzdesi.....	89
Tablo-4. Deneklerin (Çocuk) Cinsiyet Değişkeni Frekans Dağılım ve Yüzdesi.....	89
Tablo-5. Deneklerin (Annenin) Yaş Değişkeni Frekans Dağılım ve Yüzdesi.....	90
Tablo-6. Deneklerin (Babanın) Yaş Değişkeni Frekans Dağılım ve Yüzdesi.....	90
Tablo-7. Deneklerin (Annenin) Eğitim Düzeyi Değişkeni Frekans Dağılım ve Yüzdesi.....	91
Tablo-8. Deneklerin (Babanın) Eğitim Düzeyi Değişkeni Frekans Dağılım ve Yüzdesi.....	91
Tablo-9. Deneklerin (Annenin) Mesleği Değişkeni Frekans Dağılım ve Yüzdesi.....	91
Tablo-10. Deneklerin (Babanın) Mesleği Değişkeni Frekans Dağılım ve Yüzdesi.....	92
Tablo-11. Deneklerin (Anne-Babanın) Beraber Olup Olmaması Değişkeni Frekans Dağılım ve Yüzdesi.....	92
Tablo-12. Deneklerin (Çocuk) Kardeş Sayısı Değişkeni Frekans Dağılım ve Yüzdesi.....	92
Tablo-13. Deneklerin (Çocuk) Kaçmıcı Kardeş Olunduğu (Doğum Sırası) Değişkeni Frekans Dağılım ve Yüzdesi.....	93
Tablo-14. 'Algılanan Sosyo-Ekonomik Düzeyin' Frekans Dağılım ve Yüzdesi.....	93
Tablo-15. 'Ailenin Algılanan Çocuk Yetiştirme Tutumu' Frekans Dağılım ve Yüzdesi.....	93
Tablo-16. 'Çocuğun Şu an Kiminle Yaşadığı' Frekans Dağılım ve Yüzdesi.....	94
Tablo-17. 'Anne-Babanın Kaç Yıl Önce Boşandığı' Frekans Dağılım ve Yüzdesi.....	94
Tablo-18. 'Anne Babanın Boşanma Haberinin Kimden Öğrenildiği' Frekans Dağılım ve Yüzdesi.....	95
Tablo-19. 'Anne Babanın Boşanma Haberinin Öğrenildiği Zaman' Frekans Dağılım ve Yüzdesi.....	95
Tablo-20. 'Boşanmanın Nedeni' Frekans Dağılım ve Yüzdesi.....	95
Tablo-21. 'Anne-Babanın Boşanma Sonrası Görüşüp Görüşmemelerinin' Frekans Dağılım ve Yüzdesi.....	96
Tablo-22. 'Boşanmanın En Olumsuz Yönde Etkileyen Döneminin' Frekans Dağılım ve Yüzdesi.....	96

Tablo- 23. 'Ayrı Yaşanılan Ebeveynle Görüşme Sıklığı"nın Frekans Dağılım ve Yüzdesi.....	96
Tablo-24. Kabul Ve Reddetme Testinden (Anne-Baba Formu) Alman Puanlara Ait Aritmetik Ortalama Standart Sapma Değerleri (Genel Grup).....	97
Tablo-25. Kabul Ve Reddetme Testinden (Anne-Baba Formu) Alman Puanlara Ait Aritmetik Ortalama Standart Sapma Değerleri (Alt Gruplar için).....	97
Tablo-26. Kabul Ve Reddetme Testinden (Kız) Alman Puanlara Ait Aritmetik Ortalama Standart Sapma Değerleri (Genel Grup).....	98
Tablo-27. Kabul Ve Reddetme Testinden (Kız) Alınan Puanlara Ait Aritmetik Ortalama Standart Sapma Değerleri (Alt Gruplar için).....	98
Tablo-28. Kabul Ve Reddetme Testinden (Erkek) Alınan Puanlara Ait Aritmetik Ortalama Standart Sapma Değerleri (Genel Grup).....	99
Tablo-29. Kabul Ve Reddetme Testinden (Erkek) Alınan Puanlara Ait Aritmetik Ortalama Standart Sapma Değerleri (Alt Gruplar İçin).....	99
Tablo-30. 'Sıcaklık' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Anne-Baba) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	100
Tablo-31. 'Saldırganlık' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Anne-Baba) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	100
Tablo-32. 'İhmal' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Anne-Baba) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	101
Tablo-33. 'Reddetme (Ayrışmamış)' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Anne-Baba) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	101
Tablo-34. 'Kontrol' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Anne-Baba) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	102
Tablo-35. Toplam Puanlarının Grup (Anne-Baba) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları.....	102
Tablo-36. 'Sıcaklık' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Erkek) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	103

Tablo-37. 'Saldırganlık' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Erkek) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	103
Tablo-38. 'İhmal' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Erkek) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	104
Tablo-39. 'Reddetme (Ayrışmamış)' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Erkek) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	104
Tablo-40. 'Kontrol' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Erkek) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	105
Tablo-41. Toplam Puanlarının Grup (Erkek) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	105
Tablo-42. 'Sıcaklık' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Kız) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	106
Tablo-43. 'Saldırganlık' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Kız) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	106
Tablo-44. 'ihmal' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Kız) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	107
Tablo-45. 'Reddetme (Ayrışmamış)' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Kız) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	107
Tablo-46. 'Kontrol' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Kız) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	108
Tablo-47. 'Toplam Puanlarının Grup (Kız) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları.....	108

GRAFİK LİSTESİ

GRAFİK	Sayfa No
Grafik No 1: Bir sihirbaz olduğunu ve dünyada değiştirmek istediğin herşeyi yapabileceğini düşün, kimi, nasıl değiştirdin?.....	109
Grafik No 2: Dünyanın en zengin insanı olsaydın paranla yapacağın şeyleri söylermisin?....	110
GrafikNo 3: Yılbaşında ve doğum gününde ne gibi hediyeler almak istersin?.....	112
Grafik No 4: Ailende en çok kimi seviyorsun? Anneni mi, Babam mı, Ablam mı, Ağabeyini mi, Kardeşini mi? Diğer?.....	113
Grafik No 5: Kendini daha çok mutlu mu, yoksa mutsuz mu hissediyorsun?.....	115
GrafikNo 6: Hiçkimseye söyleyemediğin sırların var mı, bu sırlar için üzülüyor musun?....	116
Grafik No 7: Hangi tür faaliyetlerde bulunmaktan hoşlanırsın, yalnız basma olmayı mı yada diğerleriyle beraber olmayı mı tercih edersin?.....	117
Grafik No 8: Kimlerle beraber olmaktan hoşlanırsın? Erkek arkadaşlarınla mı? Kız arkadaşlarınla mı? Senden büyüklerle mi? Küçüklerle mi? Yaşlılarınla mı? Aktif veya sessiz olanlarla mı? Engellilerle mi?.....	119
Grafik No 9: Varsayalım, bindiğin gemi battı. Eğer sen ıssız bir adada kalsaydın, yanma kimi seçerdin? Peki daha fazla kişi seçmen gerekseydi, kimleri seçerdin?.....	120
GrafikNo 10: Üç dileğinizin gerçekleşeceği size söylenmiş olsaydı, neler dilerdiniz?.....	122
GrafikNo 11: Eğer yapabilmeniz mümkün olsaydı, en çok ne yapmak isterdiniz?.....	123
Grafik No 12: Size ölmeden önce yalnız birtek şey yapmaya imkanınız olduğu söylenseydi, sarf edecek para, zaman ve gerekli gayret temin edildiği takdirde ne yapmayı tercih ederdiniz?.....	125
Grafik No 13: Eğer öldükten sonra değişik bir biçimde dünyaya dönmek zorunda kalsaydınız ne olmayı seçerdiniz?.....	126
Grafik No 14: Yapmanızın imkansız olduğuna inandığımız üç olay sizce ne olabilir? Sırasıyla yazınız.....	127

KISALTMALAR

TA: Tam Aile

PA: Parçalanmış Aile

EKAR Kuramı: Ebeveyn Kabul Ve Red Kuramı

EKRÖ: Ebeveyn Kabul Ve Red Ölçeği

ÖZET

Rohner (1976, 1988) tarafından ortaya atılmış olan Ebeveyn Kabul-Red Kuramı üzerine temellendirilmiş olan bu çalışmada, parçalanmış ve tam aile, sağlıklı-sağlıksız aile, ebeveyn kabul-reddinin, ülkemizdeki ilköğretim çağı çocuklarının algılayışı incelenmiştir.

Araştırmanın örneklemini, anne-babası evli (tam aile) 50 çocuk ile anne-babası boşanmış (parçalanmış aile) 50 çocuk ve bu çocukların ebeveynleri (anne-baba) 200 kişi olmak üzere toplam 300 kişiden oluşmuştur. Araştırmada ebeveyn kabul-reddi, Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (EKRO) ve çocukların stres alam; Khan Stres Alanı Ölçeği uygulanarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada, çocukların algılayışı açısından, anne-baba kabul reddi ile anne-baba arasındaki çatışmanın, anne-babanın evli ya da boşanmış olmasından daha önemli olduğu bulunmuştur. Araştırmadan elde edilen verilere göre, çatışmalı evliliklerdeki çocuklar, anne-babası anlaşarak boşanmış çocuklara göre, hem daha fazla ebeveyn reddi algılamakta, hem de psikolojik açıdan daha fazla yıpranmaktadır. Anne-baba arasındaki çatışma, hem annelerin hem de babaların çocuklarına karşı daha reddedici davranmalarına yol açmaktadır. Çalışmadan elde edilen önemli bir bulgu da, evli ailelerde babaların çocuğun kabul ve red davranışını algılayışı üzerinde en az anneler kadar etkili olduğu; ancak, boşanma sonrasında babaların çocukları üzerindeki genel etkisinin oldukça azaldığı ve çocuğun yasanıma annenin daha fazla damga vurduğudur.

Bu çalışma, çocukların ruhsal gelişimi için en ideal ortamın anne-baba arasında çatışmanın olmadığı evlilikler olduğunu; bunun dışındaki tüm durumlarda (çatışmalı evlilik, çatışmasız veya çatışmalı boşanma) çocukların psikolojik açıdan örselendiğini ortaya koymuştur.

SUMMARY

in this work, based on parent acceptance-rejection theory which is suggested by Rohner (1976, 1988), divided family and undivided family, healthy-unhealthy family, perception of children in parent acceptance-rejection are examined.

Example group of research consists of 50 children whose parents are married (undivided family), 50 children whose parents are divorced (divided family) and 200 of their parents (total of 300 people). In this research, Parent Acceptance-Rejection scale and the depression level of children are evaluated by performing.

In this research, it is discovered that, in terms of children's perception, clash between mother-father acceptance of rejection and mother-father is more important than if the parents are married or divorced. According to the data obtained from the research, in marriage with clashes children perceive more parent rejection and they are more psychologically frayed than other children whose parents reach an agreement before they got divorced. Clash between father and mother causes both of them to treat their children in a more rejective way.

Another important evidence obtained from research is, In married families, the father is as effective as the mother on perception of children in acceptance and rejection act, on the other hand (however), after a divorce, general effect of father decreases sharply and mother has a major effect on child's life.

This work states that the most ideal environment for children's psychological evolution is marriages without clashes within parents. Besides the various circumstances as clashed marriage, clashed and unclashed divorce, also stated a child's rough handling way according to the psychology.

BÖLÜM I

GİRİŞ

Gelişimin her evresinde anne babayla çocuğun oluşturduğu sağlıklı birliktelik, çocuğun, duygusal, bilişsel ve sosyal gelişimi için vazgeçilmez bir öneme sahiptir. Çocuk, anne ve babanın ona sunduğu kişilik ve cinsiyet modelleriyle, sosyal kuralları ve ahlaki değerleri öğrenerek, karşılıklı bir etkileşim içinde büyür (Dönmezer, 2002; Yavuzer, 1984; Özdiker, 2002).

İnsan yavrusu, canlılar içinde en yoğun bakımla, en ince özenle, en uzun sürede olgunlaşandır. Uzun yıllar korunup kollanması, desteklenmesi ve yönlendirilmesi gerekir. Bedensel hastalıkları gibi ruhsal örselenmelere karşı da dayanıksızdır. Ancak ailesinin sevgisi, ilgisi ile sağlıklı büyüyebilir. Bunlardan yoksun kalırsa ruhsal gelişmesi kolayca yoldan sapabilir. Uyumlu ilişkiler içinde, güvenli bir aile ortamında sevgi ve anlayışla büyüyen çocuk olgunlaşır, kişilik kazanır, kendi kanatlarıyla uçmayı öğrenir. Sevildikçe güven duygusu pekişir, desteklendikçe özsaygısı artar. Anlayış gördükçe hoşgörülü olmayı, sorumluluk aldıkça bağımsız davranmayı öğrenir (Yörükoğlu, 2000).

Çocuk, aile ilişkileri sağlıklı olduğu sürece mutludur. Aile ilişkilerinin çeşitli nedenlerle bozulması, hafif bir tartışmadan boşanmaya kadar çeşitli çatışmalara yol açabilir. Anne-babanın boşanması ise, hiç kuşkusuz hem çocuklar hem de ebeveynler için oldukça zor ve stresli bir süreçtir. Çocuk açısından düşünülecek olursa, o güne kadar en fazla bağlı olduğu iki kişiye bundan sonra eşit olarak ulaşamayacak ve dünyası bir anlamda bölünecektir (Amato, 1994; Benedek ve Brown, 1995; Butler, 2003; Furstenberg ve Kiernan, 2001; Isaacs, 2002; Lamb, Sternberg ve Thompson, 1997; Madden-Derdich ve Leonard, 2000; Woodward, Fergusson ve Belsky, 2000). Şimdiye kadar yapılan çalışmaların çoğu evlilik çatışmaları ve boşanmanın çocuklardaki anksiyete, saldırganlık, davranış bozukluğu gibi birçok uyumsuzluk, sosyal, bilişsel yetersizlik ve düşük ders başarısı ile ilişkili olduğunu göstermektedir

(Cummings ve ark.» 1984; Cummings & Cummings, 1988; Cummings, 1994; Porter & O'Leary, 1980; Emery & O'Leary, 1982; Emery & O'Leary, 1984; Grych & Fincham, 1990; Gurman & Kniskern,1991; Smith & Jenkins, 1991; Erel & Burman, 1995; Long ve ark., 1987; Wierson ve ark., 1988; Kaynaroğlu, 1984; Aydm & Baskın, 1987).

Çocukların aile yaşantısının duygusal kalitesi ile ilgili algılarının önemini gösteren literatürün gelişmesine ve duygu konusundaki araştırmalarda son 10 yıl içerisinde net bir artışa rağmen, çocukların aile içi duygulan anlamasıyla ilgili sistematik araştırmalar yok denecek kadar azdır (Long & Forehand, 1987; Cummings ve ark., 1984; Cummings & Cummings, 1988; Whitehead, 1979).

Ebeveynler açısından ise, boşanma ile birlikte yeni bir yaşam kurma, hem eski eşle hem de çocuklarla yeni ilişki biçimleri geliştirme, maddi zorluklar, sosyal ilişkilerde değişiklikler gibi aşılması gereken sorunlar gündeme gelmektedir (Furstenberg ve Kiernan, 2001; Gale, Mowery, Herrman ve Hollett, 2002; Hawkins, Nock, Wilson, Sanchez ve Wright, 2002; Hortaçsu, 1991; Madden-Derdich ve Leonard, 2002; McKenry, Clark ve Stone, 1999; Wang ve Amato, 2000; Wolchik, Wilcox, Tein ve Sandler, 2000).

Boşanma sonrasında, eşlerin tutumlarının çocuğun boşanmaya uyumunu etkileyen faktörler arasında önemli bir yer tuttuğu belirtilmektedir. Bu faktörler arasında, eşlerin evliliklerinin sona ermesini nasıl karşıladıkları, kendi hayatlarını, kendi aralarındaki ilişkiyi ve çocuklarıyla olan ilişkilerini nasıl sürdürdükleri sayılmaktadır (Amato, 1993; Sun, 2000; Butler, Scanlan, Robinson, Douglas ve Murch, 2002; Butler, 2003; Gale ve ark., 2002).

Ebeveyn-çocuk ilişkisi ve ebeveyn davranışlarının çocuğun kişilik gelişiminde de son derece önemli bir rol oynamaktadır. Boşanma gibi sarsıcı bir durum sonrası çocuğun yeni duruma ve değişen ilişki biçimine uyum sağlaması gerekmektedir. Çocuğun bakış açısından, boşanma sonrası olası en iyi durum, anne-babanm açıkça birbirlerine düşmanlık göstermemeleri, çocuk için birbirleriyle ilişki kurabilmeleri ve çocukla ilişkilerini güçlü ve olumlu bir şekilde sürdürebilmeleridir (Gindes, 1998; Koemer, Wallace, Lehman ve Raymond, 2002).

Boşanma sonrası, çocuğun her iki ebeveynle de ilişkisi eskisine göre farklılaşacaktır. Birçok araştırma özellikle boşanma sonrası evden ayrılan baba ile çocuğun ilişkisindeki değişiklikler üzerinde durmaktadır. Boşanma, çocuğun gerek birlikte yaşadığı gerekse evden ayrılan ebeveynle ilişki sıklığı, çocukla ilgili sorumlulukların ve işlerin yerine getirilmesi gibi birçok alanda büyük değişiklikler getirmektedir. Bu nedenle her iki ebeveynin de çocukla ilişkilerini sürdürürken yeni duruma uyum yapmaları ve ilişkilerini yeniden yapılandırmaları gerekmektedir.

Ancak bu dönemde anne baba da kendi açılarından zor bir dönem yaşamakta ve kendi sorunlarıyla başa çıkmaya çalışmaktadır (Amato ve Booth, 1996; Madden-Derdich ve Leonard, 2000; Madden-Derdich ve Leonard, 2002; Seltzer, 1991; Wenk, Hardesty, Morgan & Blairs, 1994).

Boşanma döneminde anne-babalar zor bir süreç geçirirler ve olumsuz yaşantılarla karşı karşıya kalabilirler. Bu dönemde anne babaların çocuklarına gösterdiği davranışın reddedici bir tavır olarak algılayabileceği düşüncesinden yola çıkarak bu araştırmanın konusunu: 8-11 yaşındaki parçalanmış (boşanmış) ve tam aile (Anne-baba birlikte) çocuklarının anne babalarının kabul ve reddetme davranışını algılayışı oluşturacaktır.

A. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

1.1 Araştırmanın Amacı:

Bu araştırma; 8-11 yaşındaki parçalanmış (boşanmış) ve tam aile (evli) çocuklarının anne-babamın kabul ve reddetme davranışını algılayışının incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın genel amacı çerçevesinde, şu sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır;

- o Parçalanmış ve tam aile çocuklarının kabul davranışını algılayışında bir farklılaşma var mıdır?
- o Parçalanmış ve tam aile çocuklarının reddetme davranışını algılayışında bir farklılaşma var mıdır?

1.2 Araştırmanın Önemi:

Sağlıksız ailelerde problemler çözüme ulaşamaz aile içinde varlığını devam ettirir. Zaman içerisinde yaşanan sorunların çözüme ulaştırılamaması ise ayrılma yada boşanmalara yol açar. Boşanma sonrasında anne-babalann yaşadığı bu olumsuz yaşantılardan dolayı çocuklarma karşı takındıkları tavır olumsuz olarak farklılaşabileceği düşüncesinden yola çıkarak, boşanmanın giderek yaygınlaştığı toplumumuzda çocukların sorunlarıyla ilgilenmek, bu sorunları yaratan nedenleri inceleyerek gerekli önlemleri almak toplumun sağlıklı bireylerden oluşması ve sağlıklı kalabilmesi için gereklidir.

Aile toplumun temelini oluşturan en küçük birim olarak ele alınmaktadır. Ailede eşler arasındaki ilişki biçimi, anne-baba-çocukların iletişimi ve etkileşimi tüm aile üyelerinin gelişimlerini etkilemektedir. Aile ortamının sağlıklı olmasında özellikle anne-babamın kişilik özellikleri ve aralarındaki ilişki biçiminin etkisi büyüktür. Kendine ve başkalarına güvenmeyen, sevgi ve saygı göstermeyen, katı kurallara sahip, kendi istek ve ihtiyaçları doğrultusunda hareket eden, kişiler arası iletişimi zayıf bireyler tarafından kurulan ailelerde sık sık sorunlar yaşanmakta ve bir noktadan sona boşanmalar kaçınılmaz olmaktadır.

Boşanma sonrasında birtakım sorunların çözüme kavuştuğu görülmektedir. Ancak bu süreci yaşayan çocukta derin ve çözümlenemeyecek problemler meydana getirmektedir.

Çalışma aile içi iletişimin ve yaşanan sorunların çocuğu hangi yönlerden etkilediği hakkında anne-babaların bilinçlenmelerine yardımcı olacaktır.

Bu çalışma 8-11 yaşındaki parçalanmış (boşanmış) ve tam aile çocuklarının aile yapılan, anne-baba tutumları hakkında bilgi edinilecek, kabul ve reddetme davranışım çocukların algılayışı araştırılacaktır.

Çalışma sonunda elde edilen veriler ile aile yapısı, aile içi ilişkiler, anne-baba tutumları, parçalanmış aile (boşanmış), tam aile (birlikteliği olan) çocuklarının algıladıkları kabul ve reddetme konusunda anne-babalar için eğitim programları düzenlenebilir, çocuklara yönelik bilgilendirme ve destek çalışmaları yapılabilir.

B. ARAŞTIRMANIN VARSAYIM, HİPOTEZ, SINIRLILIK VE TANIMLARI:

1.3 VARSAYIMLAR:

8-11 yaşındaki parçalanmış ve tam aile çocuklarının anne-babalarının kabul ve reddetme davranışım algılayışının araştırıldığı bu çalışma şu temel varsayımlara dayanmaktadır;

- o Anne-baba birlikteliğinin çocuk gelişimini etkilediği,
- o Aile kabul- red ölçeği bilimsel olarak ölçülebilen kavramlar olduğu,
- o Araştırmada kullanılan Aile Kabul-Red Ölçeği (Çocuk Formu) ile Aile Kabul-Red Ölçeği (Anne-Baba Formu) ve Kahn Stres Alanı Saptama Ölçeği (Çocuk Formu) bilimsel olarak güvenilir araçlardır ve bu ölçme yöntemlerinin Türk kültüründe geçerli ve güvenilir araçlar olduğu,
- e Seçilen örneklemin evreni temsil ettiği,

- o Çocukların ve anne babaların kişisel bilgi formu ve ölçeklere verdiği cevapların onların gerçek görüş ve düşüncelerini yansıttığı,
- o Konu ile ilgili literatürdeki bilgilerin doğru olduğu,
- o Elde edilen verilerin çözümü ve yorumlanması için kullanılan istatistiksel yöntemlerin doğru sonuç verdiği sayıltılarından hareket edilmiştir.

1.4 HİPOTEZLER:

8-11 yaşındaki parçalanmış ve tam aile çocuklarının anne-babalarının kabul ve reddetme davranışını algılayışının karşılaştırıldığı bu çalışma şu temel hipotezlere dayanmaktadır;

- o Boşanmış (Parçalanmış) olan ailenin çocuklarını reddetme davranışı yüksektir.
- o Birlikte olan (Tam aile) ailenin çocuklarını kabul etme davranışı yüksektir.
- a Boşanma erkek çocukları daha çok olumsuz yönde etkiler.
- o Boşanmış ailenin ihmal davranışı yüksektir.
- « Boşanmış ailenin kontrol davranışını algılayışı yüksektir.
- 9 Boşanmış aile kız çocuklarının kontrol davranışını algılayışı düşüktür.

1.5 SINIRLILIKLAR

Araştırmanın sınırlılıkları;

- o Araştırmada araştırılan kabul ve reddetme davranışının algılanışım ölçen, 'Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği (Çocuk Formu)' ile 'Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği (Anne-Baba Formu)'nin ölçtüğü nitelik ve özellikler ile sınırlıdır.
- o Araştırmada araştırılan çocuğun stres alanını saptamak için 'Kahn Stres Alanı Saptama Ölçeği'nin ölçtüğü nitelikler ve 'Bilgi Formu' ile sınırlıdır.

- o Araştırma 2005-2006 eğitim-öğretim yılı İstanbul ili Anadolu yakasında bulunan ilköğretim okullarında, 8-11 yaş arası (8 ve 11 yaş da dahil) orta sosyo-ekonomik düzeydeki 50'si tam aile (anne-baba birlikte) ile 50'si parçalanmış (boşanmış) aile olmak üzere toplam 100 çocuk ve 200 ebeveyn (anne-baba) olmak üzere 300 kişi ile sınırlıdır.

1.6 TANIMLAR:

Araştırmada adı geçen terimler aşağıdaki anlamlarıyla kullanılmıştır:

Aile: Aralandı; evlilik, kan bağı ve çocuk bağları olan, aynı çatı altında yaşayan, içinde bulunduğu toplumla iletişim ve etkileşimde bulunan, kendine özgü inançlara ve değerlere sahip bireylerin oluşturduğu en küçük toplumsal kurumdur (Dönmezer, 1999).

Tam Aile: Anne-baba ve çocuklardan oluşan, üyeleri arasında sevgi, saygı, dayanışma ve birbirlerine ait olma duygusu bulunan bir topluluktur (Kuyucu, 1999).

Boşanma (Parçalanmış aile): Hukuki kurallar çerçevesinde yapılmış bir evliliğin, tarafların kan-koca olarak hiçbir bağlan olmaksızın, fakat varsa ortak çocukların hakları saklı kalmak üzere yargıç kanalıyla sona erdirilmesine ve tarafların başkalarıyla yeniden evlenmelerine imkan veren yasal bir işlem olarak tammlanmaktadır (Özen, 1998).

Kabul Etme: Anne- babaların çocuklarına karşı gösterdikleri sıcaklık, şefkat, bakım, ilgi, destek, ya da kısaca sevginin ön plana çıkması olarak tammlanır. (Kabul etmek, çocuğu olumlu-olumsuz, iyi-kötü, tüm yönleriyle kabul etmektir. Bir çocuğu kabul etme davranışı; çocuğu edilgin dinleme, konuşmaya özendirme, etkin dinleme, şekillerinde gösterilir (Dönmezer, 1999).

Reddetme: Çocuğun bedensel ve ruhsal gereksinimlerini karşılamayı aksatarak, ona düşmanca duygular beslemek şeklinde tanımlanabilir (Yavuzer, 1983). Reddetmenin ya da kötü davranmanın, cinsel yönden, bedensel yönden ve duygusal yönden kötü davranma olarak üç türünden söz edilebilir (Öter, 1994).

Depresyon (Çökkünlük): Derin üzüntülü, bazen de hem üzüntülü, hem bunaltılı bir duygu durumuyla birlikte düşünce, konuşma, devinim ve fizyolojik işlevlerde yavaşlama durgunlaşma ve bunların yanısıra, değersizlik, küçüklük, güçsüzlük, isteksizlik, karamsarlık duygu ve düşünceleri ile belirli bir sendromdur (Öztürk, 2004).

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. AİLE KAVRAMI

Aile; Aralarında; evlilik, kan bağı ve çocuk bağları olan, aynı çatı altında yaşayan, içinde bulunduğu toplumla iletişim ve etkileşimde bulunan, kendine özgü inançlara ve değerlere sahip bireylerin oluşturduğu en küçük toplumsal kurumdur (Dönmezer, 1999). Tanımda sözedildiği gibi ailenin temeli kan koca arasındaki ilişkiye dayanır. Bilinçli bir biçimde anlaşılabilir evlenen çiftler, ayrı ve bağımsız bir yuva kurarak kendi aile düzenini oluştururlar.

Devlet Planlama Teşkilatı tarafından yapılan tanıma göre (2000) aile; kan bağılılığı, evlilik ve diğer yasal yollardan aralarında akrabalık ilişkisi bulunan ve çoğunlukla aynı evde yaşayan bireylerden oluşan, bireylerin psikolojik ihtiyaçlarının karşılandığı, topluma uyum ve katılımlarının sağlandığı ve düzenlendiği bir toplum birimidir.

Ancak birey tam bir kimlik duygusu geliştirmeye kadar böyle yakın bir bağ oluşturmaya hazır değildir (Ericson,1963). "yakınlık" sözcüğünü, bir kişinin kendini eşine "adama kapasitesi" olarak tanımlamıştır. Bu yüzden Ericson'a göre genç insanlar 'ben kimim' sorusuna yanıt verinceye kadar bir başka insanla gerçek sevgi ilişkisi kuramaz.

Bir sevgi ilişkisi kurmak için kimlik duygusunun ön koşul olduğunu kabul etmez. Dahası erkek ve kadın için sevgi yollarının farklı olduğunu ileri sürer. Gilligan; genç erkeğin, yakınlığı ve bağlanmayı tehdit edici ve ürkütücü bulma eğiliminde olduğuna inanır. Erkekler bu türden riskler almadan önce ayrı bireyler olarak bir kimlik duygusu geliştirmelidirler (Gilligan, 1982).

Öte yandan genç kadının en korktuğu şey yakın ilişkilerin olmadığı bir yalıtılmışlık duygusudur. Kadınlar diğer insanlarla bağ kurmakla daha fazla ilgilendikleri, kendilerini ayrı bir birey olarak tanımlama konusunda daha az endişe duydukları için Ericson'ın "yakınlıktan önce kimlik" kuralını izlemek zorunda değildirler.

Araştırmalara göre, genç bir kadın net bir kimlik duygusuna sahip olmadan önce sevgi ilişkisi aramayı daha uygun bulmaktadır. Ancak ergenler arasındaki evlilikler 30'lu yaşlarda yapılan evliliklere göre daha büyük olasılıkla boşanmayla sonuçlanmaktadır (Cavanaugh,1990). Çok genç insanlar, kendilerinin nasıl bir insanla evlenecekleri hakkında net bir karara sahip olmadıkları için erken evlilikler genellikle başarısızlıkla sonuçlanmaktadır. Ergen çiftlerin, daha büyük yaştaki çiftlere göre ekonomik sorunlarla, anne babanın karşı çıkmasıyla ve birbiriyle çatışan hedef ve isteklerle yüz yüze gelme olasılıkları daha yüksektir; boşanma oranının yüksek olmasında bu sorunlar, kimlik sorunlarına göre daha önemlidir.

2.1.1. Birlikteliği Kurma:

Amerikalıların %90'ından fazlası evlenmekte ancak evlenme yaşı yükselmektedir. 1970'de 25-29 yaşları arasındaki kadın ve erkeğin yalnızca %15'i hiç evlenmemişken 1988'de bu oran %36'ya çıkmıştır. Ayrıca gittikçe artan sayıda yetişkin evlenmeksizin uzun süreli yakın birliktelikler içine girmekte ve bir kısmı da anlamlı ilişkilerini sürdürmekle birlikte yalnız yaşamayı tercih etmektedir (Doherty & Jacobson, 1982).

Genellikle evlilikler bir eş seçme süreci sonucunda gerçekleşir. 'Eş seçimi'nde iki temel ilke vardır; (Onur, 2004).

"Benzerlik İlkesi"ne göre, sınırlı bir bireyler grubu içinde yaş, eğitim, kişilik benzerliğine dayanılarak seçim yapılır. Benzerlik (homogami) ilkesi benzerlerin birbirini çektiği gerçeği üzerine kurulmuştur.

"Bütünleme ilkesi" eşlerin özellikle kişilik açısından farklı ve tamamlayıcı özellikleri nedeniyle seçildiğini savunur. Bu ilkelerin karşıtların birbirini çektiği gerçeğine dayanmaktadır. Araştırmalar hangi ilkenin daha çok uygulandığını ortaya koyamamıştır, ancak benzerlik ilkesinin daha geçerli olduğu yolunda belirtiler vardır.

Bowen'e göre, kişiler,

- o Benzer aile deneyimleri tekrarlayan partnerler aramaya eğilimlidirler.
- o Aym psikolojik gelişimde işlev gösteren potansiyel eşleri beğenirler.
- © Eşlerinin, kendi gelişimsel başarısızlıklarını telafi etmelerini beklerler.

Kiminle evlenileceği kararı rastgele bir karar değildir. Araştırmalar insanların çoğunun benzer eğitimden ve geçmişten gelenlerle evlenmeyi tercih ettiklerini göstermiştir (Gagnon, Laumann, Michael, ve Kolata, 1994). Bunun nedeni benzer özelliklere ve geçmişe sahip bireylerin karşılaşma olasılıklarının daha yüksek olması ve bir kez karşılaştıktan sonra da ortak ilgileri ortaya çıkarmanın ve uyuşmanın daha olası olmasıdır (Murstein, 1986). Evlenmeden önce birlikte yaşayan çiftler, birlikte yaşamayanlara göre genellikle evliliklerinden daha az doyum sağlamak ve boşanma olasılıkları daha yüksek olmaktadır (DeMaris ve Rao, 1992).

Ailenin temeli karı koca arasındaki ilişkiye dayanır. Bilinçli bir biçimde anlaşılacak evlenen çiftler, ayrı ve bağımsız bir yuva kurarak kendi aile düzenini oluştururlar. Buna bağlı olarak evlilikle iki insan ailenin mimarisini oluştururlar. Bunun için evlilikte eşlerin uyumu ailenin genel atmosferi için çok önemlidir.

2.2. Aile Kuramları

2.2.1. Sistemler Kuramı

Sistemler Kuramı (Systems Theory) aileye uygulandığında şu görüş ortaya çıkıyor: "Toplam", "parça"ların bir araya konulmasından çıkar sonuçtan daha büyüktür. Açıkça bu kuram aileyi; kişisel üyeler, üyelerin kişilikleri, karakterleri ve birbirleri arasındaki ilişkiler olarak tarif eder. En önemli noktalar, kişiler arasındaki karşılıklı bağımlılık (interdependence) aile yapısı içindeki insanlararası ilişkilerdir (interrelationships).

Bu ebeveynler ile çocuk arasında var olan ilişkiler de sub-system'e (alt sistem) benzer. Ek olarak, ailenin çevresindeki suprasistem'lerle (supra-system:üst sistem), örneğin okul ile olan ilişkilerde aile anlamının içine katılır (Barker, 1981).

Herhangi bir üyeyi veya alt sistemi etkileyen bir değişim, bütün aileyi etkiler. Böylece, sistemin işlevselliği, üyelerin arasındaki iletişime bağlıdır. Tabiatıyla bu iletişim açık ve serbest formdan birbirlerine zıt mesajlar veren ve metaforlar yaratan şekillere kadar değişebilir (Walczak & Burns, 2005).

2.2.2 Bağlılık Kuramı

Bağlılık (Attachment) kuramı, çocuğun gelişimi, dürtüleri ve çevreyi ortak bir etken olarak kabul eden Bowlby tarafından sunulmuştur. Her tür gelişim için kritik fazlar vardır. Kritik fazlar boyunca oluşan şartlar, bir yanıtın olup olmayacağı, yanıtı 'inhibe eden' (oluşumuna meydan vermeyen) stimülüs'ün (uyaran) şiddetini, ne şekil bir motor yanıt çıkabileceği ve ne biçim uyaranların bu motor yanıtı başlatabileceğim belirtir. Çocuk "bağlılık" yolundaki yolculuğu çeşitli yollarla temin eder: Ağlama, gülme, izleme. Bütün bu gayretler, 'uygun' bir yanıtla anne tarafından sona erdirilebilir. Şiddetli ambivalan (kararsız, iki zıt cepheli) hisler. Örneğin sevgi ve nefret, eğer bağlılık davranışma etkili olursa, çocuğun ortama uymasında ciddi sorunlar çıkar. Buna karşıt olarak, eğer sevgi ve güven hisleri mevcutsa, çocuk da ortama nispeten uyum sağlar (Bowlby,1979; Bowlby, 1980).

Bowlby, ek olarak, ayrılma nedeniyle bağlılık ilişkilerinin koştuğu durumlarda ortaya çıkan birçok genel tepki keşfetti. Bu tepkilerde Bowlby, başlıca üç faz olduğunu saptadı:

1) "Protesto" fazı, 2) "Umutsuzluk" fazı, ve 3) "Kopma" fazı bu durumların verdiği bilgi ve içgörüyü, kısa ve uzun vade ayrılma olayımm, çocuğun ruhsal hayatı üzerinde zararlı etkide bulunabileceğine inandı (Bowlby, 1969).

Bugün birçok yazara göre, anneden yoksunluk (maternal deprivation), o kadar etken bir kavram olarak görülüyor (Rutter, 1972).

Görüş ayrılıkları ne olursa olsun, çocuğun, sevgi ve güven temin edecek bir veya birkaç kişiyle geliştireceği bir bağlılığın, onun sağlıklı gelişimi için esas olduğunda bir görüş birliği vardır: O bağm kopması, ruhsal acı ve hiddet yaratır. Bağlılığa neden olan gereksinim ergin hayat boyunca da devam eder. Bowlby'nin kendi sözüyle "Tüm insan heyecanlarının en şiddetlileri, duygusal bağların oluşumu, devamı, kopması ve yenilenmesi sürelerinde doğarlar" (Bowlby, 1980). Ergin hayatta boşanma, ölüm ve diğer sebeplerle ilgili önemli kayıplar, kişilerde açıkça görülebilecek birtakım tepkilere neden olabilir. Bunlar arasında ilk anda hislerin donması ve şok hali, arama ve özlemini çekmek, kişisel organizasyonun sarsıntıya uğraması, umutsuzluk ve bir dereceye kadar yeniden organize olma sayılabilir. Kayıptan ötürü görülebilecek patolojik tepkiler arasında, başlangıçta "İnkâr" (Yadsıma), uzun süreli yas, kayıp kişiyi zihinden silme yeteneğinin olamaması ve kişinin kendi hayatım yeniden organize edememesi sayılabilir (Walrond & Skinner, 1976).

2.3. Ailenin İşlevi

Ailenin yapısı incelenirken üzerinde durulması gereken bir boyut da ailenin işlevidir. Aile bireylerin psikolojik, biyolojik, kültürel ve ekonomik gereksinimlerini karşılama, topluma uyum ve katılımlarım sağlama işlevleri ile tamamlamr ve sorumlu tutulur (Türk Aile Yapısı İhtisas Komisyonu Raporu, 1989).

2.3.1. Ailenin İşleviyle İlgili Görüşler:

İşlevselliği Normal Olan Ailede Etkileşim Sisteminde Varolan Özellikler:

- o Homeostazis (Denge): Ailenin dengesine ailede bulunan bireyler karşılıklı katkıda bulunur. Bu dengenin bozulması huzursuzluk yaratır ve yine aile kendi döngüsü içinde gerginliği onarmaya çalışır.
- o Morfogenezis (Başkalaşım): Denge oluşturulurken esneklik yeterli derecede olmalıdır ki aile iç ve dış değişikliklere uyum gösterebilsin.
- o Döngüsel nedensellik (Circular causality): Aile bireyleri hem bireysel hem de grup olarak birbirlerini etkiler. Etkileşime bağlı değişim zincirleme devam eder.

- o Toplanamazlık (Nonadditivity): Aile sadece bireylerin toplamından oluşmaz. Ailede bir etkileşim vardır. Bu etkileşim aile bireylerinin birbirini bağlayıcı davranışları ile oluşur.
- e Aile içi kuralları (Family rules): İster açık ister kapalı olsun aile içi kurallar aile işlevinin ve aile sisteminin tutarlı ve sağlam olmasını sağlar ve aile hayatına yön verir.
- o Eşit sonuçlanma (Egofinality): Değişik nedenler aynı sonucu doğurabilirken bir neden değişik sonuçlar doğurabilir.
- « İletişim (Communication): Bütün davranışlar aile bireyleri arasındaki mesajları ileten araçlar olarak görülebilir (Walsh,1982).

Ebeveyn işlevleri ile çocuğun uyumu arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Bu araştırmada, destekleme, denetleme ve disiplin gibi temel ebeveyn işlevleri ele alınmıştır. Çocuğun günlük sorunlarını çözmesine ebeveynin yardımı, çocuğun olumlu davranışlarını ve başarılarını ödeme ve ebeveynin çocuğa sevgi göstermesi destekleme içinde yer almaktadır. Denetleme, çocuğun aktivitelerine süpervizyon, çocuğun okul ve arkadaş ilişkilerini takip etme, aile ve toplum kurallarına uymasını sağlama gibi etmenlerden oluşmaktadır. Disiplininin ise, fiziksel cezalar gibi zorlayıcı veya yanlış davranışları çocukla tartışma gibi zorlayıcı olmayan yöntemler gibi iki ana başlıkta toplanabileceği söylenmektedir. Araştırma sonucunda, ebeveyn desteği ve denetlemesinin olması ve ebeveynin zorlayıcı cezalardan uzak durmasının, çocuğun okul başarısını arttırdığı, davranış problemleri ve madde kullanımının olmamasını sağladığı; ayrıca psikolojik sağlık, kendilik algısı ve sosyal yetenekleri arttırdığı bulunmuştur (Amato ve Fowler, 2002).

2.4. Aile Bireylerinin İhtiyaçları

Aile sistemi içinde bireyler birbirleriyle iletişim ve etkileşim halindedirler, ailenin sistematik olarak ihtiyaçları vardır. Bu ihtiyaçlar;

1. Değerli olma duygusu: Aile sistemi içerisinde karşılıklı iletişim ve etkileşim çocuklarda "değerli olma" yada "değersiz olma" duygusunun gelişmesine neden olur. Birey bu ihtiyacını sistem içinde karşılayamadığı zaman farklı davranışlarla durumu telafi etmeye çalışır.
2. Güven ortamı: Sistemdeki bireylerin tehlikeli durumlara karşı emniyette oldukları, kendileri ve diğer aile üyelerinin gözünde bir değer taşıdıkları duygusu da temel bir ihtiyaçtır. Ailedeki kadın, erkek yada çocuklar buldukları sistemde güven ortamının olmadığını hissettikleri zaman kendilerini daha güvende hissedecekleri ortam arayışına girerler. Oysa güven ortamının sağlandığı ailede bireyler daha rahattır, severler ve sevilirler.
3. Zorluklarla mücadele etmeyi öğrenme: Çocuk, gelişim dönemine uygun zorluk derecesindeki sorunlarla baş başa bırakıldığında, sorun çözme becerisini geliştirir ve kendine olan güveni artar. Böylece başkalarına her an bağımlı olmaktan kurtulur. Bu durum ailenin diğer üyeleri için de geçerlidir. Toplumumuzda çoğunlukla sadece anne yada baba tek başına sorunlarla baş etmek zorunda kaldığı için sistemde bozulmalar meydana gelmektedir.
4. Sorumluluk duygusu: Aile sistemi de tıpkı diğer sistemler gibidir; bir takım roller ve sorumluluklar düzenli bir şekilde paylaşılıp, yerine getirildiğinde düzen devam eder. Tüm sorumlulukları üstlenen anne-babanın çocukları sürekli yönetilmeye muhtaç, yaşadıkları olaylardan başkalarını suçlayan ve dışa bağımlı bireyler haline gelirler. Yine ailenin tüm sorumluluğunu üstlenen anne-baba zamanla yorulur ve sistemde sorunlar ortaya çıkabilir.
5. Yakınlık ve dayanışma duygusu: Aile sistemi içindeki bireylerin yakınlık ve dayanışma duygularıyla hareket etmeleri güven duygularının da güçlenmesi ve dış dünyanın yarattığı üzüntü, kaygı gibi olumsuzluklardan minimum düzeyde etkilenmelerine yardımcı olur. Yakınlık ve dayanışma duygusu içinde olma ihtiyacı aile sistemini koruyan ve devamlılığını sağlayan en önemli ihtiyaçtır.

Tam olarak karşılanmadığı zaman kendine ve başkalarına güvenmeyen, her an değişen, kimseye inanamayan, sürekli çevresindekileri kendi çıkarları doğrultusunda kullanmaya çalışan bireyler ortaya çıkar. Eşler arasında herhangi bir nedenle yakınlık ve dayanışma duygusu kurulmadığı zaman yada kaybolduğu durumlarda birbirlerine olan güven duygusunda zarar görür ve sistemde bozulma meydana gelir.

6. Sağlıklı manevi yaşamın temellerini oluşturma ortamı: Aile; evrenin bir bütün içinde yer alan her olayın ve yaşantının kendine özgü bir yere sahip olduğunu, her bireyin kendine ait duyguları, düşünceleri, becerileri olduğu, herkesin olduğu gibi kabul edilmesi gerektiği, insana ve doğaya saygılı, sahip çıkan, koruyan bireyler yetiştirir. Manevi temellerin sağlıklı bir şekilde oluşturulamaması durumunda bireyler kendi değerlerini oluşturmak yerine, sistemde var olan kuralları sorgulamadan kabullenir ve kendileriyle birlikte çevrelerindeki de bu kurallar doğrultusunda değerlendirir (Cüceloğlu, 2002).
7. Mutluluk ve kendini gerçekleştirme ortamı: Güven, sevgi, saygı, ait olma, emniyet, değerli olma, yakınlık duyma gibi ihtiyaçlar karşılandığı takdirde birey kendini gerçekleştirme imkanı bulur. Kendini gerçekleştirmiş bireyler; kendilerini ve başkalarını olduğu gibi kabul ederler, sürekli kendilerini ve çevreyi keşfetmek için çalışırlar, gerçeği olduğu gibi kabul ederler. Böylece aile sistemindeki temel gereksinimlerin karşılanma derecesine bağlı olarak işlevsel açıdan sağlıklı ya da sağlıklı aile ortamları oluşmaktadır (Cüceloğlu 1994).

2.5. Aile Yapıları:

Bugünkü aile kavramının, çok çeşitli kombinasyonları vardır. Aile tipi kadar, tipoloji ölçütleri de çeşitlidir. Evlilik bağına, büyüklüğüne, işlevine göre pek çok değişik aile yapısı vardır (Gülerce, 1996).

Aile yapılan geleneksel "büyük aile" ve çağdaş "çekirdek aile" olarak sınıflama yapılır. Ancak bu sınıflama biçiminin günümüzdeki aile yapılarını tam anlamıyla yansıttığı söylenemez. Günümüzde aileler anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek birimler halinde görünseler bile, büyük aile ile bağlarını çeşitli biçimlerde sürdürmektedirler. Doğal olarak genç çift anne babasından ayrı bir ev kurar, ama aile bağları korunur, akrabalık ağı içinde karşılıklı yardımlaşma ve ilişki sürdürülür. Anne babalar yeni çiftlere yardım ederler, daha sonra yeni çiftlerde yaşlılık ve hastalıkta anne babalara yardıma koşarlar. Üç kuşak aile üzerinde yapılan bir araştırmada; en genç kuşağın, anne babalar ile çocukların kendi yollarına gitmeleri gerektiğini "en az" söyleyen ve anne babaları ile ilişki kurma sorumluluğunu "en fazla" duyan kuşak olduğu ortaya konmuştur (Onur, 2004).

Günümüzde en yaygın aile biçiminin, "genişlemiş çekirdek aile" (extended nuclear family) olduğu söylenebilir. Bu aile yapısı, çeşitli seçeneklere olanak verdiği, coğrafi hareketlilik sağladığı, değer ve tutumları yeni kuşaklara iletmede aracı olduğu, hızlı toplumsal değişimlerin yol açtığı gerilimlere karşı bireylere duygusal destek sağladığı için yaygındır. Gelişmiş toplumların çoğulcu yapısının çeşitli aile yapılarının gelişmesine olanak tanıyacağı kuşkusuzdur (Onur, 2004).

Bu sınıflamaya ek olarak ülkemizde farklı aile biçimleri dört grupta ele alır. (Timur, 1972).

1. Çekirdek aile (Tam aile)
2. Ataerkil aile
3. Geçici Geniş Aile
4. Parçalanmış aile
 - Ölüm
 - Boşanma
 - Ayrı yaşama.

2.5.1. Tam Aile:

"Tam aile" olarak tanımlayabileceğimiz olgu anne-baba ve çocuklardan oluşan, üyeleri arasında karşılıklı sevgi, saygı, dayanışma ve birbirlerine ait olma duygusu bulunan ve yasalarla saptanan görevleri yanında geleneklere göre belirlenen bir çok işlevi olan toplumsal bir kurumdur. Postmodern anlayışa göre ise aile; ortak geçmiş, şimdiki zaman ve gelecekte beklenenleri paylaşan bir grup insanın karşılıklı ilişkiler sistemini temsil eder. Yani bu yeni tanım, aile üyeleri arasında psikolojik bağlara önem vermektedir (Gülerce, 1996, Bulut 1990).

Aile konusuyla ilgilenen antropologlar ise aileleri daha çok insan ırkının ürettiği ve geliştiği yapılar olarak değerlendirmektedirler. Aile yapılan çeşitlilik göstermektedir. En temel yapı özellikle batı toplumlarında görülen çekirdek ailedir. Bu yapı evli çocukları ve onların çocuklarıyla birlikte yaşayan aileler yerine bir kadın ve bir erkeğin birlikteliğinde çocuksuz, ilk evliliklerde çocuk sahibi oldukları evlat edinilmiş çocuğa sahip veya tek ebeveynli aileleri tanımlamaktadır. Bu durum farklı cinsiyetteki iki yetişkinin toplumca onaylanan öz yada evlat edinilmiş çocuklardan oluşan yapıyı ifade etmektedir (Tmaz, 1997).

Çekirdek aile; anne baba ve çocuklardan oluşan toplumun en küçük parçasıdır düşüncesinden ve yukarıda açıklanan tanımın ışığında 'Çekirdek aile' tam aile kavramını kapsar. Ayrıca "Ataerkek aile" ve "Geçici Geniş Aile" yapısında tam aile kavramını yansıtır çünkü tam aile kavramıyla anlatılan ailenin 'bütünsel yapısı'dır. Bu yapı çiftlerin bilinçli bir biçimde anlaşarak evlendikten sonra, ayrı ve bağımsız bir yuva kurarak kendi aile düzenini oluşturmasıdır. Açıkça tam aileyi; parçalanmış aileden ayıran ince çizgi ailenin bütünselliğidir.

Tam aile bir Gestalt'tır yani aile üyelerin toplamından daha fazlasını ifade eder. Bu nedenle bireyi ele alırken kullandığımız bakış açısından başka bir bakış açısı elde etmemiz gerekmektedir. Aileyi içerisinde değerlendirmeye almak daha doğru bir yaklaşım olacaktır. Bu da şunu göstermektedir ki bireyler teker teker bireyler yerine onların bir başka düzlemde oluşturdukları ilişkilerin örüntüsü ön plana çıkmaktadır. Nitekim bu topluluğu bir sosyal grup olarak birarada tutan ve aile anlamına gelmesine sebep olan süreklilik gösteren örüntülerdir (Gülerce, 1996).

İnşam diğer canlılardan ayıran en önemli özellik sosyalleşmesine imkan tanıyan ilişkileri yaşadığı, bilgileri öğrendiği aile içinde varolmasıdır. Aile kavramı yüzyıllar boyunca toplumun temelini oluşturan sosyal bir kurum olarak algılanmıştır. Ailenin temel fonksiyonu, yeni doğan çocukların, bakılıp büyütülmesi ve sosyalleştirilmesidir (Calvin ve Brommel, 1991). Bu bakımdan aile, en etkili eğitim kurumu olarak çalışır. Kişilik aile ortamında gelişir. Çocuğun içinde yaşadığı toplumla uygun bir birey olarak yetişmesi, önce aile çevresinde sağlanır. Bu nedenle yapı olarak aile içindeki ilişkilerin çocuklar üzerinde çok önemli etkileri vardır (Calvin ve Brommel, 1991; Bulut, 1990).

Aile, her üyesinin yaşım ve rolünü hesaba katmaksızın yaşam tecrübesini oluşturan, birbirine bağlı ve kenetlenmiş İlişkiler sistemidir (Miller, 1991). Aile biyolojik ilişkiler sonucu insan türünün devamını sağlayan, toplumsallaşma sürecinin ilk ortaya çıktığı, karşılıklı ilişkilerin belirli kurallara bağlandığı ve o zamana kadar toplumda oluşturulmuş gelenekleri kuşaktan kuşağa aktaran, biyolojik, psikolojik, ekonomik, hukuksal yönleri olan toplumsal bir birimdir. Ailede yaşanan olumlu ilişkilerle, sevmeyi, insanları, doğayı, sevmeyi öğrenirler (Sayın, 1990).

Tam aile bütün toplumlarda sosyalleşmenin önemli bir metodu olarak çocuğun ebeveyni taklit etmesi görülür. Ruh sağlığı yerinde, işbirliğine yatkın, çalışmaktan zevk alan, kendini ve diğer insanları seven, yaratıcı bireylerin yetişmesi, anne, baba, kardeşler ve diğer aile bireylerinin birlikte varolduğu sevecen ve dengeli bir aile ortamında mümkün olabilir. Sorumlulukların paylaşıldığı, birbirine karşı hoşgörülü, duyarlı ve demokratik aileler dengeli ve sağlıklı bireylerin yetişmesine olanak verecektir (Aydm, 1997; Harris, 1995).

İçinde yaşanan aile sistemi, sorunsuz bir yetişkin olabilmek için gerekli olan bilgi, beceri ve tutumları kazandırmakta yeterli değilse, çocuklar yaşanacak problemler için potansiyel bir risk taşıyor. Aile içi ilişkilerin bozuk olması, aile üyelerinin psikolojik problemlerinin nedeni olabilmektedir. Çünkü bu sistem içinde tüm üyeler arasında karşılıklı bir etkileşim olduğuna göre tüm aile tehlike altındadır (Palmo, 1996; Sayın, 1990).

Satir aileyi; üyelerinin birbirlerini desteklediği, kişiler arası etkileşimle oluşan bir sistem olarak görmüştür.

Aile kısaca "En küçük toplumsal kurum" diye tanımlanabilir. Anne baba ve çocuklardan oluşan bu kuruluşun yasalarla saptanan görevleri vardır. Her sosyo-kültürel sistemde, kadın erkek ilişkilerini düzenleyen, doğan çocuğun bakımından, beslenmesinden, sağlık ve eğitiminden sorumlu olan bir aile kurumu vardır (Konuk, 1992).

2.5.2. Sağlıklı Aile Ve Çocuğa Etkileri

Aileyi oluşturan bireyler arasındaki en önemli ilişki eşlerin birbirleriyle olan ilişkisidir. Aile içinde çocuk, anne-baba ilişkisini her yönüyle gözlemlemekte ve yaşamaktadır. Anne-babamın çocuğa karşı tutumları ve anne babanın birbirleriyle olan ilişkilerinin çocuğa yansımaları çocukta ilk kişiler arası duygu, tutum ve davranışların oluşmasında büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle ailenin sağlıklı olması son derece önemlidir (Cüceloğlu, 1994).

Sağlıklı aile, bireylerin öz-değerleri yüksek, aralarında belirgin, dürüst, açık, doğrudan bir iletişim ve etkileşim olan ve böylece bireylerin değerli olduklarını ve ailelerine ait olduklarını hissettikleri ortamdır (Satir, 2001). Sağlıklı ailede her bireyin kendine özgü bir kişiliği olduğu bilinir ve kabul edilir. Böylece her bireyin farklılığı korunmuş olur (Dönmezer,1999).

Sağlıklı ailenin çocuğun uyumu üzerinde olumlu etkileri bulunmaktadır. Toplumun en küçük birimi olan ailenin temel işlevleri arasında, çocuğun fiziksel, sosyal ve duygusal alanlardaki gereksinimlerini karşılayarak sağlıklı bir birey olarak yetişmesi yer almaktadır. Aile, birbirini etkileyen ve birbirinden etkilenen karı-koca, ebeveyn-çocuk ve kardeşler alt sistemlerinden oluşmaktadır.

Ebeveynlerin çocukla ilişkilerinin yanı sıra, ebeveynlerin birbiriyle ilişkilerinin de çocuk üzerinde oldukça fazla etkisi olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda, ailedeki alt sistemler arasındaki ilişkilerin sağlıklı olduğu ve yıkıcı çatışmaların olmadığı aile yapılarında çocukların psikolojik açıdan uyumlu olacaklarını öngörmektedir (Amato ve ark., 1995; Difilippo ve Overholser, 2002; Heġnicke ve ark., 1997; Knauth, 2000; Nomura, Wickramaratne, Warner, Mufson ve Weissman, 2002; Stocker, Ahmed ve Stall, 1997; Vandewater ve Lansford, 1998; Yogev ve Brett, 1985).

Sevgi ve şefkat insan ruhunun üretebildiği en gönül okşayıcı duygulardır. Sevilmeğe insana değerli olduğu duygusunu verir; değerli verildiğini hisseden kişi de çevresine değer verir. Hepimizin ortak amacı çocuklarımızın hem fiziksel hem de ruhsal olarak sağlıklı yetişmesidir. Bunda anne-baba tutumlarının önemi büyüktür.

Anne-babalann tutumlarının sağlıklı olması, onların kendi içlerinde barışık, huzurlu, dengeli ve birbirlerine karşı sevgi ve saygılı olmalarına bağlıdır. Biyolojik anne babadan farklı olarak psikolojik anne-baba sevme yeteneğine sahiptir (Jersild,1993).

Sağlam temeller üzerine kurulu olan sağlıklı ailede bireyler sorumluluklarını yerine getirirler çünkü beklenti ve kurallar açıktır. Aile bireylerinin güvende olmak için temel gereksinimleri karşılanır, kişiler arası farklılıklar doğal karşılanır, birbirlerini olduğu gibi kabul ederler, aralarındaki duygusal bağlar güçlü olduğu için gönüllü olarak işbirliği yapılıır. Evde olumlu ve destekleyici bir aile ortamı vardır. Böyle eşler sürekli iletişim ve yardımlaşma içinde olduklarından, anne-baba olduklarında da çocuklarının yetişmesi için gerekli sağlıklı aile ortamını oluştururlar. Böyle aile ortamında yetişen çocuğun, doğal olarak, gereksinimleri karşılanır. Aile düzeni içinde anne baba kendi doğal gereksinimlerini karşılayamıyorsa, çocuklarının da gereksinimini karşılayamazlar. Oysa, sağlıklı aile ortamında eşler kendi doğal gereksinimlerini karşılar. Mutlu ve doyurucu bir yaşam sürerler. Bağımsız kişiler olmalarına rağmen, sevgi ve saygı içinde birbirlerine güvenen, kendilerini sürekli geliştirmeye çalışan olgun insanlardır. Böyle kişiler, çocuk yetiştirmeyi çok önemli bir görev olarak görürler ve anne baba olma sorumluluklarını yerine getirirler. Çocuklarına da görev ve sorumluluklarını öğreterek, benlik değerlerini geliştirebilmeleri için onlara haklar tanırlar (Göknar, 2004).

2.5.3. Sağlıksız Aile Ve Çocuğa Etkileri

Aile ortamının sağlıklı ya da sağlıksız olmasında aileyi oluşturan anne-babanın kişilik özellikleri ve aralarındaki ilişki çok önemlidir. Kendi bütünlüğünü tamamlayamamış, kendine ve dolayısıyla başkalarına saygı, sevgi gösteremeyen, gerçek anlamda sevemeyen, katı kuralları olan ilişkilerde bireyler arası sevgi ve bağlılık yoktur, ilişkiler korku ve nefrete dayanır.

Sağlıksız ailelerde gizli kurallar vardır. Tüm bireyler bu kurallara uymak zorundadır. Bunlar;

1. Konuşma yasağı: Ailenin içinde bulunduğu olumsuz durum, kurallar ve davranışlar hakkında konuşmak yasaktır. Henüz çocuk kişiliği oluştururken baskılandığı ve belirli kalıplara göre yetiştirildiği için büyüdüğünde, aile içinde yaşanan olumsuzlukları, kuralları ve yanlış davranışları dile getiremez.
2. Güven yasağı: Aile içinde bireylere değer verilmemesi, desteklenmemesi, gerçek sevgi ve saygının gösterilmemesi güven duygusunun gelişmesine izin vermez. Sonuçta bireylerde güvensizlik hakim olur ve yapılan her davranışın altında bir art niyet aranır.
3. Kırgınlık ve küskünlüğün sürdürülmesi: Aile içinde yaşanan kırgınlıklar ve küskünlükler bireylerin birbirlerini anlamalarına imkan vermez ve sağlıklı ilişkiler kurulamaz. Sağlıksız ailede bu durum korunduğu için kişiler arası çatışmalar ve iletişim bozuklukları sürekli hale gelir.
4. Denetleme: Bireyler bebeklikten itibaren belli kalıplara göre yetiştirildikleri ve kendini ifade fırsatı tanınmadığı için duygu, düşünce ve davranışlarının her an denetlenmesi ihtiyacı duyarlar. Her davranışın denetimle kontrol altına alınabileceğine inandıkları için aileye karşı sağlıksız bir güven duygusu geliştirir.
5. Mükemmeliyetçilik: Sağlıksız ailede birey davranışlarıyla, düşünceleriyle, başkalarının beğenisini kazanmak ve mükemmel olmak durumundadır. Bireyin kendi duygu, düşünce ve davranışlarının dikkate alınmaması zaman içinde değersizlik duygusunun gelişmesine neden olur ve bu durum bireyleri kendi yaşamlarında umutsuzluğa sürükler.

6. Suçlama: Birey bazen kendini denetleyemez ve mükemmel olmayan davranışlar sergileyebilir. Bu noktada aileden gelen suçlama, yarglama kişinin sürekli bir kaygı, suçluluk ve utanç duygusu yaşamasına neden olur. Bireyin davranış, düşünce ve duygulanndaki doğallık tamamen ortadan kaldırıldığı için toplum içinde de sağlıklı bir kişilik sergilemesi beklenemez (Cüceloğlu, 1994).

Tablo. 1. Sağlıklı Ve Sağlıksız Ailelerin Özellikleri

Özellik	Sağlıklı Aile	Sağlıksız Aile
Bireyler arası ilişkiler	Açık, rahat, güvenli	Negatif, güvensiz
Ayrışma, bireyselleşme	Özerk	Konformist
İletişim	Açık, anlaşılır	Bulanık
Güç yapısı	Eşler arasında, paylaşılmış	Dengesiz dağılım, koalisyon
Denetim	Esnek fakat hiyerarşik temelleri gözetten	Katı yada çok gevşek
İlişki	Spontan, renkli	Katı, stereotipik
Girişimcilik	Spontan, tutarlı	Edilgin
Gerçeklik duyumu	Bireylerin ve ailenin gerçeklerine uygun	Gerçekten kaçma, düşleme doyum
Sorunlarla ve kayıplarla başa çıkma	Yoğun aile dayanışması ve aile dışı desteklerle başarıma	Zamansızlık, v.b. nedenlerle başaramama

(Fidaner, 1995).

Sağlıklı ve sağlıksız aile kendilerini aşağıdaki dört temel boyutta farklı farklı belirler. Bunlar:

1. Kişinin kendi özüne saygısı:

- o Sağlıklı ailede aile üyeleri kendilerini değerli, onurlu ve anlamlı bulurlar. Kişinin kendini değerli bulması ve saygı duyması doğal bir süreçtir. Açıkçası, kişilerin kendi özlerine saygıları, sağlıklı ailedeki ilişkilerde bilincin odak noktasını oluşturur.
- o Sağlıksız ailede ise üyeleri kendilerini değerli bulmazlar. Kişinin kendini değerli bulması ve kendine saygı duyması sağlıksız ailenin önem verdiği birşey değildir; sağlıksız ailede bilinç insanların birbirlerini denetlemeleri ve baskı altına almaları üstüne odaklanmıştır. O nedenle, kişinin kendini onurlu ve değerli bulması sağlıksız ailede doğal bir durum değildir; az rastlanan bir durumdur.

2. İletişim:

- o Sağlıklı ailede iletişim dolaysız, açık seçik, ayrıntılı ve dürüştür. Kişiler birbirlerine değer verdikleri ve güvendikleri için iç dünyalarını, algılamalarını, duygu ve düşüncelerini olduğu gibi, tüm ayrıntılarıyla paylaşmak isterler.
- o Sağlıksız ailede kişiler birbirlerine gerçekte değer verdikleri ve güvendikleri İçin iç dünyalarını rahatlıkla paylaşamazlar. Bu nedenle, sağlıksız ailede iletişim dolaylıdır, belirsizdir ve dürüst değildir; yalan çoktur. Savunucu iletişim, sağlıksız ailenin en belirgin özelliğidir.

3. Aile kuralları:

- » Sağlıklı ailede aile kuralları açık bir şekilde ifade edilmiştir, belirgin ve esnek; duruma göre yorumlanarak, gerekirse esnetilerek uygulanır, katı değildir, akla yatkındır. Sağlıklı ailede aile üyeleri, aile kurallarını tartışma konusu yapabilir ve gerekiyorsa değiştirebilir.

- o Sağlıksız ailede ailenin davranışlarını düzenleyen kurallar çoğu kere açık olarak ifade edilmemiştir, gizlidir. Ne var ki, bu kurallar gizli olmasına rağmen katıdır, insafsızdır, tartışılmaz ve değiştirilemez. Daha doğrusu kurallar otorite durumunda olan kişinin keyfine göre tanımlanır ve uygulanır.

4. Toplumla ilişkiler:

- o Sağlıklı ailede aile üyelerinin toplumla ilişkisi yoğundur, ama toplumsal beklentilerin altında ezilmezler. Geçekçi bir umut vardır; her aile üyesinin geleceğe dönük kendisine heyecan ve şevk veren bir umudu vardır.
- o Sağlıksız ailede insan ilişkileri korkuya dayalı olduğu için, toplumla ilişkileri de ya karşıdakine yaranmaya veya onu ezmeye yönelir.

Özetle; Sağlıklı birey, sağlıklı toplumun temel taşıdır ve ancak sağlıklı ailede yetişir (Cüceloğlu, D. ile iletişim dünyası, http://.minidev.com/dc_editor.asp, 02.03.2006).

Aile; kişilik yapıları farklı bireylerden oluştuğu için zaman zaman sorunlar yaşanması da doğaldır. Sağlıklı ailelerde problemler bir gelişme olarak görülür ve hep birlikte çözüme kavuşturulur. Ancak sağlıksız ailelerde problemler çözüme kavuşmaz ve aile içinde varlığını devam ettirir.

2.5.4. Tam Ailede Çatışma Ve Çocuğa Etkisi

Doğuştan olma kimi ruhsal bozukluklar dışmda bir çocuğun ruh sağlığını da sağlıksızlığın da belirleyen etkenler aile içinde aranmalıdır. Anne-babanın kendi sorunları, tartışmaları, çatışmaları, çocuklara derece derece yansır. Çekişmelerin, küslüklerin, karşılıklı suçlamaların, kavga ve dayağın sürekli olduğu evlerde çocuklar kalıcı bunalımlara düşer. Babanın içkisi, kumarı, eşini aldatması, işsiz kalması aile dengesini bozar; çocuklarda derin izler bırakabilir (Yörükoğlu, 2000).

Evlilik çatışmasındaki temel odak, eşler arasındaki güç savaşımıdır. Evlilik çatışmaları, eşlerin hangi kurallara uyacakları, birbiriyle tutarsız olan kuralları yürürlüğe koyma girişimleri ve kuralların kimin tarafından konulması gerektiği konusundaki anlaşmazlıklardan kaynaklanır (Haley, 1998).

Yetişkinler arasındaki kızgınlığa şahit olan çocukların, sıkıntı ve korku duygusu bildirdikleri bulunmuştur. Fiziksel çatışmayı içeren çatışmanın, çocuklar için daha fazla sarsıcı olduğu ve çatışmanın daha az şiddetli biçimlerine kıyasla davranış problemleriyle daha fazla bağlantılı olabileceği şeklinde açıklamışlardır (Cummings,1988). Ebeveyn depresyonu, evlilik çatışması ve çocuk davranış problemleri arasındaki ilişkilerin 14, 27 ve 42 aylık değerlendirme periyodları boyunca daha güçlü hale geldiğini rapor etmektedir. Bu sonucu, çocukların büyüdükçe daha incinebilir hale geldikleri şeklinde açıklamışlardır (Cummings, 1994).

Erkek ve kız çocuklarının evlilik çatışmasına eşit bir şekilde maruz kaldıklarını ve eşit bir şekilde farkında olduklarını, bununla birlikte çatışmanın kızlardan ziyade erkek çocuklarda davranış problemleriyle daha yakinen ilgili olduğunu bildirmişlerdir (Emery & O'Leary,1982).

Evlilik çatışmasının şiddeti açısından düşük, yüksek ve ayrılmış ailelere sahip olan 1-18 yaşlarındaki çocukların uyumlarını incelediği çalışmada, 3-5 yaş çocuklarının, ebeveynlerinin boşanmalarının nedeni olduklarına inanma eğiliminde olduklarını, fakat daha büyük çocukların, boşanma nedeni olarak, ebeveynsel uyumsuzluğu gösterdiklerini bulmuştur (Kurdek, 1991).

Mutsuz bir evliliği ne pahasına olursa olsun sürdürmek ne toplum, ne eşler, ne çocuklar için sağlıklı sayılmaz (Yörükoğlu, 2000).

Ebeveynler arasındaki evlilik çatışmasının çocuğun uyumunu etkileyen en önemli etkenlerden biri olduğu belirtilmektedir (Fincham, 1994; Fincham, Grych, ve Osborne, 1994; Amato ve ark., 1995; Grych, 1998; Vandewater ve Lansford, 1998; Buehler ve Gerard, 2002; McMahon ve ark. 2003).

Evlilik çatışması ile çocuğun uyumu arasında doğrudan ve dolaylı iki tip ilişkiden söz edilmektedir. Evlilik çatışması ile çocuğun uyumu arasındaki doğrudan ilişkide, sık ve kolay çözülemeyen ebeveynler arası çatışma olduğu ve bu durumun, çocuk için olumsuz sonuçlar doğurduğu söylenmektedir, Ebeveynlerinin kendi aralarındaki çatışmalarını sağlıklı bir şekilde çözümlenemediğini; birbirlerine agresif ve düşmanca davrandıklarını gören çocuklar, kendi ilişkilerinde benzer yolları denemektedir. Daha da önemlisi, çatışmalarını çözümlenemedikleri açıkça görülen ebeveynlerin çocukları, kendi ilişkilerinde yaşadıkları çatışmaları çözmek için ebeveynlerini gözlemleyip model alma fırsatı yakalayamamaktadır. Çocukların duygularını ifade etmeyi öğrenmelerinin bir yolu, ebeveynlerini gözlemleyip model almaktır; ancak ebeveyn bunu başarılı bir şekilde yapamıyorsa çocuğa bir rol modeli olamaz. Evlilik çatışmasının, çocuğun benlik saygısını azaltma, depresyon ve anksiyete gibi içsel sorunların ortaya çıkmasına neden olma gibi olumsuz etkileri üzerinde de durulmaktadır. Sonuçta, ebeveynleri arasındaki evlilik çatışmasını gözlemlemenin çocuğun psikolojik uyumunu etkileyen bir stresör olduğu; diğer stresörler gibi evlilik çatışmasının da çocukların başa çıkma kapasitesini etkileyebileceği veya diğer stresörlerden farklı olarak çocuğun uyum kapasitesini zorlayabileceği belirtilmektedir. Çocuk tarafından gözlemlenmeyen evlilik çatışmasının ise, ebeveynin davranışları üzerindeki etkisi veya ebeveynde yol açtığı depresyon, anksiyete gibi olumsuz sonuçları nedeniyle çocuk üzerinde dolaylı bir etki yaratabileceğinden söz edilmektedir. Ebeveynler arasındaki çatışmanın çocuk üzerindeki dolaylı olumsuz etkileri arasında, düşük ebeveyn desteği, çocuğa yeterli destek ve denetlemenin yapılmaması, fazla baskıcı olma, tutarsızlık ve fazla kontrol sayılmaktadır. Ebeveynin bu davranışları çocukta uyum sorunlarının yanı sıra, ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişki kalitesinin düşmesine de yol açabilmektedir (Fine, 1997).

Anne-baba arasındaki evlilik çatışması ile çocukların kısa süreli duygu ifadeleri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada, çocuğun öfke ifade sıklığı ile anne babanın birbirlerine fiziksel öfke sergilemesi arasında; çocuğun aşırı öfke ifadesi ile annenin sözel öfke ifadesi arasında; ayrıca evlilik çatışması ile çocuğun kısa süreli öfke ifadesi arasında da anlamlı ilişki bulunmuştur (Jenkins, 2000).

Ebeveynler arasındaki evlilik çatışmasının çocukların içsel ve dışsal sorunlarını arttırdığı bulunmuştur. Ebeveynlerin birbirlerine düşmanca davrandığı durumlarda, çocukların depresyon ve anksiyete düzeyleri artmış; benlik saygıları ise azalmıştır (Stocker, Richmond, Low, Alexander & Elias, 2003).

Evlilik sonucu bir kurum olan aile tam aile kavramı içindedir. Açıkçası ailede evlilik bağı varsa aile bütünseldir. Burada "bütünsellik" kavramında anlatılmak istenen ailenin "tam aile" oluşudur. Evlilik kurumunun sağlıklı olarak sürmesi tam ailenin bütünselliğini korur bunun için önemli olan eşler arasındaki uyumdur ve evlilikle ilgili literatür incelendiğinde, evliliğin eşlerin uyumu üzerindeki etkilerini inceleyen birçok çalışma olduğu görülmektedir.

Bu çalışmalarda, uyumu etkileyen faktörler arasında, evlilik kalitesi, evlilik başarısı, eşlerin mutluluk düzeyleri, eşler arasındaki fikir ayrılıkları, eşlerin kişilik özellikleri, evlilik çatışması gibi çeşitli konuların incelendiği görülmektedir (Amato P.R., 1986; Amato, Loomis & Booth, 1995; Amato P.R ve Fovler, 2002; Baucom, Epstein, Sayer ve Sher, 1989; Blum, Mehrabian, 1999; Caughlin ve Huston, 2002; Englehart, 2001; Fincham. F.D., Bradbury T.N., 1991; Flouri ve Buchanan, 2001; Fokkema, 2002; Kurdek, 1993; Kurdek, 1999; Lee, Secombe & Shehan , 1991; Moss ve Schwebel, 1993; Rosenbaum ve Cohen, 1999; Sabatelli, 1988; Sacco ve Phares, 2001; Sayers, Kohn ve Heavey, 1998).

Bazı araştırmalarda ise, eşler arasındaki uyum problemlerinin eşlerin hem psikolojik hem de fiziksel sağlıklarını olumsuz yönde etkilediği üzerinde durulmaktadır (Denton, Golden ve Walsh, 2003; Whitson ve El-Sheikh, 2002).

Evlilik uyumu kavramı, araştırmacıların "uyum", "doyum", "mutluluk" kavramlarına atfettikleri anlamlara göre farklılaşmaktadır. Melville'e göre, uyumlu bir evliliği, evlilikteki önemli konularda, kan ve kocanın fikir birliği içerisinde olması, ortak ilgi ve değerlere sahip olması ve evliliklerine dair hiç şikayete sahip olmamalarıdır. Ayrıca evlilik doyumunu, bireyin hedef ve isteklerim elde etmesi deneyimim yaşadığı sübjektif bir durum olarak tammlamıştır (Melville, 1988).

Evlilik, tüm yaşam doyumunun birkaç önemli belirleyicisinden biridir; fakat araştırmalar, uzun ve mutlu bir yaşam için herhangi türden yakın bir ilişkinin oluşturulmasının ve sürdürülmesinin önemini göstermektedir. Altı yıl süren bir boylamsal çalışmada 24-60 yaşlan arasındaki erkekler arasında, iyi bir sosyal destek ağı olanlar bu türden desteği olmayanlara göre daha uzun yaşamışlardır (Kaplan ve Novorr, 1994).

Bu süre içindeki ölüm oram, sosyal gruplara katılmayanlarda, bu türden gruplara katılanlara göre iki kat daha fazla olmuştur. Kişiler arası ilişkilerin niteliğinden memnun olmayan erkeklerde ölüm oram, ilişkilerinden memnun olanlara göre iki kat daha fazladır (Morris, 2002).

Evlilik kalitesiyle ilgili bir gözden geçirme çalışmasında, birçok araştırmada, "evlilik kalitesi" ve "evlilikteki başarı" üzerinde durulduğunu belirtmekte ve bu kavramların tanımları verilmektedir. Evlilik kalitesi, eşlerin evliliklerinin ne kadar iyi olduğuna dair o andaki değerlendirmeleridir. Evlilik başarısı ise, bir süreç içinde evliliğe ne olduğuyla ilgilidir. Eğer bir evlilik sürüyor ve her iki eş için de tatmin ediciyse eşlerin her ikisi de başarılıdır. Ancak boşanma veya ayrılıkla sonuçlanan; bir veya her iki eş için tatmin edici olmayan bir evlilikte ise, evlilik başarısızlığından bahsedilmektedir. Başarısız bir evlilikte, bir veya her iki eşin başarısızlığının söz konusu olduğu belirtilmektedir (Glenn, 1990).

Evlilik uyumu etkileyen ve araştırmalarda üzerinde en sık çalışılan konulardan birisinin de evlilik çatışması olduğu görülmektedir. Birçok çalışmada evlilik çatışmasının eşlerin uyumunu, psikolojik ve fiziksel sağlığını bozucu etkileri üzerinde durulmaktadır (Blum, Mehrabian, 1999; Birchler, Clopton ve Adams, 1984; Caughlin, 2002; Englehart, 2001; Epstein, Baucom ve Rankin, 1993; Heinicke, Guthrie ve Ruth, 1997; Kurdek, 2002; Sacco ve Phares, 2001; Sayers ve ark., 1998; Yogev ve Brett, 1985; Whitson ve El-Sheikh, 2002).

Evlilik çatışması üzerine yapılan bir araştırmada, "çatışma" sözlük anlamı olarak, bireylerin hem fiziksel hem sözel hem de psikolojik olarak karşı karşıya gelmesi şeklinde tanımlanmıştır. Ayrıca, evlilik çatışmalarının çıkış nedenleri içinde en büyük payı, eşlerden birisinin diğerine yaptığı veya yapmadığı davranışların aldığı belirtilmiştir. Yapısal modelin, davranış, duygu, biliş ve kişilik gibi değişkenleri işin içine katarak evliliği bir bütün olarak anlamaya çalıştığı belirtiliyor. Yapısal modele göre, davranış, süreç, yakınlık (proximal), uzaklık (distal) ve eşin davranışı olmak üzere çatışmanın beş bileşeni olduğundan söz edilmektedir (Fincham ve Bradbury, 1991).

Çatışmanın özelliklerini tanımlamak için ise, süre, şiddet, sıklık ve eşler arasındaki farklılıklar üzerinde durulmuştur. Ayrıca bu araştırmada, çatışma parametrelerinin küçük veya dikkat edilmeyen birçok faktörü içerdiği ve çatışmanın yapısının belirlenmesinin önemi üzerinde durulmuştur.

Araştırmacılar; evlilik çatışmasının çiftlerin aralarında oluşan bir güç mücadelesi sonucunda ortaya çıktığı şeklinde farklı bir değerlendirme yapmaktadır. Çatışmanın eşlerin uyumunu olumsuz yönde etkilediğini belirtmekle birlikte; eşler arasında çatışma olmamasının evliliğin iyi olduğunu göstermeyeceğini de eklemişlerdir. Bazı evliliklerin çiftler arasında hiçbir çatışma olmadan da bitebileceğini; bunun nedeninin, çatışmasız bazı evliliklerde eşler arasında paylaşımın çok az olması ve eşlerin çatışmaktan kaçınmaları nedeniyle evlilik doyumlarının düşük olmasından kaynaklanabileceğini belirtmişlerdir (Laver ve Laver, 1991).

Ayrıca, sağlıklı bir evlilikte bir miktar çatışma olması gerektiğini söylemektedirler. Çatışma konusunda genellikle olumsuz sonuçların akla geldiği ancak çatışmanın evliliğe hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar getirdiği belirtilmektedir. Eğer fazla çatışmalı bir evlilik sürdürülüyorsa, çiftlerin benlik saygılarının düşebileceği, evlilik coşkularının azalabileceği, enerjilerinin düşebileceği ve çiftler arasında farklılıkların artabileceği öne sürülüyor. Bu olumsuz sonuçların yanı sıra çatışmanın olumlu sonuçları olabileceği de belirtiliyor. Çatışmayı iyi yönetme becerisi olan çiftlerin evlilik uyumlarının, ilişki kalitelerinin ve aralarındaki yakınlığın artabileceği söyleniyor. Bu açıdan bakıldığında, çatışma, evliliği bozmak yerine güçlendirebilir.

Çatışmanın yararları, çiftler arasındaki soğuk savaş ve küsmelerin yıkıcı etkisini ortadan kaldırarak sorunun açıklığa kavuşmasını, çiftlerin psikolojik açıdan gelişmesini ve farkındalıklarının artmasını, güç dengesini sağlar ve tüm bunlar evlilik doyumunun artmasına yardımcı olabilir şeklinde özetlemiştir (Benedek ve Brown, 1995; Laver ve Laver, 1991).

Ayrıca, birçok araştırmada eleştiri, iletişimsizlik, otoriter davranışlar, uzaklık, sosyal çekingenlik, pasiflik, bağımlı davranışlar ve bağlılığın (attachment) eşler arasındaki ilişkiyi etkileyen faktörler olduğu belirtilmektedir (Knauth, 2000; Kurdek, 2002; Sabatelli, 1988; Sacco ve Phares, 2001; Werner-Wilson ve Davenport, 2003).

Yapılan bir araştırmada 168 çift incelenmiştir. Araştırmanın başında aşk, duyguları ifade etme, davranışsal olumsuzluklar gibi ölçümler yapılmış; 13 yıl sonraki kontrol çalışmasında ise hala evli olan çiftlerin evlilik doyumları incelenmiştir. Uzun süreli mutlu evliliklerini sürdüren çiftlerin evliliklerinde, bağlılık, saygı, güven, duygusal yakınlık, arkadaşlık gibi olumlu özellikler olduğu; evliliğinde mutsuz olan veya boşanan çiftlerin evliliklerinde ise çatışma ve negativizm olduğu bulunmuştur (Huston ve arkadaşları, 2001).

Evlilik çatışmasının hem bireylerin ruhsal ve fiziksel sağlığı hem de ailenin sağlığı üzerinde olumsuz etkileri olduğunu belirtmektedir. Evlilik çatışması ile psikolojik sorunlar arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada, depresif semptomlar, yeme bozuklukları, erkeklerde alkolizm ile evlilik çatışması arasında ilişkili olduğu bulunmuştur. Çatışma nedenleri arasında, eşler arasındaki güç rekabeti, evlilik dışı ilişki, alkol ve madde kullanımı, kocanın kıskançlığı, para harcama, şiddet ve agresyonun önemli bir yer tuttuğu görülmüştür (Fincham, 2003).

Aile; kişilik yapılan farklı bireylerden oluştuğu için zaman zaman sorunlar yaşanması da doğaldır. Sağlıklı ailelerde problemler bir gelişme olarak görülür ve hep birlikte çözüme kavuşturulur. Evlilik sonucu bir kurum olan aile karşılıklı anlayış, hoşgörü ilkesine dayanarak varlığını sürdürür. Ailede bir uyum söz konusudur, ancak zaman içinde yaşanan çeşitli sorunlar bazen bu uyumu ve birlikteliği bozmaktadır. Açıkçası; sağlıksız ailelerde problemler çözüme kavuşmaz ve aile içinde varlığını devam ettirir. Zaman içinde, yaşanan sorunların çözüme ulaştırılamaması ise ayrılma (boşanma) ile sonuçlanır. Böyle durumlarda yasal olarak kurulan evlilik bağı yine yasal olarak sona erdirilmektedir (Özay, 2004).

2.6 Parçalanmış (Boşanmış) Aile

Parçalanmış aile (boşanma); hukuki kurallar çerçevesinde yapılmış bir evliliğin, tarafların kan-koca olarak hiçbir bağlan olmaksızın, fakat varsa ortak çocukların hakları saklı kalmak üzere yargıç kanalıyla sona erdirilmesine ve tarafların başkalarıyla yeniden evlenmelerine imkan veren yasal bir işlem olarak tanınmaktadır (Özen, 1998).

Parçalanmış aile türlerinden biri olan boşanma, ailenin tüm bireylerini derinden etkiler, ancak en çok zarar gören şüphesiz çocuklardır. Çocuklar üzerinde boşanmanın etkisi ebeveynlerin ölümünden daha kötüdür çünkü çocuğun ölüme göre boşanma sonrası uyum süreci daha uzundur.

Bu süreç içinde çocuk 5 safhadan geçer:

1. Boşanmayı inkar
2. Bu durumu yaratan nedene kızma
3. Anne babayı bir araya getirme çabası,
4. Depresyon
5. Boşanmayı kabullenme (Özgülven, 2001).

Aile çocuk için, içinde yaşanılan dünyanın yorumlanmasında ve toplumun temsil edilmesinde ilk örnektir. Çocuğun çevresindeki olaylarla kurduğu ilişki biçimi, anne-babası tarafından gösterilen ilişki biçimine göre oluşur.

Birçok ülkede boşanma sayısının arttığı doğru olmakla birlikte istatistikler boşanmaların çoğunun yeniden evlendiğini göstermektedir. İkinci kez evlenenlerin büyük çoğunluğu ise birinci evliliklerinden bulamadıkları mutluluğu ikincisinde yaşadıklarını dile getirmektedir. Araştırmalar yeniden evlenen bireylerin yaklaşık yansımın bunu üç yıl içinde yaptığını göstermektedir.

Boşanma; geçerli bir evliliğin yasanın Öngördüğü nedenlerden dolayı mahkeme kararıyla bozulmasıdır. İlk bakışta eşler arasında yaşanan bir olay olarak gibi görülmesine karşın, en çok etkilenenler çocuklardır (Çelikoğlu, 1997).

Yapılan araştırmalara göre; ülkelerde sanayileşmeye paralel olarak şehirleşmenin de gelişmesi bir anlamda boşanma oranlarında artışa neden olmuştur. Son yüzyıl boşanma oranları incelendiğinde Amerika, Kanada, İsviçre, Norveç, Avustralya, Rusya gibi ülkelerde boşanma ciddi boyutlardadır. Avustralya'da 1987-1996 yılları arasında boşanma oranını hızla yükseldiği ve gelecekte yeni evliliklerin %43'nn boşanmayla sonuçlanacağı tahmin ediliyor. 1998 verilerine göre dünyada boşanma oranı en yüksek ülkeler sırayla; ABD, Rusya ve Almanya'dır (zay, 2004).

Türkiye'de 2000 yılından itibaren boşanmada bir artış görülmektedir. 2000 yılı DİE verilerine göre boşanma oranı ülkemizde %00,53'tür. Ülkemizdeki boşanma oranının diğer ülkelere oranla düşük olmasının en önemli nedenleri dini ve ailevi bağların sağlamlığı, geleneklere bağlılık ve kırsal kesimde dini nikahla meydana gelen evliliklerdeki ayrılıkların istatistiklere yansımamasıdır (zay, 2004).

Benzer şekilde, Türkiye'de de son yıllarda boşanma oranında büyük artışlar olduğu görülmektedir. Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) verilerine göre Türkiye'de yıllara göre boşanma rakamları aşağıda Tablo 1 'de sunulmuştur.

Tablo. 2. DİE Türkiye Genelinde Yıllara Göre Boşanma Verileri

Yıllar	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Boşanma Rakamları	27.725	28.041	28.875	29.552	32.717	32.167	31.540	34.862	50.402	51.096	50.108

Tablo-1'de görülebileceği gibi DİE verileri incelendiğinde 1993-2003 yılları arasında Türkiye genelinde, boşanma rakamlarındaki artış dikkat çekicidir. Ancak nüfusa oranla bakıldığında, Türkiye'de boşanma oranının %0.74 düzeyinde olduğu ve bunun birçok ülkeye göre hala oldukça düşük olduğu görülmektedir. Örneğin Unicef verilerinde, A.B.D'de 1998 yılında boşanma oranı yaklaşık %42, Almanya'da 2000 yılında %24 olarak bildirilmektedir (Eurostat and Transmonee database, UNİCEF).

Boşanan anne-babalann en büyük zorluklarından birisi, kendileri zor bir durumda geçerken ve yeni bir duruma uyum yapmaya çalışırken çocuklarına daha fazla ilgi göstermek ve tutarlı olmak zorunda kalmalarıdır. Her iki ebeveynin de, çocuğun okuldaki ve okul dışındaki etkinliklere düzenli katılması çok önemlidir (Shifflet ve Cummings, 1999).

"Duygusal bir ilişkinin bozulması ya da sona ermesi stres yaratıcı etkenler içinde daha güçlü olanı ve insanların psikoterapiye gitmesine yol açan nedenler arasında da en sık rastlanandır". Bir ilişki bittikten sonra her iki taraf da insan yaşamının en önemli uğraşlarından birinde başarısız olduğu hissine kapılırlar. Güçlü duygusal bağlar, çoğu kez çifti birarada tutmaya devam eder. Evliliğin bitmesini eğer eşlerden sadece biri istiyorsa, boşanmayı başlatan kişi bir zamanlar aşık olduğu eşini incittiği, ona acı verdiği için üzüntü ve suçluluk duyar; öte yandan, reddedilen eş, öfke ve aşağılanma ile başarısızlıkta kendi rolünün yarattığı pişmanlık duygular arasında gidip gelir. Eşler ayrılma kararını birlikte verse de aym anda yaşanan sevgi ve nefret gibi karşıt duygular yaşamlarını altüst eder. Bu yüzden insanlar, boşanma ya da ayrılığın vurucu etkisine katlanabilmek için özellikle inkar ve yansıtma gibi savunucu başa çıkma tekniklerini yaygın olarak kullanırlar (Morcis, 2002).

Günümüz insanları geç evlendikleri gibi çok çabukta boşanabiliyorlar. Amerika'da 10 yıl önce tipik boşanma evliliğin altıncı ya da yedinci yılda ortaya çıktığı halde, bugün üçüncü ya da dördüncü yılında görülmektedir. Bütün boşanmaların yaklaşık %40'ı 30 yaşından genç çiftler arasında gerçekleşmektedir. Ancak yaşın boşanmaya karşı garanti olmadığı söylenebilir; çünkü bütün boşananların %21'i orta yaşlı kadınlardır, %2'si de 60 yaşından büyük kadınlardır. Yukarıda belirtildiği gibi, evlilik doyumunun düzeyi evliliğin kararlılığın kestirmede etken olabilmektedir; ama bu her zaman böyle değildir. Bir evliliğin kalitesi evliliğin getirdiği Ödüller ve gerilimler arasındaki denge ile belirlenmektedir.

Boşanmış insanlara evliliklerinin neden sona erdiği sorulunca, kadınlar için iletişim sorunları (%70), mutsuzluk (%60), uyuşmazlık (%56), duygusal sömürü (%56), mali sorunlar (%33), erkekler için iletişim sorunları (%59), mutsuzluk (%47), uyuşmazlık (%45), cinsel sorunlar (%30), mali sorunlar (%29) önde gelmektedir .

Boşanmalann yarısından çoğu kent ailelerinde ve daha sıklıkla evliliğin ilk dört yılda oluyor (Yörükoğlu, 2000). Boşanmaların en önemli nedeni mutsuzluktur (Onur, 2004).

Günümüzde boşanma gitgide daha kolaylaşmış olsa bile, boşanma sürecinin taraflara hala acı verdiği bir gerçektir. Boşanma süreci üç evreden oluşmaktadır. Birinci evre olan akut evre (acute stage) evliliğin başarısızlığı açık seçik ortaya çıktığı zaman başlamaktadır. Bu evre boşanma kararıyla tepe noktasına ulaşmakta ve daha birkaç ay sürmektedir. Akut evre sırasında kişiler değişik biçimlerde davranmakta, duygularını ortaya dökmektedir. Mutsuzluk bütün yaş gruplarında söz konusudur. İnsanlar ikinci evre olan geçiş evresi'ne (transitional stage) girdiklerinde yeni rollerine girmeye, sorunlarını çözmeyi denemeye başlarlar. Bu evre yinelenen gerileme ve ilerlemelerle doludur. Son olarak kararlı dönem (stable period) gelir; burada ilişkiler durulur, yerleşir ve insanlar yeni yaşamlarında kendilerini rahat hissederler (Onur, 2004).

İstanbul ilinde 1999 yılında sonuçlanmış boşanma davalarında boşanma nedenlerinin belirlenmesi çalışmasında, rastgele 3060 boşanma davası incelenmiştir. Araştırma sonucunda Boşanma nedenleri sırayla şiddetli geçimsizlik, alkolün kötüye kullanımı, cana kast ve kötü muamele, evî yada eşi terk ve zina olarak belirlenmiş (Özay, 2004).

İstanbul Üniversitesi çocuk psikiyatrisi kliniğinde tedavi gören 3-13 yaş arasındaki 62 boşanmış aile çocuğu incelenmiş. Araştırmada 10 çocukta okul başarısızlığı, 15 çocukta saldırganlık, 2 çocukta hırsızlık, 18 çocukta nörotik tepki olduğu belirlenmiştir. (Cebiroğlu, 1977).

2.7. Boşanmanın Çocuğa Etkileri

2.7.1. (8-11) Yaş Çocuğuna Boşanmanın Duygusal Etkileri

Boşanmanın gerçekleştiği dönemde çocuğun içinde bulunduğu gelişim basamağı, çocuğun yaşı, onun bu olayı algılayışı ve olaylara vereceği tepkilerini belirleyen etmenlerin başında yer alır. Kaos olarak yaşadıkları duygularına bir düzen getirebilmek için çok mücadele ederler. Genelde duygularını kendilerine saklarlar. Ayrılıkla ilgili konuşmak istemezler. Boşanmadan dolayı utanırlar ve anne-babalarının bu durumlarını utanç verici olarak algılayabilirler. Bu çocukların okuldaki başarıları düşebilir.

Wallerstein ve Kelly (1980) anne-babası boşanmış, farklı yaş gruplarından 131 çocukla yaptıkları çalışmada, çocukların yaşlarına göre farklı tepkiler gösterdiklerini gözlemişlerdir:

Okul öncesi çocukların bebeksi davranışlar sergiledikleri, boşanmadan dolayı kendilerini sorumlu tuttıkları ve suçladıkları, davranış bozuklukları yaşadıkları;

7-8 yaşlarındaki çocukların terk edildikleri hissine kapılıp, depresif belirtiler gösterdikleri, anne- babalarına kızgın oldukları ve anne-babalarının yeniden birleşmelerini umutla bekledikleri;

9-10 yaşlarındaki çocuklar anne-babadan birini yada her ikisini tüm problemlerden sorumlu tuttulan ve suçladıkları, anne ve babalarının başkalarıyla birlikte olmalarına aşırı tepki gösterdikleri ve okul başarılarının düştüğü açıklanmıştır.

Çocuklar 8-11 yaşlarına geldiklerinde boşanmanın ne olduğunu anlayabilirler. Fakat maalesef bu yaşlardaki çocuklar üzerinde boşanmanın pek sağlıklı olmayan etkileri olabilir.

Yapılan çalışmalar göstermiştir ki, özellikle kız çocuklar, eş değişiminden, boşanmış anne ya da babasının bir başkasıyla evlenmesinden daha çok etkilenmektedirler. Genelde boşanma sürecinde ya da boşanma gerçekleştiğinde erkekler de durumdan çok etkilenmektedir. Bu çocuklar okulda başarısız, sık sık okuldan kaçan, kavgacı olarak tanımlanmaktadır. Toplum yaşamlarında içe kapanık yada tamamen bunun tersi şekilde davranış bozukluğu gösteren çocuklar haline gelirler.

8-11 yaşlarındaki okul çocuklarının ayrılığa ilk tepkileri, genelde anne yada babadan birini oluşan tüm problemler için sorumlu tutmak biçimindedir. Çocuklar taraf tutarlar. Anne ve babaya yada birine şiddetle kızgın olurlar. Anne babalarının başkalarıyla ilişkisine son derece duyarlıdır (Ekşi, 1990).

8-11 yaşları arasındaki çocuklar anne-babalarından ayrı faaliyetler içine girmişlerdir. Okul, çevrenin ilgisi ve arkadaşlıklar bu yaş dönemi için önem kazanmaktadır. Çocuk kendi ihtiyaçlarını karşılayan anne ya da babasının yanında kalabilmek için diğerini reddedebilir. Böylelikle anne ve babasından kişisel olarak öğe alabilirler (Ekşi, 1990).

2.7.2. Boşanmanın Çocuğun Uyum Düzeyine Etkisi

Aile, etkileşen kişilikler birimidir. Bu kişiliklerden birinde ya da ilişkilerde ortaya çıkacak bir bozukluk aile sisteminin diğer yönlerini de bozacaktır, Kimmel bir araştırmasında, evlilik ilişkisindeki bozukluğun (düşük evlilik doyumu), çocuğun davranış bozukluğu (yüksek derecede saldırganlık) ilişkili olduğu, bu iki alandaki bozukluğun da olumsuz aile birimi algılaması ile ilişkili olduğunu bulmuştur (Kimmel, 1974).

Sorunlu bir evliliğin sürdürülmesi mi ya da boşanmanın mı çocuk üzerinde daha büyük bir zorlama yaratacağı konusunda bir genelleme yapmak oldukça güçtür. Öyle evlilikler vardır ki boşanma ile sonlandığında çocuk da rahatlar. Bazı eşlerin nevrotik bağları o denli güçlüdür ki, çekişmelerini boşandıktan sonra ve hatta yeniden evlenseler de sürdürürler. Bu gibi çatışma durumunda çocuklar da piyon gibi kullanılabilir .

Mutsuz evliliğin ne çiftlere ne de çocuklara yararlıdır. Bu görüşe göre, mutsuz anne babanın yerine, mutlu anne ya da babanın yanında çocuk daha sağlıklı yetişir.

Boşanma sonrası kendisini daha mutlu bir ortamda hisseden anne ya da babanın yanında ki çocuğunda, anne ya da babası gibi daha mutlu olduğu gözlenmektedir (Sönmez, 2001).

Çocuğun günlük sorunlarını çözmesine ebeveynin yardımı, çocuğun olumlu davranışlarını ve basanlarını övme ve ebeveynin çocuğa sevgi göstermesi destekleme içinde yer almaktadır. Denetleme, çocuğun aktivitelerine süpervizyon, çocuğun okul ve arkadaş ilişkilerini takip etme, aile ve toplum kurallarına uymasını sağlama gibi etmenlerden oluşmaktadır, Disiplininin ise, fiziksel cezalar gibi zorlayıcı veya yanlış davranışları çocukla tartışma gibi zorlayıcı olmayan yöntemler gibi iki ana başlıkta toplanabileceği söylenmektedir. Araştırma sonucunda, ebeveyn desteği ve denetlemesinin olması ve ebeveynin zorlayıcı cezalardan uzak durmasının, çocuğun okul başarısını arttırdığı, davranış problemleri ve madde kullanımının olmamasını sağladığı; ayrıca psikolojik sağlık, kendilik algısı ve sosyal yetenekleri arttırdığı bulunmuştur. Boşanmanın okul başarısına etkisi açısından okul çağı çocukları, boşanmadan dolayı okul başarısı anlamında olumsuz etkilenmişlerdir. Kızlar çoğu zaman daha dengeli bir ayar yapabilmişlerdir. Çünkü zorluklarla mücadele etme konusunda kızlar yardım almaya daha elverişli ve sosyal ilişkilerinde daha cesurdurlar (Amato ve Fowler, 2002).

2.8. BOŞANMA VE DEPRESYON İLİŞKİSİ

2.8*1. Depresyonun Tanımı Ve Belirtileri

Depresyon (Çökkünlük); derin üzüntülü, bazen de hem üzüntülü, hem bunaltılı bir duygu durumla birlikte düşünce, konuşma, devinim ve fizyolojik işlevlerde yavaşlama durgunlaşma ve bunların yanısıra, değersizlik, küçüklük, güçsüzlük, isteksizlik, karamsarlık duygu ve düşünceleri ile belirli bir sendromdur (Öztürk, 2004).

Çocukluk dönemi depresyonunda oyun oynamaya karşı isteksizlik, uyumaya karşı aşırı istek, arkadaşlarından uzak durma, dikkatini toplayamama, benlik algısının olumsuzlaşması, ölüm üzerine artan düşünceler gibi tepkiler ön plana çıkmaktadır.

Çocukta depresyon görünümü; aşırı sinirlilik, içe çekilme, üzgün bakış, daha öncesinde zevk alınan şeylerden artık zevk almama kazanılmış olan işlevsellikte geriye dönüş, çabuk sinirlenme, gün içersinde ara sıra ağlama, aşırı hareketlilik, okul başarısında düşüş, uyku ve iştah problemleri, kendine güvensizlik, olayları olumsuz değerlendirme, olaylar karşısında kendini suçlama, ara sıra ölüm düşünceleri, arkadaş ve sosyal çevresinde uyum güçlükleri, okul ve aile içinde bazı problemler şeklindedir.

Çocukların yaşadığı sorunların başında okul reddi gelmektedir. Ardından sırasıyla bir şeylerin ailesine zarar vereceği yada onları yitireceği konusunda gerçekdışı kaygılar, anne veya babası yanında olmadan uyumayı istememe, baş ve karın ağrıları, bulantı gibi bedensel yakınmalar, evde yalnız olmaktan çekinme, gece kabusları ve kötü bir olayda ailesinden ayrılacağı gibi kaygılar oluşabilir.

Anne-babası boşanmış 206 ve anne babası boşanmamış 328 çocuk üzerinde yapılmış farklı bir çalışma göstermiştir ki; anne ve babanın annelik ve babalık görevlerine bağlılıkları çocukların dışsal problemleri ile ters orantılıdır. Anne babanın görevlerini yerine getirememeleri yaşanabilecek sorunları arttırmaktadır. Boşanma kız çocuğunun depresyon riskini yükseltir. Çünkü, anneliğinin kalitesinde azalma olan anne, depresyonda olacağından dolayı kızım olumsuz etkilemektedir. Erkek çocuklarda da depresyon olma riski, anne babası beraber yaşayan erkek çocuklara oranla daha fazladır (Ronald ve arkadaşları, 1999).

Anne-babası boşanmış bir grup İsviçreli çocuk üzerinde durulmuştur. Rorschach testi yaşları 10-12 arasında olan 90 okul çocuğunu kapsayan klinik olmayan bir model üzerinde uygulanmıştır. Anne-babası boşanmış çocuklar testte daha sabit beden sınırlarına (daha yüksek engel ve daha düşük etki gibi) sahip olduğu bulunmuştur. Çocuğun velayeti üzerinde olmayan Babayla ilişkisi kız çocuklarda değil ancak erkek çocuklarda sorun yaratmaktadır. Çocuğun yaşadığı sorunların ailenin dağılmasından yıllar sonra bile devam ettiği ortaya çıkmıştır. Bu da göstermektedir ki boşanmanın etkileri uzun dönemlidir (Spigelman ve Spigeman, 1989).

Roseby Deutsch (1985), anne-baba ayrılığı yaşamış 9-11 yaşlarındaki 57 çocuk üzerinde Çocuk Depresyon Ölçeği ve Devereux Elemantery Scholl Bahavior Rating Scala'sını uygulamışlardır. Sonuçlar göstermiştir ki depresyonda olan çocukların okul yaşantılarında sorunlar vardır. Anne ve babayla birlikte olma periyotları; ölçülebilir hissel ve davranışsal değişimleri üretmek için gerekli olabilir (Roseby ve Deutsch, 1985).

Terk edilmiş olma duygusu çocukta uyumsuzluk, yalnızlık, boşluk duyguları oluşturur. Boşanma olayını terk edilme olarak çocukta kendisinin değersiz olduğu inancı yerleşir. Birlikte yaşadığı anne ya da babayı terk edilmiş ve değersiz bulur ve onun güvensizliğini daha da artırır. Boşanmayı takiben bir çocuk, ebeveyn desteğinde bir azalmayla karşılaşmakta ve buna bağlı olarak da okul başarısı ve kendilik saygısında düşme ile hatalı davranış sayısında artış göstermektedir (Yavuzer, 1999; Amato, 1986).

Çocuklar, dokuzdan oniki yaşma doğru sık sık kaybetme, reddedilme, utanç ve terkedilmiş olma duygusunu hisseder ve ailenin parçalanmasma şiddetli kızgınlık duyarlar (Wallerstein ve Kelly 1980).

Çocukluk döneminde babasını ölüm nedeniyle kaybetmiş 29, boşanma ya da terk etme nedeniyle babasını kaybetmiş 35 ve babası olan 29 kadım incelemiştir. Tennessee Benlik Kavramı Ölçeği uygulanmış ve üç grupta bu ölçekten alınan puanlarda istatistik! açıdan anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Ancak boşanmış ailelerden gelenler puanlamada diğerlerinininkine oranla çok az bir düşüklük saptanmıştır (Van Bergen, 1976).

Hoffinan (1973), babası olmayan erkek ve kız çocuklarını iki ebeveynli aile gruplarının kontrolü altında karşılaştırmıştır. Onun bulgular ahlaki ve saldırganlık boyutundaki değişiklikleri öne sürer. Öğretmene saldırganlık tahmini, anlamlı bir şekilde babası olmayan çocukların babası olanlara göre daha yüksektir. Babası olan ve olmayan kız gruplarında anlamlı farklar bulunmamıştır.

Guidubaldi, Parry ve Nastasi'nin (1986), bulguları boşanmanın orta yaştaki ve çocukluk çağındaki (6-12 yaş) olumsuz etkilerini kanıtlamıştır. Sonuçlar, babası olan çocukların yüksek sosyal yeterliliğini ve akademik performansım açığa çıkarmıştır. Gerçekte babası olmayan çocuklarla parçalanmamış ailelerin çocukları karşılaştırıldığında, deliller tamamı ile adapte olanların akademik başarılarıyla üst derecede yer aldığı göstermiştir. Boşanmış ailelerin çocuklarının okul psikologlarına müracaat sayısının fazla olduğu saptanmıştır.

Çocuğun boşanmaya en erken verdiği genel karşılıklarından birisi depresyondur (Hetherington, 1979). Depresyonla ilgili bir başka faktör çocuğun cinsiyetidir. Harrington ve Hossan (1958), Kaslow, Relim ve Siegel (1984), küçük yaştaki kızların depresyon belirtmede erkeklere göre daha baskın olduklarını belirtmişlerdir (Hetherington, 1979; Moreland, Schwebel, Fine and Vess, 1982).

Boşanmanın çocuk-ebeveyn ilişkisini yıprattığını öne süren araştırmalara göre boşanmanın çocuklar üzerinde olumsuz etkiler yarattığı varsayılır. Yapılan çalışmaların pek çoğunda anne baba ayrı ayrı ele alınır. Çünkü birçok çalışma boşanmanın baba-çocuk ilişkisini anne-çocuk ilişkisinden daha çok etkilediğini öne sürmektedir (Aguilino; Amoto ve Booth. 1991; Booth ve Amato, 1994; White, 1992).

Baba-çocuk teması duyguyla birleştiğinde babaya karşı sevgi ve değer artar (D'Andrea, 1983; Dominic ve Schlesinger, 1980). Bowman ve Ahros'un (1985) bulgularına göre babaların çocuklarına olan ilgisi, daha sıcak ilişkiler kurmasıyla ve onları korumasıyla anlam bulur. Babanın boşanma sonrası çocuklarını ziyareti ve ilgilenmesi çocuğun üzerine olumlu etki yapmaktadır. Arditti (1992)'nin bir incelemesine göre boşanma sonrası babaların çocuklarıyla çok daha fazla oranında ilişkileri de sıcaklaşmaktadır.

2.8.2. Anne Babası Boşanmış Ve Boşanacak Çocukların Depresyon Düzeylerinin İncelenmesi:

Boşanmanın bilinen bir çok nedeninin yanı sıra çok çeşitli ve önemli sonuçları da vardır. Boşanma gibi sarsıcı bir olay karşısında çocuğun gelişimi durabilme noktasına kadar gelebilmektedir. Çocuk, olayın gerçekleştiği zamanda, içinde bulunduğu gelişim dönemine takılabilmektedir.

Çocukların içsel desteği yeterli olmadığı için stres durumundan kolay çıkamamaktadırlar. Bu türdeki stres durumları devam ederse, en uyumlu bireyler bile gelişimde sorun yaşayabilmektedirler (Benedek ve Brown 1997).

Günümüzde boşamanın yaygınlaşması insanların evliliğe daha az istekli olmasından değil, mutlu bir evlilik kurma isteğinin giderek artmasından kaynaklanmaktadır (Geçtan, 1993).

Türkiye'de ise boşanmaların en önemli nedeni geçimsizliktir. Bu neden sürekli olarak artmaktadır. Geçimsizlikten sonra gelen en önemli neden ise terk ve zinadır. Oransal olarak bakıldığında ülkemizde boşanmaların %91.9'u geçimsizlik, %3.7'si terk, %1.3'ü zina ve %3.1'i de diğer nedenlerden kaynaklanmaktadır (Yazıcıoğlu, 1995).

Hukuki olarak boşanma, evlilik sözleşmesinin sona ermesi olarak tanımlanırken psikolojik olarak aileyi etkileyen ve sarsan bir olaydır.

Boşanma olayını terk edilme olarak yaşayan çocukta kendisinin değersiz olduğu inancı gelişir. Birlikte yaşadığı anne yada babasını da terkedilmiş ve değersiz bulur. Bu durum çocuğun güvensizliğini daha da artırır. İlişkilerin devamlılığına ilişkin güveni sarsılır. Yanında kaldığı kişinin de terk edeceği korkusunu yaşar. Bu güvensiz ortamda çocuk ya hırçın davranışlar sergiler yada içe kapanmayı tercih eder (Geçtan, 1993).

Boşanma bütün kültürlerde çocuğu aynı biçimde etkilemediği için boşanmanın çocuk üzerindeki etkilerini genellemek zordur. Genel olarak çocuklarda huzursuzluk, hırçınlık, tedirginlik ve saldırgan davranışlar en sık gözlenen belirtilerdir. Uyumsuzluk çocuğun yaşama, boşanma Öncesi ve sonrası aile ilişkilerinin durumuna göre değişir. Arkadaş ilişkilerinde ve okul başarısında da sorunlar kendini gösterir. Çocuğun okula uyumunda ortaya çıkan sorunlar arkadaş ve sınıf içi sorunlara bu da ders başarısına olumsuz olarak yansiyacaktır.

Çoğu çocuk anne ve babalarının arasındaki çatışmalara kendilerinin sebep olduğuna inanabilir; suçluluk duygularına kapılabilir. Bu durumda, Özellikle evden ayrılan anne ya da babanın çocukla aynı cinsten olduğu durumlarda onun rolünü üstlenmeye çalışabilir. Bazı çocuklar da anne ve babalarını bir araya getirebilmek için sorumluluklar alabilir. Çocuk hem fiziksel hem de psikolojik olarak yaralanabilir. Çocuklar anne ve babalarının evlilikleri bitse de onların birlikteliklerine ihtiyaç duyabilirler (Geçten, 1989).

Boşanmanın ilk etkileri erkeklerde kızlara oranla daha fazladır. Erkekler boşanmanın izlerini üzerinden atabilmek için daha çok çaba sarf etmektedirler. Bunun için de daha fazla zamana ihtiyaç duyarlar. Bu erkek ve kızların duygularını bastırma ve göstermeleriyle ilgili bir durumdur. Erkekler daha fazla agresif olurlar. Bazı çocukların okulda diğer çocukları dövdükleri, onlarla kavgaya tutuştukları gözlenmiştir.

Boşanma ile birlikte çocukta güvensizlik duygusu artmaktadır. Ortaya çıkan düzensiz aile yapısı çocukları suç ortamlarına daha çok itmektir (Tezcan, 1981). Yine, geçimsiz ve dağılmış aileleri olan çocuklarda, çocuk suçluluğu ile birlikte akut psikiyatrik bozukluklar, okul başarısında düşüş, cinsel rolü oynamada yetersizlik, düşük özsaygı, anne ve babanın yaptıklarını olumsuz değerlendirmeler, arkadaşsızlık, gerilim, depresyon ve olgunlaşamama görülmektedir (Attar, 1994).

Özet olarak, boşanmadan sonraki ilk iki yılda duygusal ve davranışsal bozukluklar ortaya çıkar veya artar diyebiliriz. Ancak bunu izleyen yıllarda bu bozuklukların düzeldiği de görülebilir (Ekşi ve Güngörmüş, 1986). Boşanma "Potansiyel olarak" çocuğun gelişimini ciddi bir şekilde etkileyecek bir dizi değişikliği beraberinde getirebilmektedir. Burada "Potansiyel olarak" denmesinin nedeni, boşanmanın çocuklara kaçınılmaz olarak zarar verecek bir yaşantı olarak görülmemesidir (Benedek ve Brown, 1995; Bryner, 2001; Chase-Lansdale, Cherlin ve Kiernan, 1995).

2.9. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı (Parental Acceptance And Rejection Theory)

Rohner (1986), bu görüşlerin evrensel mi yoksa kültüre bağımlı mı olduklarını sınamak amacıyla dünyanın birçok yerinde araştırmalar yapmış: birçok toplumda reddedilmiş çocukların kabul edilmiş çocuklara göre daha düşmanca ve saldırgan olduklarını, daha olumsuz dünya görüşlerine sahip olduklarını görmüştür.

Rohner, EKAR Kuramı'nın 20. yüzyılda batılı psikologların ebeveyn çocuk etkileşimine ilgi duymaları sonucu doğduğunu; özellikle Amerika'da psikologların, ebeveyn çocuk etkileşiminin yanı sıra 'ebeveyn kabulüne' de ilgilerinin arttığını belirtmiştir. İlk olarak psikanalitik kuram içinde yer alan bu konu, daha sonraları sosyal öğrenme kuramcılarının da ilgisini çekmiştir. Böylece, ebeveyn davranışlarının ölçülmesiyle ilgili çalışmaların önü açılmıştır. Rohner 1960 yılında, ebeveyn kabulünün kültürlerarası karşılaştırılması konusunda yaptığı yüksek lisans tezinde bu konu ile ilgili ilk çalışmalarına başlamıştır. Daha sonra, 1975 yılında EKAR Kuramı'nı tüm detaylarıyla ortaya koymuştur. Ardından da 1986'da kuramı geliştirmiştir. Psikoloji ve antropoloji eğitimi alan Rohner, çocuğun sosyalleşmesine dair evrensel bir yaklaşım getirmiştir. Daha sonra, sosyal bilimciler tarafından kuramdaki araştırma sorularının yanıtlanması amacıyla, birçok çalışma yapılmıştır (Khaleque ve Rohner, 2001).

EKAR, ebeveyn kabul ve reddinin çocukların davranışsal, bilişsel ve duygusal gelişimleri üzerindeki olası sonuçlarını inceleyen bir kuramdır. Kuram, insan davranışının evrensel ilkelerini ampirik olarak oluşturmaya çalışarak; tüm insanların onlar için önemli olan kişiler tarafından sıcaklık almaya ihtiyaçları olduğu temel varsayımıyla hareket etmektedir. Sıcaklık alma ihtiyacının, kültür, ırk, fiziksel özellikler, sosyal statü, dil, coğrafya gibi diğer kısıtlayıcı koşullardan bağımsız olarak tüm insanlıkta bulunduğu öne sürülmektedir (Rohner, 1986,2000).

Gerek Amerika Birleşik Devletleri, gerekse diğer ülkelerde yapılan araştırmalar, ebeveyn tarafından kabul veya reddedilmenin çocukların, hem duygusal, davranışsal, sosyal ve bilişsel gelişimini; hem de yetişkinlikteki psikolojik uyumlarını etkilediğini göstermektedir. Ebeveyn tarafından kabullenilme veya reddedilmenin şekli, sıklığı, süresi ve şiddetinin, kişilerin dini inançlarından aile yapılarına kadar pek çok sosyal özellikle de ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Rohner ve arkadaşları kuramlarım dünya çapında sınamak üzere çeşitli ölçekler geliştirmişlerdir. EKAR Kuramı üzerine, farklı kültürlerde birçok araştırmacı tarafından çeşitli yöntemler kullanılarak çalışmalar yapılmıştır. Khaleque ve Rohner, (2001), EKAR Kuramı üzerine yapılan 200'den fazla çalışmayı inceledikleri meta-analizde, kuramın önemi üzerinde durmuşlardır. EKAR Kuramının önemli bir özelliği de Rohner tarafından sıklıkla vurgulanan evrenselliğidir. Bugün psikoloji bir bilim olma yolunda bilimsel ölçütleri yerine getirmeye çalışırken çoğu zaman da psikolojik kuramların yeterince sağlam bir temelden, araştırma verilerinden ve insanlığa dair evrensel ilkelere dayanarak değil, yoksun olduğu iddiasıyla eleştirilmektedir. Cournoyer de kuramların bir yandan sadece batı toplumlarıyla ilgili olmakla bir yandan da metodolojik açıdan yetersiz olmakla eleştirildiğini belirtmektedir. Rohner ise, kuramını geliştirdiği ilk yıllardan itibaren kavramsal ve metodolojik bakış açısını "Evrensel Yaklaşım" olarak tanıtmış, kuramı çok farklı kültürlerde yaptığı çalışmalarla desteklemiştir. Özellikle metodolojik açıdan güçlü bir kuram olması için çok farklı örneklerle ve farklı ölçme biçimleri ile (gözlem, görüşme, anket gibi) çalışmıştır. Ayrıca, geçerlik için anket maddelerinin tercümesinde geri-çeviri yöntemleri ve faktör analizi kullanılmış, güvenilirlik için her yeni kültürde Cronbach's Alpha ya da test-tekrar test katsayıları hesaplanmıştır. Davranışsal gözlem gibi ikincil verileri de bir çok gözlemci puanlamış ve kodlayıcılar arası uyum ölçülmüştür (Cournoyer, 2000).

Anne-babaları tarafından kabul veya reddedilmeleri çocuklar etkileyen en belirgin yaşantıdır. Birçok ülkede yapılan araştırmalar, anne-baba tarafından kabul veya reddedilmenin çocukların hem duygusal, davranışsal ve sosyal-bilişsel gelişimini hem de yetişkinlikteki psikolojik uyumlarını etkilediğini göstermiştir.

Ebeveyn Kabul-Red (EKAR) Kuramında kabul edici ebeveynler, sevgi ve sıcaklıklarını çocuklarına sözlü veya fiziksel olarak gösteren kişiler olarak tanımlanmıştır. Sevgi fiziksel olarak, çocuğu okşayarak, öperek, kucaklayarak veya ona sarılarak; sözel olarak ise çocuk hakkında veya çocuğa hoş şeyler söyleyerek veya onu överek gösterilebilir. Bütün bunlar, çocuğa şefkatli bir bakım verme, onu destekleme çocuğa sevildiğini ve kabul edildiğini hissettirecek davranış şekilleridir (Rohner,1986).

Reddedici ebeveynler ise çocuklarına sevgi göstermeyen, onları onaylamayan veya onlara kızan kişiler olarak tanımlanmışlardır. Rohner'in ilk çalışmalarına (1980; 1984) göre reddetme iki şekilde gösterilir; bunlardan biri ebeveyn saldırganlığı ve düşmanlığı, diğeri ise ebeveyn ilgisizliği ve ihmalkarlığıdır. Birincisinde anne-babalar çocuklarına karşı düşmanca, kızgınca, sabırsızca, sinirli yada öfkeli bir biçimde davranırlar. İkincisinde ise çocuklarına karşı kayıtsızdırlar: ona ilgi göstermez, onu umursamazlar.

Hem çocukların maddi ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasını, hem de anne-babanın çocuğun sosyal ve duygusal ihtiyaçlarıyla yeterince ilgilenmemesini içerir. Bu anne-babalar, fiziksel ve psikolojik olarak tepkisiz, ulaşılmaz, hatta yok olabilirler (Rohner, 2000). Çocuklarına çok az ilgi gösterirler ve onlarla mümkün olduğunca az zaman geçirirler. Ebeveyn reddinin iki şekli de çocukların sevilmedikleri, kabul edilmedikleri yorumuna götürür. Rohner daha sonraki çalışmalarında reddetmenin aşağıdaki dört temel ifade yolunun herhangi biri ya da birkaçı şeklinde ortaya çıkabileceğini öne sürmüştür (Rohner, 2001): soğuk ve duygusuz, düşmanca ve saldırgan, kayıtsız ve ihmalkar, ayrışmamış reddetme.

Reddetmenin ikinci şekli olan ebeveyn ilgisizliği ve ihmalkarlığı ise hem çocukların maddi ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasını, hem de anne-babanın çocuğun sosyal ve duygusal ihtiyaçlarıyla yeterince ilgilenmemesini içerir. Örneğin, çocuklarını ihmal eden anne-babalar çocuklarının rahat ve huzur bulma, yardım alma veya ilgi görme ihtiyaçlarıyla yeterince ilgilenmezler. Bu anne-babalar, fiziksel ve psikolojik olarak tepkisiz, ulaşılmaz, hatta yok olabilirler (Rohner, 2000). Çocuklarına çok az ilgi gösterirler ve onlarla mümkün olduğunca az zaman geçirme eğilimindedirler. Ebeveyn reddinin iki şekli de çocukların sevilmedikleri, kabul edilmedikleri yorumuna götürür. Ebeveyn ebeveyn reddinin ebeveynlerin bağlanma sorunlarından kaynaklanması (imam, 2001) olasıdır. Rohner daha sonraki çalışmalarında reddetmenin aşağıdaki dört temel ifade yolunun herhangi biri ya da birkaçı şeklinde ortaya çıkabileceğini öne sürmüştür (Rohner, 2001): Soğuk ve duygusuz, düşmanca ve saldırgan, kayıtsız ve ihmalkar, ayrışmamış reddetme.

Saldırgan veya düşmanca olan ebeveynler bunu çocuklarına fiziksel olarak (vurma, itme, bir şey fırlatma, çimdikleme, yaralayıcı olan sembolik el-kol hareketleri yapma gibi) ve/veya sözel olarak (alay etme, bağırma, çocuğa veya çocuk hakkında düşüncesiz, aşağılayıcı ve eleştirici şeyler söyleme gibi) kötü davranarak gösterirler (Rohner, 2001).

"Ayrışmamış reddetme", anne-babamın çocuklarını ihmal ettikleri, ya da onlara karşı şefkatsiz veya saldırgan olduklarına dair açık bir davranışsal gösterge olmamasına rağmen, çocukların anne-babalarının umrunda olmadıklarına veya onlar tarafından sevilmediklerde inanmalarındır (Rohner, 2001).

EKAR Kuramı, temel olarak "ebeveynüğün sıcaklık boyutu" olarak adlandırılan, ebeveyn-çocuk etkileşimine odaklanmıştır.

2.9.1. Ebeveynliğin Sıcaklık Boyutu (Warmth Dimension)

Anne-baba tarafından kabul veya reddedilme, birlikte anne-babalık etmenin sıcaklık boyutunu oluştururlar. Ebeveyn-çocuk ilişkisinin bir bileşeni olan sıcaklık boyutunun bir ucunda, anne-babamın çocuklarına karşı gösterdikleri sıcaklık, şefkat, bakım, ilgi, destek ya da kısaca sevginin ön plana çıktığı "kabul etme" vardır. Boyutun diğer ucunda ise, bu duygu ve davranışların olamadığı veya belirgin şekilde esirgendiği, bunun yanı sıra, çocuğu inciten çeşitli fiziksel veya psikolojik davranış veya duyguların sergilendiği "reddetme" yer alır. Tüm insanlar, çocukluklarında kendilerine bakan kişilerden az ya da çok sevgi gördükleri için, bu boyut üzerinde uygun bir noktaya yerleştirilebilir. Dolayısıyla, sıcaklık boyutu, ebeveynlerle çocuk arasındaki duygusal bağın kalitesi ile anne-babamın bu duygularım ifade etmekte kullandıkları fiziksel ve sözel davranışlar ile ilgilidir .

Sıcaklık boyutu, çocuk ile kendisine bakanlar arasındaki sosyal etkileşime ait bir tutumun yanı sıra, bu sosyal etkileşimin çocuğun zihnindeki tasarımına işaret etmektedir. Çocuğun zihinsel taşınım, yaşadığı, sevildiği ve kabul edildiğine veya sevilmediği ve reddedildiğine dair sübjektif algıdır.

Kuramda, kabul ya da redde yola açan ebeveyn davranışlarının kültürel olarak farklılaşabileceği ancak özellikle sübjektif reddedilme algısının değişik toplumlarda kendilik değeriyle ilgili benzer sonuçları doğuracağı öne sürülen en önemli savdır (Rohner, 1986 ve Rohner, 2000).

Ebeveynler çocuklarını kabul ettiklerini, fiziksel (sarılma, öpme, okşama, rahatlatma gibi) ya da sözel (övme, iltifat etme, çocuğa veya çocuk hakkında güzel şeyler söyleme gibi) olarak ifade edilebilir. Bunların yanı sıra, ebeveynler çocuklarını kabul etmelerini, bakım verme, destekleme, sevgi gösterme gibi davranışsal ifadelerle ortaya koyarlar.

Çocuğun ebeveyni tarafından reddedildiğini algılaması ise, dört temel ifade yolunun herhangi bir kombinasyonu şeklinde ortaya çıkabilmektedir, bunlar:

- 1) Soğuk ve duygusuz,
- 2) Düşmanca ve saldırgan,
- 3) Kayıtsız ve ihmalci,
- 4) Ayrışmamış reddetme.

"Ayrışmamış reddetme", ebeveynlerin çocuklarını ihmal ettikleri ya da onlara karşı şefkatsiz veya saldırgan olduklarına dair açık bir davranışsal gösterge olmamasına rağmen, çocukların anne-babalannın umurunda olmadıklarına ya da onlar tarafından sevilmediklerine inanmalarıdır. Anne-babalar çocuklarına karşı soğuk ve sevgisiz veya düşmanca, öfkeli, kızgın, tahammülsüz, huzursuz veya zıt hissedebilmektedir. Bazı anne-babalar ise, çocuklarına karşı kayıtsız kalıp, ilgisizlik ve umursamaz davranabilmektedir.

Genellikle, anne-babalarm saldırganlık davranışları, düşmanlık, öfke, kızgınlık veya nefret duyguları ile hareket etmeleri şeklinde ortaya çıkmaktadır. Saldırganlık, bir başkasını, bir şeyi veya kişinin kendisini kasıtlı olarak incitmeye yönelik davranışlardır. Ebeveynlerin saldırganlığı, vurma, itmek, bir şey fırlatma, çimdikleme, yaralayıcı olan sembolik el-kol hareketleri yapma gibi fiziksel; ve/veya alay etme, bağırma, çocuğa veya çocuk hakkında düşüncesiz, aşağılayıcı ve eleştirici şeyler söyleme gibi sözel şekilde olabilir.

Kayıtsızlık, içsel bir güdüleyicidir. ihmal ise, kayıtsızlık duygusunun davranışa yansımış halidir. Ancak, kayıtsızlık ile ihmal arasında, düşmanlıkla saldırganlık arasında olduğu kadar doğrudan bir ilişki yoktur. Çünkü, çocuklar ebeveynleri tarafından kayıtsızlıkla hiç bir ilgisi olmayan bir çok nedenden dolayı ihmal edebilmektedir. Anne-babalarm çocuklarına karşı hissettikleri öfkeyle başa çıkabilmek için çocuklarını ihmal etmeleri buna bir örnek olarak gösterilebilir.

İhmal, sadece çocukların maddi ve fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmamasını değil, anne-babanın çocuğun sosyal ve duygusal ihtiyaçlarıyla yeterince ilgilenmemesini de içerir. Örneğin, çocuklarını ihmal eden anne-babalar çocuklarının kendilerini rahatta hissetme, yardım alma veya ilgi görme ihtiyaçlarıyla yeterince ilgilenmezler. Bu anne-babalar, fiziksel ve psikolojik olarak tepkisiz, hatta yok veya ulaşılamaz olabilir (Rohner, 2001).

Tüm bu davranışsal "tek tek veya birlikte" çocukların kendilerini sevilmeyen veya reddedilen biri olarak hissetmelerine yol açabilir. Ancak, en sıcak ve sevgi dolu ailelerde bile, çocukların (en azından arada bir) reddedildiklerini hissetmeleri mümkündür. Dolayısıyla ebeveyn kabul veya reddi iki farklı bakış açısından ele alınıp, çalışılabilir:

1. Kişi tarafından algılanıp yaşanıldığı şekilde (fenomenolojik bakış açısı) veya
2. Bir ikinci kişi tarafından rapor edildiği şekilde (davranışsal bakış açısı).

Fenomenolojik yaklaşımla elde edilmiş bilgilere daha fazla güvenilebileceğim ortaya koymaktadır (Rohner, 2001). Bir çocuk (ayrışmamış reddedilme durumunda olduğu gibi), dıştaki gözlemcilerin reddedilme ile ilgili pek (veya hiçbir) işaret gözlemlemedikleri bir durumda kendisini sevilmeyen biri gibi algılayabilir. Aynı şekilde, bunun tersi olan durumda, dıştaki gözlemciler önemli miktarda anne-baba saldırganlığı veya ihmali bildirirken, çocuk kendisini anne-babası tarafından reddedilmiş gibi hissetmeyebilir. Bu duruma çocuk istismarı ve ihmali vakalarında rastlanmaktadır. Anne-baba tarafından reddedilme, anne-baba tarafından sergilenen bir inancına işaret etmektedir (Rohner, 2001).

Ebeveyn "davranışsal veya psikolojik kontrol" boyutu ve ebeveyn çocuk arasındaki duygusal bağı açıklayan "çocuğu kabullenme, reddetme" boyutudur.

Kabullenme ve reddetme boyutu ise, ebeveynler ile çocuk arasındaki duygusal bağ ile ilgili olan sıcaklık boyutunu içermektedir. Rohner tarafından geliştirilen "ebeveynlerin çocuklarını kabullenme ve reddetme teorisi", ebeveynlerin çocuklarını kabullenme ve reddetmelerinin nedenlerini, sonuçlarını ve bağlantılı oldukları diğer değişkenleri öngörmek ve açıklamak üzere geliştirilmiştir. Bu teori, ebeveynlerin çocuklarını reddetmelerinin, hem çocuk hem de yetişkinlerin psikolojik uyumları ve davranışları arasında olumsuz etkilerinin olduğunu öngörmektedir. Kabullenme, ebeveynlerin çocuklarına karşı hissettikleri ve onlara gösterdikleri sevgi, yakınlık, ilgi ve destek gibi bazı ebeveynlik özelliklerine işaret eder. Öpme, sarılma, kucaklama, gülümseme gibi fiziksel; övme, güzel sözler söyleme gibi sevgi gösterileri, ebeveynlerin çocuklarını kabullenmelerini ifade eden davranışlardır. Reddedici çocuk yetiştirme tutumu ise, çocuğun anne ve baba tarafından istenmediği durumlarda ortaya çıkabilen bir tutumdur. Bu tutuma sahip anne babaların çocukları çoğu kez, ebeveynleri tarafından sevgi, ilgi, sorumluluk veya duyarlılıktan yoksun, reddedici olduğu açıkça görülen davranışlara maruz kalırlar. Bu davranışlar, saldırganlık ve kin, ilgisizlik ve ihmal ve ayrıştırılmamış reddetme şeklinde olabilmektedir. Saldırganlık ve kin davranışları, çocuğa karşı düşmanlık, kızgınlık ve öfke duygularına işaret eder. İlgisizlik ve ihmal davranışları, ebeveynin sorumsuz olması ve çocuğunun ihtiyaçlarına karşı duyarsız olmasıyla ifade edilebilir. Ayrıştırılmamış reddetme davranışları ise, ebeveynin kendisini, çocuğuna karşı sevgisiz olarak algılaması ancak bunu, ilgisizlik ve ihmal veya saldırganlık ve kin davranışlarına bağlanmamasıdır. Teori, ebeveynlerin kabullenme ve reddedici davranışlarının, çocukların kişilik gelişimini biçimlendirmede büyük etkisinin olduğunu varsayar. Ebeveynler veya diğer bağlanılan kişilerden gelecek olumlu tepkilere duyulan duygusal istek, çocuklar için güçlü bir güdüdür. Bu ihtiyaç, bağlanılan kişilerce karşılanmadığında çocuklar, duygusal ve davranışsal olarak farklı şekillerde tepki verebilirler. Reddedilen çocuklar, ansiyeteli ve güvensiz hissedebilmektedir. Ayrıca, ebeveynlerin reddedici çocuk yetiştirme tutumu, çocuk ve yetişkinlerde diğer kişilikle ilgili sonuçlara yol açabilir. Bunlar, düşmanlık, agresyon, pasif agresyon, düşük benlik değeri ve olumsuz bir dünya görüşü gibi sonuçlardır.

Bu iki farklı bakış açısıyla, her zaman olmasa bile, genellikle benzer sonuçlara varılmaktadır. Yapılan araştırmalar, bu iki farklı yoldan varılan sonuçların birbirlerinden çok farklı olduğu durumlarda, fenomenolojik yaklaşımla elde edilmiş bilgilere daha fazla güvenilebileceğini ortaya koymaktadır.

Bir çocuk (ayrışmamış reddedilme durumunda olduğu gibi), dıştaki gözlemcilerin reddedilme ile ilgili pek (veya hiçbir) işaret gözlemlemedikleri bir durumda kendisini sevilmeyen biri gibi algılayabilir. Aynı şekilde, bunun tersi olan durumda, dıştaki gözlemciler önemli miktarda anne-baba saldırganlığı veya ihmali bildirirken, çocuk kendisini anne-babası tarafından reddedilmiş gibi hissetmeyebilir. Bu duruma çocuk istismarı ve ihmali vakalarında rastlanmaktadır.

Dolayısıyla, istismar ve ihmalle ilgili resmi dış raporlar ile söz konusu olan çocukların anne-babaları tarafından kabul veya reddedilmeleriyle ilgili algıları arasında sorunlu bir ilişki vardır. "Anne-baba tarafından reddedilme, anne-baba tarafından sergilenen bir dizi davranış değil, çocuğun bir inancıdır". Gerçekte, anne-baba tarafından reddedilmenin çoğu semboliktir. Bundan dolayı, reddedilmenin tutarlı şekilde ortaya çıkan etkilerini anlayabilmek için, sembolik doğasının anlaşılması gerekir. Etnik ve kültürler-arası çalışmalarda araştırmacılar, inceledikleri kişilerin anne-babalarının sevgi ile ilişkili davranışlarının sembolik, kültürel temelli yorumlarına karşı hassas olmalıdır. Diğer bir deyişle, dünyanın her yerindeki anne-babalar, belirli bir dereceye kadar kabul etme (sıcaklık, şefkat, bakım ve ilgi) ve reddetme (soğukluk, şefkatsizlik, düşmanlık, saldırganlık, kayıtsızlık ihmali) sergilemektedir. Ancak, bunu çok farklı kültürel hatta şahsi anlamlarla yüklü farklı biçimlerde yapabilirler. Örneğin, dünyanın her köşesinde anne-babalar çocuklarını övüp onlara güzel şeyler söyleyebilirler. Ancak, belirli bir sosyokültürel ortamda sergilenen bu davranışın, başka bir sosyokültürel ortamda hiç bir anlamı olmayabilir (ya da tamamen başka bir anlama gelebilir) (Rohner, 2000).

2.9.2. Kontrol Boyutu

Ebeveyn Kabul-Red Kuranımında bir başka iki uçlu boyut da, bir ucunda özerklik bir ucunda kontrolün olduğu kontrol boyutudur. Bu boyut ebeveynin aşırı izin vericiliği ile aşırı kısıtlayıcılığı arasındadır. Kontrol ile ebeveynin çocuğun davranışlarını ne kadar sınırladığı veya kısıtladığı kastedilmektedir. Ebeveyn kontrolü değerlendirilirken kuralların ne sıklıkta gerçekten zorlandığı belirlenir.

Çocuklarının davranışlarını nadiren kontrol eden ebeveynler, kuramda izin verici (düşük düzeyde kontrollü) olarak; çocuklarının davranışlarını dakika dakika kontrol eden ebeveynler ise kısıtlayıcı (yüksek düzeyde kontrollü) olarak tanımlanır. Ebeveynler, çocuklarını genellikle cinsellik, dürüstlük, tuvalet eğitimi, evdeki görevler, belli ahlaki değerler, düzenlilik, gürültü, emirlere itaat ve saldırganlık gibi alanlarda kontrol etmektedir. Bu boyutun bir ucunda hiç kontrolün olmaması yer alır. Bu durumda ebeveynler tarafından, çocuğa hiç bir kural getirilmez ya da sadece çocuğun güvenliği ve fiziksel sağlığı için gereken kontrol sağlanır. Ayrıca, ebeveyn çocuğun yaptıklarına karşı yönlendirici değildir. Çocuğun kendi yolunu bulmasına ve kararlarına tamamen izin verir. Özerklik-kontrol boyutunun diğer ucunda ise aşın kontrol yer alır. Aşırı kontrol ucunda, ebeveynin bir çok durum ve ortamda çocuğuna çok fazla kural ve kısıtlama getirerek çocuğu bu kurallara uymaya zorlaması görülür. Aşırı kontrol eden bir ebeveyn, çocuğun davranışlarını her an takip ederek çocuğun belli becerileri edinmesini ve özerkliğini kazanmasını kısıtlar (Rohner, 2000).

2.9. 3. EKAR Kuramının Alt Alanları

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı, "kişilik", "baş etme" (coping) ve "sosyokültürel" alanlar olmak üzere, üç farklı alandır.

2.9.3.1. EKAR'ın Kişilik Kuramı

EKAR'ın kişilik kuramında, çocuklukta ebeveynleri tarafından kabul veya reddedilmenin çocuk veya yetişkinin kişilik yapısı ve genel psikolojik durumu (özellikle ruhsal sağlığı) üzerindeki etkileri yordanmaya ve açıklanmaya çalışılmaktadır.

Kuram, insanların kendileri için önemli olan kişilerden olumlu tepki almak gereksiniminde oldukları varsayımından yola çıkmaktadır. Bu durum, insanın evrim süreci içerisinde oluşmuş, biyolojik temelli, temel bir gereksinimdir (Khaleque, 2001). Olumlu tepkiye duyulan gereksinim, insanın farkında olarak veya olmayarak bakım, ilgi, destek, şefkat araması olarak düşünülmektedir. Bu duygusal gereksinim, yetişkinlik döneminde daha karmaşıklaşarak, ne düşündüğüne önem verdiğimiz kişiler tarafından beğenilme isteğini de içine almaktadır (Khaleque, 2001).

Bebeklik ve çocukluk dönemlerinde bu gereksinimi en iyi karşılayabilecek kişiler doğal olarak çocuğun anne ve babasıdır. Ancak, ergenlik ve yetişkinlik döneminde, kişinin bu gereksinimini karşılayabilecek "diğer önemli kişiler" (significant others) ortaya çıkmaktadır. Evrensel bir bakış açısı benimsemiş olan EKAR'da, çocuğun uzun süreli temel bakımını üstlenmiş herhangi bir kişi "ebeveyn" olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, ebeveyn olarak nitelendirilen kişi, çocuğun anne-babası olabileceği gibi, büyükanne/büyükbabası veya başka bir akrabası; hatta, çocuğu evlat edinmiş veya kurumsal bir ortamda anne-baba yerini almış bir kişi de olabilmektedir. Çocuğun duygusal güvenliği ve gelişimi anne-babasıyla olan ilişkisinin niteliğine bağlı olduğu için ebeveynler çocukların yaşamında çok özel bir yer tutmaktadır. Bu nedenle, EKAR'da çocuğun anne-babası tarafından kabullenilmesi veya reddedilmesi, çocuğun kişilik gelişimi üzerinde en etkili faktörlerden biri olarak görülmektedir (Rohner, 2000).

EKAR'da kişilik kavramı, İrişinin çeşitli ortamlarda veya yaşam durumlarındaki, göreceli olarak stabil olan tepki verme eğilimleri (duygusal, bilişsel, algısal ve güdüsel) ve sonuçta ortaya çıkan davranışları (gözlenebilen davranışlar) olarak tanımlanmaktadır. Bu tanımda, davranışın hem dışsal (çevresel) hem de içsel (örn. duygusal, biyolojik ve öğrenme) faktörler tarafından etkilenip, güdülenebileceği; ayrıca, davranışın bir zaman ve mekandan diğerine genellikle tutarlılık göstereceğini kabul edilmektedir (Khaleque & Rohner, 2001).

Hiçbir kuramda, anne-baba tarafından kabul veya reddedilmenin tüm etrilerinin ele almasının beklenemeyeceği belirtilmektedir (Rohner, 2000). Dolayısıyla, EKAR'da da, dünyanın çeşitli ülkelerinde anne-babaları tarafından reddedilmiş çocuk veya yetişkinleri tanımlayan en belirgin özellikler ele alınmıştır. Diğer bir deyişle kuramda, anne-baba tarafından reddedilmenin kişilik üzerinde en belirleyici gözükten etkileri üzerinde durulmuştur. EKAR'ın Kişilik Kuramında, farklı kültür, ırk ve dillerde, çocuğun ebeveynleri tarafından reddedildiği durumda çocukta, aşağıda özetlenen yedi kişilik özelliğinin olumsuz uçlarından oluşan bir kişilik örüntüsünün ortaya çıkacağı ileri sürülmektedir (Khaleque ve Rohner, 2002). İncelenen çocuk veya yetişkinin kişilik özellikleri yedi farklı boyutta incelenmektedir:

1. Bağımlılık veya savunucu bağımsızlık
2. Duygusal duyarsızlık (tepkisizlik)
3. Duygusal tutarsızlık (instability)
4. Olumsuz öz-saygı (self-esteem)
5. Olumsuz öz-yeterlik (self-adequacy)
6. Olumsuz dünya görüşü
7. Düşmanlık ve saldırganlık

Kuramda, anne-baba tarafından reddedilmenin yol açtığı yoğun psikolojik acı yüzünden bu özelliklerin oluşması beklenmektedir. Önemli düzeyde reddedilme yaşayan birçok çocuk (ki bu nokta kişiden kişiye değişmektedir), giderek artan ve kendisine giderek daha fazla acı veren öfke, kızgınlık gibi yıkıcı duygular yaşar. Bunun sonucunda birçok reddedilmiş çocuk, daha fazla reddedilmekten korunabilmek için kendisini duygusal olarak kapatır. Diğer bir deyişle, duygusal açıdan daha tepkisiz olurlar. Bu durumda, sevgi gösterebilme, sevgi göstermeyi isteme, nasıl sevgi göstereceğini bilme ve başkalarının kendisine gösterdiği sevgiyi kabul etmede sık sık sorun yaşanır (Rohner, 2006).

2.9.3.1.1. Bağımlılık veya Savunucu Bağımsızlık:

Bağımlılık, EKAR'da ele alınan yedi kişilik özelliği arasında en karmaşık ve en sorunlu olanıdır. Bunun önemli bir nedeni bağımlılık kavramına farklı kuramlarda farklı anlamlar verilmiş olmasıdır. Bağımlılık ve bağımsızlık kavramları bazen aynı uzantının iki zıt ucu gibi değil, birbirlerinden niteliksel olarak farklı iki ayrı fenomen olarak görülmüştür (Rohner, 2006).

EKAR'ın kişilik kuramında, bağımlılık ve bağımsızlık aynı kişilik boyutunun zıt uçları olarak düşünülmektedir. Kavramsal olarak "bağımlılık" bir insanın başka bir insana rahatlama, onay alma, cesaretlendirilme gibi ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla duygusal olarak dayanması, bel bağlamasıdır. Uzantının diğer ucunda yer alan "bağımsızlık", bu tür duygusal bel bağlamaların olmadığı ya da kişinin bu tür taleplerde bulunma ihtiyaç veya isteğinden uzak olduğu anlamına gelmektedir. İşe vuruk tanım açısından, "bağımlılık" çocukların olumlu tepki almak için yaptıklarıdır.

Çocuklar elbette her zaman olumlu tepki almak için uğraşmaz. Bazen davranışları tamamen ilgi çekmeye yöneliktir ve çok olumsuz veya rahatsız edici olabilir. Ancak, duygusal rahatlama, şefkat onay, destek veya cesaretlendirilme peşinde oldukları sürece, tanım itibariyle, bağımlıdırlar. Çocuklarda bağımlılgm diğer göstergeleri arasında, "yapışmak" (clinging), dikkat çekmeye yönelik davranışlar, anne-babadan ayrıldığında kaygılı (anksiyöz), güvensiz, ağlamaklı olmak veya mızızlanmak, birinden (genellikle anne-babadan) bakım verici bir tepki beklemek veya talep etmek sayılabilir (Rohner, 2006).

Yetişkinler de (çocuklar gibi) farklı derecelerde bağımlı olabilir. Yetişkinlerdeki bağımlılığın ölçülmesinde esas olarak çocuklarda bakılan davranışlara bakılır. Davranışın ortaya konuluş biçimi farklı olabilir ama bu davranışlarda kişinin kendisi için önemli olan kişilerden (arkadaşları, ailesi gibi) rahatlama, bakım, onay, doğrulanma ve destek isteği vardır. Kendisini iyi hissetmediğinde cesaretlendirilmek, desteklenmek ister. Hastalandığında üzerine düşülmesi hoşuna gider. Bir zorlukla karşılaştığında hemen başkalarının yardım etmesini bekler.

Diğer yanda, "bağımsız" kişiler duygusal destek, cesaretlendirilme, doğrulanma, rahatlama vs. için sık sık başkalarına bel bağlamayan, olumlu tepki almak için "uğraşmayan", incindiğinde ya da bir derdi olduğunda arkadaşları veya ailesinin ilgisini, sempatisini alma ihtiyacı duymayan kişilerdir. Duygusal açıdan sağlıklı kişilerin de elbette zaman zaman böyle ihtiyaçları olabilir. Burada önemli olan, kişinin bu olumlu tepki alma ihtiyacım ne kadar sık ve yoğun yaşadığıdır.

Bu noktada, bağımsız olmanın kendi kendine yetmeden (self reliance) farklı olduğunun vurgulanması gerekir. Bazen "bağımsız olma" ile "kendi kendine yetme" eş anlamlı kavramlar olarak kullanılmaktadır. Oysa, kişilik kuramında bu iki kavramın birbirlerinden farklı olduğu düşünülmektedir. Kendi kendine yeterli olma "araçsal gereksinimlerle" (instrumental needs), bağımsız olma ise duygusal gereksinimlerle ilgilidir. Babasmdan belirli bir işin yapılmasında yardım isteyen bir çocuğun bu talebi tamamen o işin yapılmasına yönelikse, bu çocuğun "kendi kendine az yetebilen" bir çocuk olduğu düşünülmez. Ancak, bu çocuğun yardım talebi babasının ilgisini çekmeye yönelikse, o zaman bunun "bağımlılık" olduğu düşünülebilir. Bağımlı/bağımsız olma ile kendi kendine yetip/yetememeyi birbirinden ayırt etmek bazen çok zor olabilir.

Bu noktada akılda tutulması gereken kritik nokta, kendi kendine yetip/yetememenin araçsal etkinlikler ve işe yönelik davranışlarla; bağımlı^ağımsız olmanın ise duygusal tepkilerle ilgili olduğunu hatırlamaktır.

Tüm bu psikolojik incinme nedeniyle, bazı reddedilmiş çocuklar özellikle ergenlik döneminde savunucu bir şekilde bağımsız olabilirler. Savunucu bağımsızlık, kişinin olumlu tepki almak için göreceli olarak daha az çaba ve talep içerisinde oluşundan dolayı sağlıklı bağımsızlığa benzer. Ancak, bu kişiler her zaman farkında olmasalar da, duygusal açıdan halen yakınlık, sıcaklık ve destek (olumlu tepki) aramaya devam ettikleri için, savunucu bağımsızlık sağlıklı bağımsızlığa benzemez. Hatta, kronik reddedilmenin yol açtığı öfke, güvensizlik ve diğer olumsuz duyguların üzerlerinde yarattığı ağırlık nedeniyle, bu kişiler sıklıkla olumlu tepki alma gereksinimlerini açıkça inkar ederler. Bu, bir anlamda, "Hepinizin canı cehennem! Size ihtiyacım yok! Benim hiç kimseye ihtiyacım yok!" demektir (Rohner, 2001).

Savunucu bağımsızlığın beraberinde gelen duygu ve davranışlar ergenlik döneminde bazen bir "karşıt reddetme" sürecine yol açar ve genç, bu durumda kendisini reddeden anne-babasını reddeder. Bu durum bazen aile içerisinde bir şiddet döngüsüne dönüşebilir. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı kişilik alanında "diğer önemli kişiler" den olumlu tepki alma gereksinimini güçlü bir güdüleyici olarak değerlendirilmektedir. Bu gereksinimleri anne-babaları tarafından yeterince karşılanmayan çocukların, duygusal ve davranışsal olarak belirli bir tepki örüntüsü içerisine girmeye açık bırakıldıkları da, ileri sürülmektedir. Kurama göre, özellikle reddedilmiş çocuklar kendilerini endişeli (anksiyöz) ve güvensiz hissetmeye eğilimlidir. Reddedilmiş çocukların, bu olumsuz duyguları hafifletmek ve olumlu tepki alma gereksinimlerini karşılayabilmek amacıyla, olumlu tepki alma çabalarını ve taleplerini arttırdıkları belirtilmektedir. Diğer bir deyişle, bu çocuklar daha bağımlı olmaya eğilim göstermektedir. Burada bağımlılık teriminden, duygusal destek, ilgi, bakım ve benzeri anne-baba davranışlarına karşı hissedilen (diğer bir deyişle, belirli bir amaca ya da işe yönelik olmayan) içsel ve psikolojik bir istek ya da arzu kastediliyor.

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nda "bağımlılık", bir ucunda bağımsızlık diğer ucunda ise bağımlılığın yer aldığı bir boyut olarak düşünülmektedir.

Bağımsız kişiler, olumlu tepki alma gereksinimleri yeterince iyi karşılanmış olan; dolayısıyla, yaşamlarındaki "diğer önemli kişiler" den ilgi, bakım, destek alma isteğini sık veya yoğun bir şekilde yaşamayan ya da bu yönde davranışlar içerisine girmeyen kişilerdir. Diğer yanda, çok bağımlı kişiler ise, olumlu tepki almak için sık ve yoğun arzu duyarlar ve bunu elde etmek için birçok talepkar davranış içerisine girerler. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nda ele alınan diğer tüm kişilik özellikleri gibi, bağımlılık-bağımsızlık boyutunda da, her insan bu boyut üzerinde belirli bir noktaya yerleştirilebilir. Kurama göre, çocukların bağımlılık konusunda birbirlerinden farklılaşması, kendilerini ne derece kabullenilmiş veya reddedilmiş olarak algıladıklarına bağlıdır. Reddedilmiş bir çok çocuk veya yetişkin, sürekli olarak onaylanmaya, doğrulanmaya ve duygusal desteğe gereksinim hissetmektedir (Rohner, 2006).

2.9.3.1.2. Duygusal Duyarsızlık (Tepkisizlik):

Duygusal duyarlılık bağımlılığa göre daha açık ve kolay anlaşılır bir özelliktir. Duygusal duyarlılık, kişinin bir duygusunu (örn. bir insana karşı hissettiği yakınlık veya sevgi) özgürce ve açıkça ifade edebilme yeteneğidir. Kişinin başka kişilere verdiği duygusal tepkileri ne kadar kolay ve doğal verebildiği, veya kişinin (ister çocuk ister yetişkin olsun) başka kişilerle duygusal şüphe, katılık ve güvensizlikten uzak, ne kadar yakın, sıcak, kalıcı ve savunucu olmayan ilişkiler (duygusal bağlar) kurabildiği, onun duygusal duyarlılığına bağlıdır. Örneğin, bir insanın bir başka insana ona olan ilgisini, sempatisini ya da şefkat duygularını ne kadar rahatlıkla gösterebildiği, kişinin duygusal duyarlılığı ile ilgilidir. Duygusal açıdan duyarlı olan kişiler, karşısındaki kişilere duygusal olarak yakınlaşmakta veya kendilerine yakınlaşmak isteyenlere tepki vermekte zorluk yaşamamaktadır. Diğer tarafta ise, duygusal açıdan tepkisiz kişiler, diğer insanlardan duygusal olarak soyutlanır. Diğer insanlarla ilişkileri sınırlı ve sıklıkla da sadece savunmaya yönelik duygusal ilişkilerdir. Bu kişiler, sosyal ve arkadaşça olabilir. Ancak, arkadaş olmak, gerçekten yakın bir ilişkiye girebilme yeteneği ile kanştınlmamalıdır. Bazı kişiler, arkadaşça yaklaşabilmelerine rağmen, savunucu olmayan, yakın bir duygusal ilişki içerisine girmeyi beceremeyebilir. Bu kişilerin ilişkileri duygusal açıdan biraz "uzak"tır. Duygusal açıdan tepkisiz olan insanlar, bazen soğuk, kopuk, uzak ve tepkisizdir. Doğal olmaktan uzak olabilirler. Normal bir sevgi alışverişine giremeyebilirler. Uç vakalarda, yani, duygusal açıdan tepkisiz olan insanlarda "kunt affekt" ya da apati görülebilir. Elbette, diğer kişilik özelliklerinde olduğu gibi, duygusal tepkisizlikte de, söz konusu olan duygusal tepkisizliğin derecesidir (Rohner, 2006).

2.9.3.1.3. Duygusal Tutarsızlık:

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nın kişilik kuramında ele alınan yedinci kişilik özelliği olan 'duygusal tutarlılık', kişinin duygusal durumundaki stabilitesi; küçük engeller, başarısızlıklar, zorluklar veya streslere canı sıkılmadan dayanabilmesi ile ilgilidir. Duygusal açıdan stabil olan kişiler, canı sıkılmadan, endişe, sinirlilik veya gerginlik yatmadan günlük yaşamı getirdiği küçük gerginlik ve stresleri tolere edebilirler. Küçük duygusal stresler karşısında soğukkanlılıklarını koruyabilir, ve kolayca sinirlenip, öfkelenmezler. Duygusal durumları gün içerisinde bir neden olmadıkça aşağı yukarı aynı kalır. Çok stresli durumlarda daha soğukkanlı başederken, Duygusal açıdan tutarlı olmayan kişiler, küçük engeller, zorluklar veya sorunlarla karşılaştıklarında, keyifleri kolayca kaçar. Bekledikleri bir şey olmadığında öfkelenebilir veya kendilerini kötü hissedebilirler. Stres karşısında soğukkanlılıklarını kolayca kaybedebilirler, daha fazla etkilenecek sarsılırlar (Rohner, 2001).

2.9.3.1.4. Olumsuz Öz-Saygı:

Kişinin kendi değeri ve ederi hakkında yaptığı genel duygusal değerlendirmedir. Olumlu öz-saygı, kişinin kendisini beğendiği, onayladığı, kabul ettiği, kendisiyle rahat olduğu, kendisini değerli, başkalarının saygısını hak eden biri olarak gördüğü, ender olarak kendisinden memnun kalmadığı anlamına gelir. Diğer yanda, olumsuz öz-saygı, kişinin kendisini beğenmediği veya onaylamadığı, kendi değerini düşük gördüğü, kendisini hiçbir değeri olmayan, suçlanmayı hak etmiş biri olarak algıladığı ve kendisini diğer kişilerden aşağı gördüğü anlamlarını taşır. Tüm insanlar bu iki nokta arasında yer alan öz-saygı uzantısı üzerinde belirli bir noktaya konulabilir (Rohner, 2001).

2.9.3.1.5. Olumsuz Öz-Yeterlik:

Öz-yeterlik ise, kendi yeterliliğimiz hakkında yaptığımız değerlendirmeleri içerir: Ben karşıma çıkan sorunlarla baş etmek ve kendi araçsal gereksinimlerimi karşılayabilmek için yapmam gereken işleri yeterince yapabilecek kadar yeterli miyim? Olumlu öz-yeterlik duyguları, kişinin kendisini "sorunlarıyla yeterince başa çıkabilen", "başarıya veya yapacağı işlerde başarılı olacağını düşünen", "kendinden emin", "kendine güvenen" ve "sosyal açıdan yeterli" biri olarak gördüğü anlamına gelir.

Diğer yanda, olumsuz öz-yeterlik, yetersizlik duygulan, günlük yaşamın taleplerini karşılama da yetersiz kaldığım düşünme, kişinin istediği şeyler için yeterince mücadele edemediğini hissetmesi gibi duygu ve düşüncelerle İlgilidir (Rohner, 2001).

2.9.3.1.6. Olumsuz Dünya Görüşü:

Dünya-görüşü gerek klinik, gerekse araştırma literatüründe, az bilinen bir kavramdır. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nın kişilik kuramında, "dünya-görüşü" kavramı, kişinin yaşamı, kainatı, veya varoluşun özünü temelde olumlu veya olumsuz olarak değerlendirmesi ile ilgilidir. Kişinin yaşam, kainat ve var oluşla ilgili bu genel değerlendirmesi genellikle söze dökülmemiş bir değerlendirmedir. Dünya-görüşü olumlu olan biri, yaşamı temelde iyi, güvenli, dostça, mutlu, tehdit edici olmayan ya da başka biçimlerde olumlu görür. Diğer yanda, olumsuz bir dünya-görüşüne sahip olan bir kişi için yaşam kötü, güvensiz, tehdit edici, düşmanca, belirsiz, ve/veya tehlikelerle doludur. Diğer bir deyişle, dünya-görüşü insanların varoluşun kalitesi hakkındaki yargılarıdır (Rohner, 1986/1999).

Dünya-görüşü, kişinin sosyal, ekonomik, veya politik olaylarla ilgili bilgileri ile karıştırılmamalıdır. Bir insan politik sistemin kokuşmuş olduğunu veya insanlığın küresel yıkımın eşiğinde olduğunu veya bir insanın patronuna güvenemeyeceğini bilebilir. Bu bilgiler verilere dayalı bilgiler olabilir ama dünya-görüşü ile aynı değildir. Dünya görüşü, ayrı bir düzlemde yer alır ve kişinin varoluşunun kalitesini "iyi" ya da "kötü" olarak hissetmesi ya da algılamasıyla ilgilidir.

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nın kişilik kuramı, dünya üzerindeki tüm farklı kültür, ırk ve dillerde, kişinin anne-babası tarafından reddedildiği durumda yukanda özetlenen yedi kişilik özelliğinin olumsuz uçlardan oluşan bir kişilik örüntüsünün ortaya çıkacağını ileri sürmektedir.

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nın büyük bir bölümü kişinin kendisi, diğerleri ve geçmiş ile bugünkü anlamlı deneyimlerle inşa edilmiş deneyimsel dünya hakkındaki "genellemelerinden" oluşur. Kişilerin belirli bir alanla (örn. kişinin kendisi, başkaları veya kişiler arası ilişkiler hakkındaki inanç ve beklentileri) ilgili zihinsel tasarımları vardır.

Zihinsel tasarımlar, kişinin yeni deneyimleri ve ilişkileri nasıl algılayacağını, nasıl anlamlandırıp, bunlara nasıl tepkiler vereceğini biçimlendirir. Zihinsel tasarımlar, ayrıca, hangi deneyimlerin belleğe nasıl depolanacağını ve nasıl hatırlanacağını da etkiler. Kişinin kendisi, yaşamındaki "diğer önemli kişiler" ve etrafındaki dünya ile ilgili zihinsel tasarımları bir kez oluştuktan sonra, bu tasarımlar onları belirli durum veya insanları aramaya ya da onlardan uzak durmaya yönlendirir. Diğer bir deyişle, kişinin kendisi ve içinde yaşadığı dünya hakkında ne düşündüğü onun nasıl bir hayat yaşayacağını biçimlendirir.

Özellikle reddedilmiş çocuk ve yetişkinler için, bu durum daha da geçerlidir. Örneğin, anne-babası tarafından reddedilmiş birçok insan ortada böyle bir şey yokken düşmanlık algılamaya veya ters yönde pek çok veri olmasına rağmen kendi kişisel değerlerini düşük görmeye eğilimlidir. Hatta, reddedilmiş çocuklar kendi çarpıtılmış tasarımlarına uyan deneyim ve ilişkiler arar, içine girdikleri durum, ilişki veya yaşantılarını, yine kendi çarpıtılmış tasarımlarına uyan bir biçimde algılar ve yorumlar. Kendi zihinsel tasarımlarına uymayan durumlardan uzak durur ya da bu durumları yeniden yorumlar. Ayrıca, reddedilmiş çocuk ve yetişkinlerin zihinlerindeki imgelerde kişiler arası ilişkiler yordanamaz (tahmin edilemez), güvenilmez hatta zedeleyicidir. Bu zihinsel tasannüar yeni ilişkilere taşınır. Bu yüzden reddedilmiş çocuk ve yetişkinlerin duygusal olarak "başkalarına" güvenmeleri çok zordur. İlişki içerisinde duygusal güvensizliği çağrıştıracak en ufak işaretlere karşı bile aşırı duyarlı ve hassastırlar (Khaleque & Rohner, 2001).

Anne-baba tarafından reddedilmenin yol açabileceği tüm bu duygusal, davranışsal, ve sosyal-bilişsel zararlardan dolayı, reddedilmenin dünyanın her yerinde ruhsal sağlıkla ilişkili olduğu görülmüştür. Dünyanın çeşitli yerlerinde yapılan araştırmalardan elde edilen bulgular, anne-baba tarafından reddedilmenin, kişilikte yol açtığı örüntünün yanı sıra, depresyon ve depresif duygulanım, davranım veya davranış sorunları ve alkol veya madde kötü kullanımıyla ilişkili olabileceğini ortaya koymuştur.

Ayrıca, anne-baba tarafından reddedilmenin, "borderline kişilik bozukluğu" ve diğer psikiyatrik sorunlar; suç işleme; yüksek tansiyon, astım gibi psikofizyolojik reaksiyonlar; okul başansı ve zihinsel performans sorunları; yaşlılar, arkadaş, ve eşle ilişkilerde sorunlar gibi daha bir çok gelişimsel sorunla ilişkili bulunmuştur (Varan, 2006).

Reddedilmeyle ilgili bulunmuş bir çok olumsuz özelliğin karşısında, çocuğun anne-babası tarafından kabul edilmesinin (sevilmesi) bir çok olumlu gelişimsel özelliklerle doğrudan veya dolaylı bir şekilde ilişkili olduğu bulunmuştur. Örneğin, anne-baba tarafından kabul edilme, çocukluk döneminde cömertlik, yardım severlik ve empati gibi sosyal davranışların gelişimi, ergenlikte yaşlılarla olumlu ilişkiler kurabilme ve yetişkinlikte fiziksel ve duygusal açıdan sıkıntının az olduğu, mutlu ve doyurucu bir yaşam yaşama gibi özelliklerle ilişkilidir. Buna ilaveten, anne-baba tarafından kabul edilmenin, reddedilme ile ilişkili olduğu gösterilmiş olan depresyon, madde kullanımı, davranım bozuklukları ve suç işleme gibi davranışların gelişmesine karşı etkili bir koruyucu tampon görevi gördüğü belirlenmiştir (Khaleque & Rohner,2001).

Anne-babası tarafından kabul edilen her çocuk elbette bu kadar olumlu bir gelişim göstermeyebilir. Hatta, bazılarında, anne-baba tarafından kabul veya red edilmeye hiç bir ilişkisi olmayan nedenlerden dolayı, anne-babaları tarafından reddedilmiş çocukların sorunlarına benzer sorunlar gelişebilir. Aynı şekilde, anne-babası tarafından reddedilmiş bazı çocuklar, reddedilme yaşamlarına rağmen, hem duygusal hem de davranışsal açıdan oldukça sağlıklı bir durumda olabilirler. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nda bu çocuklar "baş edenler" (copers) olarak adlandırılmaktadır (Rohner, 2006).

2.9.3.1.7. Düşmanlık ve Saldırganlık:

Düşmanlık içsel bir nefret, öfke veya kızgınlık duygusudur. Saldırganlık, Öfke veya düşmanlığın davranış düzeyindeki ifadesi olup, birine (veya bir şeye) kasten fiziksel veya ruhsal olarak zarar verme olarak tanımlanmaktadır. Bu noktada saldırganlıkla girişkenlik ya da atılganlık (assertiveness) arasındaki ayrım üzerinde kısaca durmakta yarar vardır. Girişkenlik ya da atılganlıkta, kişinin karşısındaki kişiyle fiziksel, sözel veya sosyal açıdan eşit veya ondan daha yukarıda bir düzeye çıkma girişimi vardır. Kendisini ortaya koymak isteyen biri, karşısındakini fiziksel veya duygusal açıdan incitme niyeti olmaksızın, bir grup etkinliğini yönlendirme ya da hakları için ayak direme davranışlarında bulunabilir. Kişi ancak karşısındaki kişiyi kasten incitmek amacıyla davrandığında o zaman saldırganlık söz konusu olur. Elbette bazen kişinin kendisini ortaya koyduğu, atılgan davranışları, hiçbir incitme niyeti taşımasa da, karşıdaki insan tarafından saldırganlık olarak algılanabilir.

Dolayısıyla, saldırganlıkla girişkenlik veya atılganlık arasındaki fark yoruma ve çıkarsamaya açıktır. Ebeveyn Kabul-Red kuramının kişilik kuramında saldırganlık, bir başka kişiye, şeye veya kişinin kendisine kasıtlı olarak zarar vermesi veya böyle algılanması olarak tanımlanmaktadır (Khaleque & Rohner, 2001).

Diğer yanda, pasif saldırganlık, saldırganlığın daha dolaylı yoldan ifade edilmesidir. Pasif saldırganlık, surat asma, yapılacak işleri somaya erteleme, pasif engellemeler, inatçılık gibi şekillerde ortaya çıkabilir. Örneğin, geçmek istediğiniz kapının önünde duran bir kişi, sizin geçmek istediğinizi anladığı halde, kapının önünde öylece durmaya devam edebilir. Bu davranış pasif saldırganlık olarak değerlendirilebilir. Bu örnekteki kişi, görünürde sizi incitmeye çalışıyor gibi görünmüyor, ya da size aklından geçebilecek olan düşmanca şeyleri söylemiyor ama davranışı yine de, rahatsız etmeye, yani, incitmeye yönelik bir davranıştır. Burada vurgulanması gereken bir diğer önemli nokta, pasif saldırgan kişilerin her zaman bilinçli olarak niyetlerinin farkında olmadıklarıdır.

Bazen çocuklar veya yetişkinler öfke, kızgınlık ve düşmanlık duygularıyla başa çıkıp, denetlemek ve bu duygularını ifade etmek konusunda farkında oldukları veya olmadıkları bir güçlük yaşayabilirler. Düşmanlık duygularını veya saldırganlıklarını açık bir şekilde ifade etmekte güçlük yaşayan kişiler, Öfkelerini sıklıkla başka kıyafetlere bürünmüş, sembolik şekillerde ortaya koyarlar. Pasif saldırgan tutumlarda, kişinin sürekli olarak kendi veya başka insanların saldırganlıklarıyla endişeli bir şekilde "uğraşmasında", saldırganlıkla ilgili hayaller, düşünceler veya rüyalarda, veya kişinin kendi gerçek veya hayali saldırganlıklarıyla ilgili kaygılarında, ya da saldırganlık veya şiddet içeren olaylara karşı duyduğu garip ilgide açık şekilde ifade edilmemiş öfke ve saldırganlığı görmek mümkündür. Bazı insanların, kavga, dövüş ya da vahşet dolu cinayetler veya kazalarla ilgili haberleri okumak ya da seyretmekten özel zevk alması da yine aynı nedendendir (Rohner, 2006).

2.9.3.2. EKAR'ın Başa Çıkma Kuramı (Coping Theory)

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı baş etme alanında şu soruya cevap aramaktadır: Bazı çocuklar reddedilmenin örseleyici etkilerine, duygusal veya zihinsel sağlıkları (reddedilmiş çocuklarda tipik olarak görülen derecede) zedelenmeden nasıl göğüs gerebilmektedirler?

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nda, anne-baba tarafından reddedilme ile ruhsal sağlık arasında beklenen ilişki incelenmektedir. Bireysel farklılıkları da hesaba alan ilişkiye göre, çocukların ruhsal sağlıklarının yaşadıkları reddedilmenin sıklığı, yoğunluğu ve süresiyle doğru orantılı olarak zedelenmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri ile diğer ülkelerde yapılan araştırmalarda, değerlendirilmesi yapılan çocuk ve yetişkinlerin yaklaşık %80'ninin, Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nın kişilikle ilgili görüşleri doğrultusunda tepki verdikleri belirlenmiştir.

Kuramın beklentileri doğrultusunda tepki vermeyen kişilerin bir bölümü, "sorunlu" (troubled) kişiler olarak adlandırılmıştır. "Sorunlu" kişiler bir reddedilme yaşamamış olmalarına rağmen ruhsal sağhklan yine de zedelenmiş kişilerdir. İnsanlar, anne-baba tarafından reddedilmeyle hiçbir ilişkisi olmayan pek çok nedenden dolayı psikolojik olarak rahatsızlanabileceği için, Ebeveyn Kabul-Red Kuramı araştırmacıları bu kişileri yeterince alışmamışlardır (Rohner, 2002).

Başa ıkma kuramının esas üzerinde yoğunlaştığı, ciddi bir şekilde reddedici olan aileler tarafından yetiştirilmelerine rağmen yine de duygusal ve genel ruhsal sağlığı iyi olan "duygusal baş edeci" lerdir. Diğer yanda, "araçsal baş ediciler", mesleklerinde veya içlerinde ve diğer iş yapmaya yönelik etkinliklerde başarılı olan ama duygusal ve ruhsal sağlığı zedelenmiş kişilerdir. "Araçsal baş ediciler" ciddi bir reddedilme yaşamış olmalarına rağmen, mesleklerinde veya yaptıkları işlerde çok yeterli ve başarılı olabilirler. Maxim Gorki gibi birçok ünlünün yaşamında bunu görmek mümkündür. Oysa, "duygusal baş ediciler" reddedilmenin en yıkıcı etkilerinden bile bir şekilde sıyrılan kişilerdir. Bu kişiler reddedilmeden hiçbir zarar görmemiştir (Rohner, 1999).

Hem kuramsal hem de ampirik açıdan, baş etme mekanizması Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nın en az gelişmiş kısmıdır. Bazı kişilerin algılanmış reddedilme ile diğerlerine göre daha etkin başa ıkabilmelerinde rol oynayan mekanizma ve süreçler hakkında güvenilir bir bilgi henüz yoktur. Yine de, Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'na göre, baş etme mekanizmasını (hatta, tüm kabul edilme - reddedilme sürecini) anlayabilmek için, hem kişiyi hem de kişinin içerisinde bulunduğu durumu göz önüne alan, çok-yönlü bir bakış açısı benimsemek gerekecektir. Bu bakış açısının  ögesi vardır:

Kişinin kendisi (şelf), diğerleri (others) ve İçerisinde bulunulan durum-bağlam (context).

Ebeveyn Kabul-Red Kuramında benimsenen çok-yönlü davranış modeli, kişinin davranışının (örn. algılanan reddedilme ile baş etme davranışı) kişi, diğerleri ve bağlam arasındaki etkileşimin bir fonksiyonu olduğunu ileri sürer. Kişinin kendisi (şelf) ile ilgili özellikler çocuğun zihinsel tasarımları ile daha önce değinilen diğer iç ve dış (kişilik) özellikleri kapsar. "Diğerleri" ile ilgili özellikler, reddedici anne-babanın kişisel özelliklerinin yanı sıra, reddedilmenin şekli, sıklığı, süresi, ve ağırlığı gibi faktörleri içerir. "Bağlam" özellikleri ile kastedilen ise, çocuğun yaşamındaki "diğer önemli kişiler" ile çocuğun içerisinde bulunduğu çevrenin sosyal - durumsal özellikleridir. Hipotetik olarak diğer bütün koşulların eşit olduğu bir durumda, reddedilmiş çocukların reddedilme ile baş etme olasılığı, sıcak, destekleyici, bir alternatif "bakım veren" kişi veya bir "diğer önemli kişi"nin varlığı ile yükselecektir.

Çocukluktan yetişkinliğe uzanan zaman içerisinde, çok ağır bir şekilde reddedilmiş ve psikolojik olarak çok hasar görmüş kişiler hariç, bir çok reddedilmiş ldşinü, ailelerinin dışında, maruz kaldıkları reddedilmenin bir çok duygusal, bilişsel ve davranışsal etkilerini hafifletecek yeterince olumlu deneyimleri olur. Dolayısıyla, başarılı bir psikoterapi, olumlu iş yaşantıları, tatmin edici bir evlilik gibi diğer bazı doyurucu süreç ve sonuçlarla, çocuklukta anne-babaları tarafından reddedilmiş çocuklar, reddedici anne - babalarının doğrudan etkisi altında oldukları günlere nazaran duygusal ve psikolojik olarak daha uyumlu olabilirler. Ancak, bu kişiler yine de kendilerini, çocukluklarından beri sevildiğini hissetmiş olan kişiler kadar, iyi hissetmeyeceklerdir. Reddedilmenin önemli Öğeleri yetişkinliğe de uzanır. Çocuklukta anne-baba tarafından reddedilmenin sık görülen, olumsuz sonuçlarından biri de, duygusal baş edicilerin durumunda bile, reddedilmenin bir sonraki kuşağa aktarılmasıdır. (Rohner, 1999).

2.9.3.3. EKAR Kuramının Sosyokültürel Sistemler Modeli

Ebeveyn Kabul-Red Kuramı'nın sosyokültürel alanı, anne-baba tarafından reddedilmenin evrensel nedenleri üzerinde durmakta; reddetmeyle ilgili sosyokültürel değişkenleri belirlemeye ve açıklamaya çalışmaktadır.

Örneğin, Ebeveyn Kabul-Red Kuramı, çocukların reddedildiği toplumların doğa üstü dünya (Tanrı, tanrılar ve ruhani dünya) ile ilgili kültürel inançlarında, doğaüstü güçlerin genellikle kötü niyetli, diğer bir deyişle, düşmanca davranan, hain (güvenilmez), yordanamaz, kaprisli, yıkıcı veya bir başka biçimde olumsuz güçler olarak ortaya çıkacağı yordamaktadır. Kuramın bu yordaması birçok kültürler-arası veri tarafından doğrulanmıştır. Diğer yanda, çocukların kabul edilerek, sevgiyle yetiştirildikleri toplumlarda doğaüstü dünyanın genellikle iyi (sıcak, destekleyici, cömert koruyucu, ya da bir şekilde iyi kalpli) olduğu düşünülmektedir. Bu iki farklı tip toplum arasındaki kültürel farklılıklar, hiç şüphe yok ki, kabul edilmiş kişilerle reddedilmiş kişilerin zihinsel tasarımlarındaki bireysel farklılıkların bir toplamı olarak ortaya çıkmaktadır. Dünyanın çeşitli yerlerinde yapılan araştırmalarda meslek seçimi, sanatsal gelenek veya tercihlerin bile anne-baba tarafından kabul veya reddedilme ile ilişkili olabileceğine işaret etmektedir (Rohner, 1986/1999).

Birçok toplumdaki anne-baba çocuklarına karşı sıcaklık ve sevgiyle yaklaşırken, neden dünya üzerinde toplumların yaklaşık % 25'i çocuklarına karşı ılımlıdan ağıra uzanan bir reddetme sergilemektedir? Çocuklar ılımlıdan ağıra uzanan bir reddetme ile karşılaştıklarıdır (Rohner, 1999). Toplumlar arasındaki bu farklılaşma ile aynı toplum içerisinde çocuklara anne-babalık etmek konusunda ortaya çıkan bireysel farklılıklar nereden kaynaklanmaktadır? Bu soruların kolay veya basit yanıtları yoktur. Ancak, bazı değişkenlerin anne-babanın reddediciliğinde ortaya çıkan toplumlar-arası veya toplum-içi farklılaşmalarla tutarlı şekilde ilişkili olduğu belirlenmiştir. Temel duygusal ilişkilerin ve sosyal desteğin sakteye uğraması durumunda ortaya çıkan şartlar, anne-babanın çocuğu reddetmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla, maddi açıdan sıkıntıda olan, sosyal ve duygusal destekten yoksun, tek ebeveynler (genellikle anne), dünyanın her yerinde çocuklarından sevgi ve şefkatlerini geri çekmek konusunda daha yüksek bir risk taşırlar. Ancak, tek basma fakirliğin daha fazla reddetme ile ilişkili olduğunu söylemek mümkün değildir. Fakirlik diğer sosyal ve duygusal şartlarla bir araya gelerek çocuklar için daha fazla risk oluşturmaktadır.

Hem geçmişte hem de günümüzde, insanlığın büyük bir bölümü göreceli olarak fakirlik yaşamaktadır. Ancak, buna rağmen, dünyanın üzerinde yaşayan ebeveynlerin çoğu çocuklarını sevgi ve özenle yetiştirmektedir.

Ebeveyn çocuk ilişkisi üzerine yapılan araştırmalar algılanan ebeveyn reddini çocuklar ve yetişkinlerin psikolojik gelişmeleri ve kişilik işlevleri üzerinde ciddi sonuçlarının olduğunu göstermiştir (Rohner, 1991).

2.9.4. Ebeveyn Kabul-Red Kuramı ile İlgili Türkiye'de Yapılan alışmalar

* Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği'ni (EKRÖ) ve Kişilik Değerlendirme Ölçeği'ni kullanarak iki sosyo-ekonomik düzeydeki (orta/üst ve alt) ilkokul çocuklarının ebeveyn kabul reddi algılamaları ile kişilik değerlendirmeleri arasındaki ilişkiyi incelenmişlerdir. Orta ve üst düzey çocuklarının düşük düzeye göre daha fazla kabul ve daha az red algıladıklarını bulmuşlardır. Ayrıca algılanan anne sıcaklığı arttıkça kişiliğe yönelik olumsuz değerlendirmelerin azaldığını saptamışlardır (Polat ve Sunar, 1988).

* 377 üniversite öğrencisi üzerinde yaptıkları çalışmada, EKRÖ ile ölçölen ebeveyn kabul-reddi ile Algılanan Duygusal İstismar Envanteri İle ölçölen duygusal istismar arasında ilişki olup olmadığını araştırmışlardır. Sonuçlar, algılanan red arttıkça algılanan istismarın da arttığına işaret etmiştir (Erkman ve Alantar, 1988).

* 16 yaşındaki göçmen Türk Öğrencileri üzerinde ebeveyn kabul-reddi ile algılanan istismar ve aile ortamıyla ilgili değişkenlerin ilişkilerini araştırmıştır. Aile bağlılığının annenin saldırganlığı ve ihmali ve ayrışmamış reddetme ile olumsuz yönde algılanan anne sıcaklığı ile olumlu yönde anlamlı ilişkiler gösterdiği bulunmuştur (Erkman, 1989).

* 19-24 yaşlarındaki 135 üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışmada, algılanan ebeveyn kabul-reddi, duygusal istismar, anksiyete ve aile ortamını incelemiştir. Algılanan istismar düzeyi ile algılanan anne saldırganlığı, algılanan anne reddi, anksiyete düzeyi arasında olumlu yönde, algılanan istismar düzeyi ile anne sıcaklığı arasında ise olumsuz yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır (Erkman, 1992).

* 13-14 yaş grubuyla Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği'rûn yapı geçerliğini sınıamış ve algılanan ebeveyn kabul-reddi ile benlik kavramı, anksiyete, akademik başarı, öğrenilmiş çaresizlik, aile içi çatışma, katı disiplin gibi değişkenler arasındaki ilişkileri araştırmışlardır. Yüksek red algılayan grubun daha olumsuz benlik kavramına, daha yüksek anksiyete düzeyine, daha düşük akademik başarıya sahip oldukları, aile içinde daha fazla çatışma ve katı disiplin uygulamaları algıladıkları gözlenmiştir (Erdem ve Erkman, 1990).

* 127 üniversite öğrencisi ile yaptığı çalışmada, ebeveyn kabul-reddi, algılanan duygusal istismar, ruh sağlığı, anne eğitimi, aile tutumları ve madde kullanımı arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Sonuçlar algılanan ebeveyn reddinin hem duygusal istismarın önemli bir boyutu olduğuna hem de kişilik gelişimi ve genel ruh sağlığı üzerinde önemli etkileri olduğuna işaret etmiştir. Madde kullananların diğerlerine oranla daha fazla duygusal istismar algıladığı ve ruh sağlıklarının daha bozuk olduğu belirlenmiştir. Aileleri 'ilgisiz' olarak nitelendirilen gençlerin ruh sağlıklarının daha bozuk olduğu ve daha yüksek düzeyde duygusal istismar algıladıkları görülmüştür (Kozcu, 1992).

* 129 anne ile yaptıkları çalışmada ebeveyn kabul-reddi ile aile ortamı, kaygı, ve çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yüksek reddetme puanı alan annelerin aile ortamı boyutlarından birlik-beraberlik ve demokraside daha düşük puanlar aldıkları, sürekli kaygılarının daha yüksek olduğu, çocuk yetiştirme tutumu boyutlarından sıkı disiplin ve ev kadınlığı rolünü reddetmede ise daha yüksek puanlar aldıkları görülmüştür (Anjel ve Erkman 1993).

* 9-12 yaşları arasındaki kekeme olan çocuklar ile olmayanlar arasında anne-çocuk ilişkisini reddedici algılama düzeyleri açısından fark olup olmadığını incelemişlerdir. Araştırma sonucunda, kekeme grubun anne-çocuk ilişkisini daha fazla reddedici algıladıkları belirlenmiştir (Cenkseven ve Akbaş, 2000).

* Türkiye ve Pakistan'daki ergenlerle yaptıkları çalışmada, algılanan ebeveyn kabul-reddinin kişilik eğilimleri ve denetim odağı puanları arasındaki ilişkileri incelenmiştir. Türk ergenlerin ebeveynlerinden Pakistanlılara göre daha fazla sıcaklık algıladıkları ve genelde daha iyi kişilik organizasyonuna sahip oldukları saptanmıştır. Buna karşılık Türk ergenlerin Pakistanlı ergenlere göre dışsal denetim odaklı oldukları saptanmıştır (İmam ve Leblebici, 2001).

* 12-16 yaş obez gençlerin ebeveynlerine uygulanan EKRÖ ile bu gençlerin davranış sorunları, benlik saygıları, depresyon düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemiştir. Obez gençlerin anneleri 'ilgisizlik ve ihmal' alt Ölçeğinden daha yüksek puanlar almışlardır. Hastaneye başvuran gençlerin annelerinin toplam reddetme puanları da daha yüksek bulunmuştur (Çetin ve Eeremiş, 2001),

* 7-13 yaşında 119 hasta grubu ve 127 normal grup ile yaptıkları çalışmada Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu ve Yıkıcı Davranış Bozukluğu olan çocukların aile işlevleri ve anne tutumlarını kontrol grubundakiler ile karşılaştırmışlardır. Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği'nin tüm alt alanlarında hasta grubu anlamlı olarak daha yüksek puanlar almışlardır. Dikkat Eksikliği Bozukluğu ve Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu olan çocukların ebeveyn tutumlarının daha da olumsuz olduğu bildirilmiştir (Çıkoğlu ve Ercan, 2001).

* 6-13 Yaşlarındaki Dikkat eksikliği Hiperaktivite Bozukluğuna eşlik eden Karşıt Olma Karşı Gelme Bozukluğu ve Davranış Bozukluğu olan çocuklar üzerinde yapılan altı ay süreli bir izlem çalışmasında ise uygulanan tedavi etkinliğinin çok yönlü değerlendirilmesi amaçlanmıştır. İlaç kullanımının ve ebeveyn eğitiminin etkilerinin değerlendirildiği bu çalışmada Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği kullanılmıştır. Sadece Davranış Bozukluğu grubunun 'düşük sıcaklık', 'saldırganlık' ve 'ayrışmamış reddetme' puanlarında düzelme gözlenmiştir (Deniz ve Ercan, 2002).

* Az ve Çok Çatışmalı Evlilik ve Boşanmalarda Çocuklarının Ebeveyn Kabul-Red Algıları ve Psikolojik Uyumları; çalışması Ebeveyn Kabul-Red (EKAR) Kuramı üzerine temellendirilmiş olan bu çalışmada, evli veya boşanmış olma, eşler arası çatışma ve ebeveyn kabul-reddinin, ülkemizdeki ilköğretim çağı çocuklarının psikolojik uyumu üzerindeki etkileri incelenmiştir. Araştırmanın Örneklemi, anne-babası evli 138 çocuk ile anne-babası boşanmış 124 çocuk ve bu çocukların anneleri olmak üzere 524 kişiden oluşmuştur. Araştırmadan elde edilen verilere göre, çatışmalı evliliklerdeki çocuklar, anne-babası anlaşarak boşanmış çocuklara göre, hem daha fazla ebeveyn reddi algılamakta, hem de psikolojik açıdan daha fazla örselenmektedir. Anne-baba arasındaki çatışma, hem annelerin hem babaların çocuklarına karşı reddedici davranmalarına yol açmaktadır. Çalışmadan elde edilen önemli bir bulgu da, evli ailelerde babaların çocuğun psikolojik uyumu üzerinde en az anneler kadar etkili olduğu; ancak, boşanma sonrasında babaların çocukları üzerindeki bu etkisinin oldukça azaldığı ve çocuğun yaşamına annenin daha fazla damga vurduğudur. Bu çalışma, çocukların ruhsal gelişimi için en ideal ortamın anne-baba arasında çatışmam olmadığı evlilikler olduğunu; bunun dışındaki tüm durumlarda (çatışmalı evlilik, çatışmasız veya çatışmalı boşanma) çocukların psikolojik açıdan örselendiğini ortaya koymuştur (Varan, N. Öngider, Gül Eryüksel Ege Üniversitesi-Türkiye, Türk Psikologlar Derneği, İzmir Şubesi- Türkiye).

* Ergenlerde Sosyal kaygının, Ebeveynlerarası çatışma Algısı ve ebeveyn Kabul-Red Algısı ile İlişkisi çalışması, Fatoş Erkman ve Başak Yılmaz tarafından Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi-Türkiye'de yapılmıştır. Bu çalışma ergenlerin ebeveynlerinin ilişkisindeki çatışmalarda sıklık, yoğunluk ve çözümsüzlüğün yüksek sosyal kaygı ile ilintisini araştırmayı amaçlamaktadır. Ayrıca ebeveyn kabul-red algısının ebeveynler arası çatışma ve sosyal kaygı arasındaki ilişkinin temelinde yatan süreçleri anlamadaki rolünü araştırmayı hedeflemektedir. Çalışmanın örneklemi İstanbul'da beş lisede dokuzuncu ve onuncu sınıf öğrencileri arasından seçilecektir. Örneklem en az 500, orta halli, birlikte yaşayan ebeveynleri olan öğrencilerden oluşacaktır. Veri toplamada dört ölçek kullanılacaktır. Demografik Bilgi Formu, Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği (LSAS)-Türkçe Formu, Çocuk Ebeveynlerarası Çatışma Algısı Ölçeği (CPIC)-Türkçe Formu ve Ebeveyn Kabul-Red Algısı Ölçeği/Çocuk Kısa Formu (Child PARQ)-Türkçe Formu. Data analizi, Amos istatistik programı kullanılarak, Structural Equation Modeling yöntemi kullanılarak yapılacaktır. Sonuçlar ergenlerde sosyal kaygı ile ebeveynlerde evlilik çatışma algısı ilişkisinin altında yatan süreçleri anlamaya yardımcı olmuştur.

* Geç Ergenlikte Ebeveyn Kabul Reddi ve Alkol Tüketimi ile İlişkili İntihar Eğilimi çalışması, Ohan Ferhat Yarar, Faruk GençÖz tarafından, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümünde yapılmıştır. Sağlıklı kişilik gelişiminde ebeveyn sevgisinin önemi bağlamında, bu çalışmada, ebeveyn kabul red kuramının temel nosyonu ile alkol tüketimi ve intihara yatkınlık arasındaki ilişki ele alınacaktır. ODTÜ Temel İngilizce Bölümünden 152 öğrenci (17-21 yaş arası) çalışmaya katılmıştır. Öğrencilere ebeveyn Kabul Red Ölçeği, İntihar Olasılığı Ölçeği alkol kullanımı hastalıkları tam testi uygulanmıştır. Sonuçlar, ebeveyn kabul reddinin anlamlı etkisini göstermiştir, yani ebeveyn reddi algılayan öğrenciler, ebeveyn kabulü algılayan öğrencilere göre daha fazla intihar olasılığına sahiptir. Ancak, alkol kullanımının etkisi anlamlı bulunmamıştır. Alkol kullanımının x ebeveyn kabul reddi etkileşimi anlamlı bulunmuştur. Son test, alkol kullanmayan öğrenciler için, ebeveyn kabul reddinin intihar olasılığını etkilemediğini; alkol kullanan öğrenciler için, ebeveyn reddi algılayan öğrencilerin, ebeveyn kabulü algılayan öğrencilere kıyasla intihar olasılığının daha yüksek olduğunu göstermiştir.

* Türk yetişkinlerde Ebeveyn ve Eş Kabul Reddi Algısı ve Psikolojik Uyum çalışması, Eryavuz ve Varan tarafından, Ege Üniversitesinde yapılmıştır. Ebeveyn kabul-red kuramı (EKAR Kuramı) üzerine temellendirilmiş olan bu çalışmada çocuklukta yaşanan ebeveyn kabul-reddi ile yetişkinlikte yaşanan eş kabul-reddi arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma Örneklemi 153 bekar, 145 evli toplam 298 kadın ve erkekten oluşmuştur. Elde edilen sonuçlara göre yakın ilişkisinden memnun olmayan denekler, ilişkisinden memnun olanlara göre, hem çocuklukta ebeveynleri tarafından hem de bugünkü yaşamlarında eşleri tarafından daha fazla red algılamaktadırlar. Çocuklukta ebeveynler tarafından kabul edilendenekler bugün eşleri tarafından daa çok kabul edilmektedir. Ebeveyn ve eş kabul-reddi ölçümleri arasındaki korelasyonlar, çocukluk ve yetişkinlikteki kabul-red açısından orta derecede bir sürekliliğin olduğunu göstermektedir. Psikolojik uyumu etkileyen en önemli faktörler erkeklerde eş kabulü, kadınlarda ise ebeveyn kabulü olarak ortaya çıkmıştır.

* Büyükanneler, anneler ve kız torunlar. Türk ailelerde 3 kuşak ebeveyn kabul- reddi çalışmasında 92 Türk ailesinde anne kabul-reddinin kuşaklar arası sürekliliği incelenmiş ve 3 kuşak anne-çocuk ilişkisinde annekabul-reddi ile psikolojik uyum arasındaki ilişki araştırılmıştır. Araştırmada yaşları 9 ile 17 arasında değişen 92 kız çocuk/ergen ile onların 27-52 yaşları arasındaki annelere ve 50-78 yaşları arasındaki anneanneleri yer almıştır. Deneklerin ebeveyn kabul-red algılan Ebeveyn Kabul-Red Ölçeğinin (EKRO) Çocuk ve Yetişkin Formları ile değerlendirilmiştir. Deneklerin bugünkü psikolojik uyumlarının değerlendirilmesinde ise Kişilik Değerlendirme Ölçeğinin (KİDÖ) Çocuk ve Yetişkin Formları kullanılmıştır. Sonuçlar, EKAR ve Aile Sistemler Kuramları çerçevesinde Türk ailelerinin sosyo-kültürel Özellikleri dikkate alınarak tartışılmıştır (Azmi Varan, Gül Eryüksel, Ege Üniversitesi, Türkiye).

* İstanbullu Ailelerde 3 Kuşak Ebeveyn Bağlılığı, Kontrol, Ceza ve Özgüven çalışmasında Block'un Çocuk Yetiştirme Davranışları Bildirim Formları kullanılarak 113 orta sınıf ailenin üç kuşağı (Ergen, ebeveyn, büyükanne/baba) orta yaş ve çocukluk dönemi anılarından yola çıkarak, bazı faktörlerde ebeveynlerini değerlendirmişlerdir; duygu ifadesi, kontrol, disiplin/ceza. Ayrıca katılımcıların özgüveninde değerlendirilmiştir. Çocuk yetiştirme pratiklerinde kuşak ve cinsiyet farklılıkları bulunmuştur. Tüm kuşaklarda, bireyler annelerini babalarından daha sevgi dolu görmektedir, ancak kızlar, erkeklere göre babalarından daha fazla sevgi ifadesi algılamaktadır. En genç kuşak, diğer iki kuşağa göre ebeveynlerinde daha fazla sevgi algılamaktadır. Annenin sevgi göstermesi, her üç kuşakta özgüven ile ilişkili bulunmuştur, fakat baba için benzer bir ilişki bulunamamıştır. Babalarda,annelerden daha fazla öfke ifadesi algılanırken, bu algı kızlarda daha fazladır. Otoriter kontrol ve yakın gözetim kontrol faktörleridir. Az bir oranda kişi fiziksel ceza belirtirken, daha fazla fiziksel disiplin düşük özgüven ile ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, ödül ve açıklamanın disiplin yöntemi olarak kullanılması, üç kuşakta da daha yüksek özgüven ile ilişkili bulunmuştur (Diane Sunar, İstanbul Bilgi Üniversitesi).

2.9.5. EKAR (Ebeveyn Kabul-Red) Kuramıyla ilgili Dünyada Yapılan Çalışmalar

Ebeveyn çocuk ilişkisi üzerine yapılan araştırmalar algılanan ebeveyn reddini çocuklar ve yetişkinlerin psikolojik gelişmeleri ve kişilik işlevleri üzerinde ciddi sonuçlarının olduğunu göstermiştir (Rohner, 1991).

Dünyanın çeşli yerlerinde yapılan pek çok araştırmada elde edilen bulgular ane-baba tarafından reddedilmenin, kişilik sorunları, depresyon ve depresif duygulanım, davranış sorunları ile alkol veya madde kötüye kullanımıyla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Rohner, 2001). Yine kültürler arası ve kültürel çalışmalar üzerinede yaptıkları İncelemeler sonucunda ebeveyn kabul-reddi ile depresyon, psikolojik uyumsuzluk, davranışsal problemler ve suça yönelik davranışlar arasında ilişkiler olduğunu bildirmişlerdir (Rohner ve Britner, 2001). Ayrıca Ebeveyn reddinin hem klinik hem de klinik olmayan depresyonla bağlantılı olduğu da birçok çalışmada bildirilmiştir (Whitbeck, Conger & Kao, 1993; Dumka, Roosa & Jackson, 1997).

Khaleque ve Rohner (2001) yukarıdaki sonuçların diğer pek çok ülkede yapılan araştırmalarda da yinelendiğine dikkat çekmektedir. Avustralya (Parker, 1983; Parker, Kiloh & Hayward, 1987). Çin (Chen, Rubin & Li, 1995). Mısır (Salama, 1990). Almanya (Richter, 1994). Türkiye (Erkman, 1992). Macaristan (Richter, 1994) ve İsveç'te (Perris ve ark. 1986; Richter, 1994) yapılan araştırmalar bunlara örnektir.

Yapılan bazı boylamsal araştırmalarda çocukluk yıllarında algılanan ebeveyn reddi ile ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde görülen depresif semptomlar arasında ilişkiler saptanmıştır (Ge, Best, Conger & Simons, 1996; Peterson, Sarigiani & Kennedy, 1991).

Benzer bir şekilde ebeveyn reddinin davranış bozukluklarının hemen hemen tüm türlerinin ve suça yönelik davranışların da temel öngörücüsü olarak ortaya çıktığı belirtilmiştir (Ge ve ark. 1996; Simons, Rabertson & Downs, 1989; Chen ve ark., 1997).

* Algılanan anne kabul-reddi ile ilgili çocuğun özgüveni arasında bir ilişki bulunmuştur (Haque, 1988). İlkokul öğrencilerinde akademik başarı ile ebeveyn kabul-reddi arasındaki ilişkiyi araştırılmış, red algılamayan çocukların ders notlarının daha yüksek olduğunu görmüştür (Starkey, 1980).

* Dünyanın pek çok yerinde yapılan çeşitli çalışmalarda, çocuklukta algılanan ebeveyn kabul-reddi ile bireyin çocukluk, ergenlik ve yetişkinlik dönemlerindeki psikolojik uyumunun da ilişkili olduğu saptanmış bulunmaktadır (Bkz. Rohner, 1999).

* Algılanan ebeveyn reddi daha önce açıklanan yedi farklı ölçülebilir kişilik eğilimi ile birlikte görülmektedir (Rohner, 1986). Sözü edilen bu yedi kişilik eğilimi bir bütün olarak psikolojik uyumu ya ad uyumsuzluğu temsil etmektedir (Rohner, 1999). Yapılan araştırmalar algılanan ebeveyn kabul-reddi ve psikolojik uyum arasındaki ilişkinin kültürler arası olduğu varsayımını desteklemektedir (Rohner, 1999). Cournoyer (2000)., bu sonuçların elde edildiği ve tekrarlandığı Amerike, Hindistan, Pakistan, Peru, Japonya, Nijerya, Türkiye gibi değişik ülkelerdeki gruplarla ilgili benzer bulguları açıklamıştır. Buna ek olarak tüm dünyadan 7563 deneğin katıldığı 43 çalışmayla yapılan meta-analiz sonuçları da algılanan ebeveyn kabul-reddi ile psikolojik uyum arasındaki ilişkinin tüm çalışmalarda görüldüğüne dikkat çekmiştir. Hem çocukların hem de yetişkinlerin psikolojik uyumları ile çocukluk döneminde yaşanan ebeveyn kabulü arasında doğrusal ilişki olduğu bildirilmiştir (Khaleque, 2002).

* Ebeveyn reddinin psikiyatrik sorunlar, suça yönelik davranışlar, astım gibi psikofzyolojik sorunlar gibi birçok sorunla da ilişkili olduğu bildirilmiştir (Rohner, 2001).

* Algılanan Ebeveyn Reddi ve Kişilik Üzerindeki Etkileri, Heba Kotb tarafından, Kahire Amerikan Üniversitesi-Mısır'da yapılmış olan bu çalışmada, anne veya baba kabulü (veya reddi). Psikolojik uyum (veya uyumsuzluk) ile sonuçlanmaktadır. Ayrıca, gerçekte ne olduğundan ziyade, çocuğun bu kabul/redde ilişkin algısının daha önemli olduğu bulunmuştur. Ebeveynleriyle ilişkilerini, red edici algılayan çocukların, daha depresif olduğu, daha çok davranış problemi sergilediği ve madde kötüye kullanımının daha çok görüldüğü, pek çok araştırmada gösterilmiştir.

Bu çalışma, ebeveyn kabul (veya red) algılarının, yetişkinin kişiliği (düşmalık/saldırganlık, bağımlılık, öz güven, öz yeterlilik, duygusal tepkisellik, duygusal denge ve dünya görüşü) üzerindeki etkilerini incelemeyi amaçlamıştır. Bu çalışma, Caior'daki özel bir Amerikan Üniversitesinde yapılmıştır ve katılanların çoğu yüksek sosyo-ekonomik statüye sahiptir. 18-22 yaşlan arasındaki 120 genç yetişkin (kadın ve erkek) çalışmaya katılmıştır. Kullanılan araçlar. Kişilik Değerlendirme Ölçeği Yetişkin Formu ve Ebeveyn Kabul-Red Yetişkin Formudur (Anne ve Baba Fomu).

* Ebeveyn Kabulü ve Olumsuz Ebeveyn Kontrolü: Ergenlerin Uyumu İle İlişkileri ve Duygusal Güven ve Duygusal Zekanın Rolü çalışması, (Alberto Alegre, Mark. E. Benson tarafından, Virginia Polytechnic Enstitüsü-ABD, Devlet Üniversitesi-ABD'de. Cummings ve Davies'in, 1995 çalışmalarına dayanarak, bu çalışma, ebeveyn kabulü ve ebeveyn negatif kontrolünün, ergenin duygusal güvenlik ve duygusal zekasını etkileyerek ergenin uyumunu etkilediği hipotezini test etmektedir. Bu çalışma ayrıca, duygusal zekanın, ebeveyn kabulü, duygusal güvenlik ve ergenin uyumu ile ilişkisini de incelemektedir. Bu modele göre, duygusal güvenlik ve duygusal zeka birbirlerini etkiler ve ebeveyn davranışı ile ergenin uyumu arasındaki ilişki üzerinde etkili olur. Ebeveynlere, Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği Yetişkin Formu (Anne ve Baba Formu) (Rohner, 1980), Disiplin Ölçeği (Van Leeuwen&Vermulst, 2004) ve Çocuk Davranışı Kontrol Listesi (CBCL; Achenbach, 1991), kaygılı/depresif, içe çekilmiş, saldırgan ve suçlu davranış alt ölçekleri uygulanmıştır. Ergenlere, Ebeveyn Davramşmda Güvenlik Altsistem Ölçeği (Alegre&Benson, 2005), Çocuklar için Sürekli Meta-Duygudurum Ölçeği (Rockhill&Greener, 1999) ve Ergen Öz-Bildirim Ölçeği'nin (Achenbach, 1991) kaygılı/depresif, içe çekilmiş, saldırgan ve suçlu davranış alt ölçekleri uygulanmıştır.

* Red ve Aile içi Şiddet: Erkek Saldırganlar Üzerine Bir Çalışma, Jac Brown tarafından, Psikoloji Bölümü, Macquarie Üniversitesi-Avustralya'da yapılmıştır. Bu araştırma, erkeklerin yakın ilişkilerde neden saldırgan olduğunu anlamaya yönelik geniş bir çerçeve sunmayı hedeflemektedir. Son iki yılda, saldırganlar için düzenlenen guplara katılan erkekler, şiddet içerikli davranışları, tedavileri, ve red ile ilişkili çeşitli psikolojik değişkenler açısından (bağlanma tarzları, narsizm, içe alınmış utanç, ayrışma) incelenmiştir. Evdeki adaletsiz ceza algısı ile romantik ilişkilerde psikolojik istismar arasında bir ilişki bulunmuştur.

Ele alman tüm değişkenler, bağlanma tarzları, narsizm, içe alınmış utanç, ayrışma, aile içi şiddetle ilişkili bulunmuştur. Tedavi programları için sonuçlar tartışılmıştır ve red ve terk edilme algısını arttıracak, yeniden travmatize edecek tedavi programlarının özellikleri ve bu tip programlardan nasıl kaçınılacağı tartışılmıştır.

* Ebeveyn Reddi ve Güvensiz Bağlanma: Etkinin Yönünü Çözmek çalışması; Madhavi Menon, Meenashi Menon, Desiree D.Tobin, Brooke C.Corby, David G. Perry tarafından, Florida Atlanik Üniversitesi-ABD'de yapılmıştır. Ebeveynlerini kabul edici algılayan çocuklar, ebeveynlerini red edici algılayan çocuklara kıyasla güvenli bağlanma olasılıkları daha yüksektir. Bu ilişkinin genel yorumu, çocukların ebeveynlerine dair algılarının, bağlanmanın kalitesini etkilediği yönündedir. Ancak, güvenli bağlanmaya sahip çocukların güvensiz bağlanmaya sahip çocuklara kıyasla, ebeveynlerinden daha fazla kabul görmeleri de bir olasılıktır. Bu boylamsal çalışmanın amacı iki hipotezi karşılaştırmaktır: a) çocuk yetiştirme davranışlarına ait algılar, çocuğun bağlanma tarzını etkiler, b) çocuğun bağlanma tarzı, çocuk yetiştirme davranışlarına dair algıları etkiler. Çalışmaya ilk değerlendirmede 4.sınıfta olan ortalama 10 yaşında, Florida'dan 407 çocuk katılmıştır. Örneklem etnik ve ırk olarak heterojen bir gruptur. 4 ve 5. sınıflarda, çocuklardan anne davranışının 4 boyutuna dair (duygusal, izleme, aşırı koruyuculuk ve taciz) ve güvensiz bağlanmanın iki çeşidine dair bilgi alınmıştır, (saplantı ve kaçınan). Regrasyon analizi, çocuk yetiştirmeye dair algının, bağlanma tarzının, izlemede artışı ve tacizde azalmayı yordadığını; saplantılı bağlanma tarzının, izlemede artışı ve tacizde azalmayı yordadığını göstermiştir. Sonuç olarak, özellikle kaçınan bağlanma, ebeveyn red algısı için bir risk faktörüdür.

* Amerika'daki Asyalı Göçmenlerde Yakın ilişkide Kabul, Çocuklukta Ebeveyn Kabulü ve Psikolojik Uyum çalışmasında amaç, Amerika'daki Asyalı göçmenlerde psikolojik uyum, algılanan eş kabul reddi, çocuklukta hatırlanan ebeveyn kabul reddi ve arasındaki ilişkileri incelemektedir. Çalışmaya, 18 ile 67 yaşları arasındaki 49'u erkek, 80'i kadın olmak üzere Amerika'daki 129 kişi katılmıştır. Veriler, öz bildirim anketleri ve kişisel bilgi formu kullanılarak toplanmıştır. Genel olarak, katılımcılar annelerini, babalarını ve partnerlerini sevgi dolu (kabul edici) olarak algılama eğilimindeydiler. Ayrıca, psikolojik uyumlarını genel olarak, iyi olarak tanımlamışlardır.

Pearson korelasyonu, algılanan partner kabul reddi, hatırlanan çocukluk anne ve baba kabulünün katılımcıların psikolojik uyumu ile anlamlı olarak ilişkili olduğunu göstermiştir. Ancak, çoklu regresyon analizi, sadece eş kabulünün ve daha az düzeyde de hatırlanan baba kabulünün, psikolojik uyumdaki varyasyonu anlamlı olduğunu göstermiştir (Ching-Ching Ruan, Ronald P.Rohner, Connecticut Üniversitesi-ABD).

* Suçlu ve Normal Ergenlerde Bağlanma Tarzlarının Karşılaştırılması çalışmasında; 60 suçlu ergen (28'i kız 32'si erkek) Institution of Education and Rehabilitation of Delinquent Adolescents in Tahran'dan rast gele seçilmiştir. Aynı bölgeden, aynı sayıda normal ergenler kontrol grubu olarak seçilmiştir. Ergenlerin bağlanma tarzları, yetişkin bağlanma ölçeği revize (Collins&Read, 1990); aile işlevselliği Ölçeği ile ölçülmüştür. Veri analizleri, iki grubun bağlanma tarzları arasında anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir. Suçlu ergenlerin, bağlanma tarzlarında, daha güvenli olduğu bulunmuştur. Ayrıca sonuçlar, suçlu ergenlerin ailelerinin, normal ergen ailelerine göre daha cezalandırıcı olduğunu göstermiştir (Bagher B. Ghojari, Mohsen Mohammadi, Tahran Üniversitesi, Psikoloji ve Eğitim Fakültesi-İran).

* Ebeveyn Reddi ve Güvensiz Bağlanma: Etkini Yönünü Çözmek çalışmasında Ebeveynlerini kabul edici algılayan çocuklar, ebeveynlerini reddedici algılayan çocuklara kıyasla güvenli bağlanma olasılıkları daha yüksektir. Bu ilişkinin genel yorumu, çocukların ebeveynlerine dair algılarının, bağlanmanın kalitesini etkilediği yönündedir. Ancak, güvenli bağlanmaya sahip çocukların, güvensiz bağlanmaya sahip çocuklara kıyasla, ebeveynlerinden daha fazla kabul görmeleri de bir olasılıktır. Bu boylamsal çalışmanın amacı iki hipotezi karşılamaktadır: a) çocuk yetiştirme davranışlarına dair algılar, çocuğun bağlanma tarzını etkiler b) çocuğun bağlanma tarzı, çocuk yetiştirme, davranışlarına dair algıları etkiler. Çalışmaya ilk değerlendirmede dördüncü sınıfta olan (ortalama yaşları 10.1) Florida 'dan 407 çocuk katılmıştır. Örnekleme, etnik ve ırk olarak heterojen bir gruptur. Dört ve beşinci sınıflarda, çocuklardan, anne davranışının dört boyutuna dair (duygusal kontak, güvenilir destek, izleme, aşın koruyuculuk ve taciz) ve güvensiz bağlanmanın iki çeşidine dair bilgi alınmıştır, (saplantılı ve kaçmıgan). Zaman-2'deki bağlanma tarzlarını zaman-1'deki ebeveynlik algılarından yordayan (zaman-1 bağlanması kontrol edilmiştir) regresyon analizi, çocuk yetiştirmeye dair algının, bağlanma tarzlarını yordadığı hipotezi ni desteklememiştir.

Ancak, zaman-2'deki ebeveynlik algılanm, zaman-1'deki bağlanma tarzlarından yordayan (zaman-1 ebeveynlik davranışları kontrol edilmiştir.) regresyon analizi, kaçınan bağlanma tarzının; algılanan anne duygulanımı, güvenilir destek, izlemede azalmayı, algılanan tacizde artışı yordadığım, saplantılı bağlanma tarzının; izlemede artışı ve tacizde azalmayı yordadığını göstermiştir. Sonuç olarak Özellikle kaçınan bağlanma, ebeveyn red algısı için bir risk faktörüdür. (Madhavi Menon, Meenakshi Menon, Desiree D.Tobin, Brooke C.Corby, David G.Perry, Florida Atlantik Üniversitesi-ABD).

* Anaokullarında davranış problemlerinin önlenmesi: çocuk yetiştirme davranışlarının incelenmesinin önemi çalışmasında; Suçluları inceleyen araştırmalar, kreşlerdeki davranış problemlerinin, sonraki davranış problemlerini, akademik başarısızlığı ve kul bırakma davranışını yordadığım belirtmiştir (Vitaro, Tremblay, 2003). Bu araştırmalar, kreşlerdeki davranış problemlerinin önlenmesi gerektiğini göstermiştir. Quebec'deki (Kanada), Fluppy programı, anaokulu ve birinci sınıfta, davranış problemlerinin okul bırakma davranışını önleme programıdır ve 1990'dan beri, pek çok okulda binlerce çocuk bu programa alınmıştır. Bu araştırmada, ebeveyn uyum güçlükleri ile çocuklarda dışsallaştırma davranış problemleri arasındaki ilişki incelenmiştir. (97 kız, 92 erkek). Yapısal eşitlik modeli, direk ve dolaylı ilişkileri incelemek için kullanılmıştır. Çocuklarda dışsallaştırma davranış problemleri, ebeveyn uyum güçlükleri ile ilişkili bulunmuştur. Ebeveyn antisosyal davranışları ve annedeki düşmanlık, düşmanca ve reddedici çocuk yetiştirme davranışlarına yol açarak, çocuklardaki dışsallaştırma davranış problemlerini etkilemektedir (P.Verlaan, T. Besnard, F. Capuano, J.Joly Sherbrooke Üniversitesi-Kanada).

* Red Duyarlılığının Nöral Dinamikleri ile Yapılan çalışmada Red Duyarlılığı (RD) reddi kaygılı bir şekilde bekleme, algılama ve aşırı reaksiyon gösterme eylemi olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada red duyarlılığında bireysel farklılıkların, beyinde tehlikenin algılanıp yorumlandığı ve duygu düzenlemesinin yapıldığı bölgelerde bir farklılıkla ilişkili olup olmadığı, bir fMRI çalışması bulguları ile tartışılacaktır. Yüksek ve düşük RD deneklerin, red teması (Hopper'dan) ve kabul teması (Renoir'dan) içeren resimleri; ayrıca negatif veya pozitif yüklü resimleri sırasıyla, (Rothko ve Miro'dan resimler) izlerken beyin taramaları yapılmıştır. Bulgular, tüm deneklerde, kabul ve red imajlarına tepki olarak, duygusal uyarı işleme sürecinde ve duygu düzenleme sürecinde görülen aktivitelerde artış olduğunu göstermiştir.

Ancak, düşük ve yüksek RD olan bireylerin, imajlara verdiği tepkiler aynı değildir. Düşük RD bireylerde, sol lateral prefrontal korteks (LPFC) ve sağ üst frontal gyrus'da daha fazla aktivite olmuş ve bu bölgelerdeki aktivite, deneklerin red skorları ile negatif ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, kontrol analizi, negatif yada pozitif imaj izlemenin farkı olmadığını göstermiştir ki bu yukarıda gösterilen aktivitelerin negatif ve pozitif yüklü uyarandan ziyade, kabul-red süreçlerine dahil olduğunu göstermektedir. Birlikte ele alındığında, bu bulgular, duygusal süreçlerde ve düzenlemelerde rol alan bölgelerin, red duyarlılığından bağımsız olarak red sinyallerine duyarlı olduğunu göstermektedir. Ancak, düşük RD olan bireylerde red yaşantısını düzenlemek için ek olarak sol LPFC ve sağ üst frontal gyrus faaliyete geçmiş olabilir (Ethan Kross, Kolombiya Üniversitesi, Kolombiya).

m.BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEM BİLİMİ

3.1. Araştırmanın Modeli:

Araştırmada; 8-11 yaşındaki parçalanmış (boşanmış) ve tam aile (Evli) çocuklarının anne-babalarının kabul ve reddetme davranışını algılayışı incelenmiştir.

Araştırma, İlişkisel Tarama Modeli'nde yapılmıştır. İlişkisel Tarama Modeli, ilci ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelidir (Karasar, 1999).

3.2. Evren Ve Örneklem

Araştırmanın evreni; İstanbul ili Anadolu yakasından ilköğretim kurumlarında öğrenim gören çocuklar oluşturmaktadır.

Araştırmanın örnekleme; İstanbul ilinde eğitim vermekte olan ilköğretim kurumlarında öğrenim görmekte olan, anne babası boşanmış ve birlikte yaşayan çocuklardan tesadüfi örnekleme yöntemiyle seçülen 8-11 yaş arası çocuklardan oluşmaktadır. Örnekleme anne babası boşanmış (parçalanmış) 50 çocuk ve anne babası beraber olan 50 çocuk ile bu çocukların anne-babası (100 anne ve 100 baba) olmak üzere toplam 300 kişi araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

3.3. Veri Toplama Araçları:

3.3.1. Ebeveyn Kabul ve Reddetme Ölçeği (Anne-Baba Formu) (Öner, 1997).

Ebeveyn Kabul-Red Ölçeği (EKRO) algılanan ebeveyn kabul-reddinin değerlendirilmesi amacıyla 1978 yılında Rohner ve arkadaşları tarafından geliştirilmiştir. Altmış maddelik EKRO dört alt ölçekten oluşmaktadır ve 13 alt ölçek eklenmiştir :

1. Sıcaklık alt ölçeği (20 madde)

Örnek: "Bana karşı yumuşak ve iyi kalplidir".

2. Düşmanlık/Saldırganlık alt ölçeği (15 madde)

Örnek: "Bana bir sürü kinci şey söyler".

3. ihmal ve kayıtsızlık alt ölçeği (15 madde)

Örnek: "Onu rahatsız etmediğim sürece benimle ilgilenmez".

4. Ayrışmamış ret alt ölçeği (10 madde)

Örnek: "Benden hoşlanmıyor gibi".

* Alt Ölçek (13 Madde)

Kabul-red ile ilgili yukarıda açıklanan dört alt ölçeğin toplam puanı bireylerin "ebeveyni tarafından kabul edilme-reddedilme" algısını göstermektedir. Bu puanlar 60 ile 240 arasında değişmekte; 60 puan en yüksek düzeyde kabul algısını gösterirken, 240 puan en yüksek düzeyde red algısını göstermektedir. EKRÖ'de yer alan maddeler "hemen hemen her zaman doğru", "bazen doğru", "nadiren doğru", "hiç bir zaman doğru değil" biçiminde dördü likert tipi bir ölçek üzerinde yanıtlanmaktadır. Değerlendirme bu yanıtlara sırasıyla 4, 3, 2, ve 1 puan verilerek yapılmaktadır.

Güvenilirliği (Kuder Richardson): Rohner'in 15 anne ile yaptığı bir çalışmada, Cronbach alfa katsayıları, sıcaklık-sevgi alt testi için .74, ayrıştırılmamış reddetme alt testi için .67 düzeyinde bulunmuştur.

Geçerliliği: Çocuk ve yetişkin formlarına benzerliği nedeniyle anne formunun geçerliği yeterli olarak kabul edilmiştir.

Türkçe Formun; İngilizce'den ilk çevirisi 1988'de Polat ve Sunar tarafından yapılmıştır. Daha sonra 1993'te Anjel ve Erkman'ın bazı düzeltmeleriyle çeviri, son şeklini almıştır. Dilsel eşitlik çalışmasında Cronbach alfa katsayıları .45 ile .85 arasında bulunmuştur.

Normları: Alt, orta ve yüksek eğitim düzeylerini temsil eden pilot anne örnekleminde elde edilen puan ortalamaları ve standart sapma değerleri saptanmıştır.

Güvenilirliği (Kuder Richardson): 229 anne ile yapılan çalışmada toplam puan alfa katsayısı .90 düzeyindedir. Madde-alttest puan korelasyon katsayıları .16 ile .59 arasındadır.

Test-Tekrar Test Güvenilirliği; Ölçeğin iki ile üç hafta aralarla iki kez uygulanması sonucu elde edilen Pearson Momentler Çarpımı korelasyon katsayısı .46 olarak saptanmıştır.

Geçerliliği (Yapı Geçerliliği): Varyans analizi sonuçları, bu ölçekte yüksek puan alan annelerin Aile Ortamı Ölçeği'nin 'birlik-beraberlik' alttestinden ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği'nin 'demokrasi' alttestinden anlamlı düzeyde düşük puan aldıklarını göstermiştir. Bu anneler, Sürekli Kaygı Ölçeğinden, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeğinin 'ev kadınlığı reddetme' ve 'sıkı disiplin' alttestlerinden anlamlı düzeyde yüksek puan almışlardır.

Çok az ve reddeden annelerin, Aile Ortamı Ölçeğinin 'denetim' alt testi, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeğinin 'aşırı koruyuculuk' ve 'aile içi çatışma' alttestleri puanlarında anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Düşük eğitilmiş annelerin, yüksek eğitimlilerine oranla reddetme puanı anlamlı düzeyde yüksek çıkmıştır.

Bir başka yapı geçerliliği sınavında, faktör analizi yapılmış, maddelerin tek faktörde kümelendiği ve bunun reddetme faktörü olduğu sonucuna varılmıştır.

3.3.2. Ebeveyn Kabul ve Reddetme Ölçeği (Çocuk Formu) (Öner, 1997)

Asıl formu (Parental Acceptance Rejection Questionnaire, PARQ), Rohner, Saavedra ve Gramin tarafından geliştirilmiştir.

Türkçe formu ise Tansel Erdem tarafından uyarlanmıştır.

Çocuğun davranışsal, bilişsel ve duygusal gelişimini ve kişilik işlevlerini etkileyen anne-çocuk ilişkisini nasıl algıladığını ölçer. Toplam 60 maddeden oluşan ölçeğin 4 alt testi vardır ve 13 alt ölçek eklenmiştir:

1. Sevgi (20 Madde)
 2. Saldırganlık ve Kin (15 Madde)
 3. İlgisizlik ve İhmal (15 Madde)
 4. Ayrıştırılmamış Reddetme (10 Madde)
- * Alt Ölçek (13 Madde)

Güvenirliği (Kuder Richardson): ABD'de cinsiyet, etnik yapı ve sosyo-ekonomik düzey açısından hemen hemen eşit dağılım gösteren 220 çocuk üzerinden elde edilen Cronbach alfa güvenirlik katsayısı dört alt test için .72 ile .90 arasında bulunmuştur.

Geçerliliği;

Yapı Geçerliliği: Faktör analizi yapılarak puan varyansının %58'ni açıklayan iki faktör belirlenmiş, iki faktör arasında .50 düzeyinde ilişki bulunmuştur.

Ölçüt Bağımlı Geçerlik: Sevgi, ilgisizlik-ihmal ve ayrıştırılmamış red alt testleriyle Child's Report of Parental Behavior Inventory' sinin kabul, düşmanca mesafa ve red alt testleriyle, sırasıyla .83, .64 ve .74 düzeyinde; ilgisizlik alt testinin fiziksel ceza ile .55 düzeyinde korelatif ilişkisi bulunmuştur.

Ölçüt Bağımlı Geçerlik: Sevgi, ilgisizlik-ihmal ve ayrıştırılmamış red alt testleriyle Child' Report of Parental Behavior Inventory'sinin kabul, düşmanca mesafe ve red alt testleriyle, sırasıyla .83, .64, .74 düzeyinde; ilgisizlik alt testinin fiziksel ceza ile .55 düzeyinde korelatif ilişkisi bulunmuştur.

Türkçe Formun;

Çeviri İşlemi: Polat tarafından 1988 yılında geri-çevirme tekniği kullanılarak yapılmıştır.

Normları: Alt, orta ve orta üst sosyo-ekonomik düzeyleri temsil eden dokuz okulda Öğrenim gören kız ve erkek öğrenci örnekleminde elde edilen puan ortalamaları ve standart sapma değerleri verilmiştir.

Güvenilirliği;

Test-Tekrar Test Güvenilirliği: ölçeğin iki ile üç haftalık aralarla iki kez uygulanması sonucu elde edilen korelasyon katsayıları .70 olarak bulunmuştur.

Kuder Richardson Güvenilirliği: Cronbach alfa katsayısı .95 düzeyinde bulunmuştur. Madde-artan korelasyonları 28. ve 50. maddeler dışında .34 .67 arasında değişmiştir.

Geçerliliği;

Yapı Geçerliliği: Varyans analizleri sonuçları bu ölçekte yüksek puan alan öğrencilerin Sürekli Kaygı Ölçeyinden, Çocuklarda Öğrenilmiş Çaresizlik Ölçeğinden, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Anketinin 'Annenin ev kadınlığı rolünü reddetmesi', 'Aile içi çatışma' ve 'Sıkı disiplin' alt testlerinden yüksek puan aldıklarını göstermiştir.

Testten yüksek puan alan öğrencilerin Piers Harris'in Çocuklarda Öz Kavramı Ölçeği, Aile Hayatı ve çocuk Yetiştirme Tutum Anketinin, 'demokrasi' alt testi ve akademik başarı ölçümlerinde anlamlı düzeyde düşük puan aldıkları görülmüştür.

Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Anketi, 'aşın koruyuculuk' alt testi puanları ile Aile Kabul ve Reddetme Ölçeği puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

EKRÖ'nün Çocuk/Ergen EKRÖ ve Yetişkin EKRÖ olmak üzere iki ayrı formu vardır. Her iki formda aynı maddeler yer almakta, ancak maddeler zaman kipi açısından farklılaşmaktadır. Çocuk/Ergen EKRÖ'nin maddeleri şimdiki zaman kipi ile yazılmışken (örneğin, "Beni başkalarına över") Yetişkin EKRÖ'de aynı maddeler dili geçmiş zaman kipi ile yazılmıştır (örneğin, "Beni başkalarına Överdi"). Çocuk/Ergen EKRÖ, 9-17 yaşlar arasındaki çocukların anne-babalarıyla ilişkilerinde "algıladıkları" kabul-reddi, Yetişkin EKRÖ ise 17 yaş üstündeki bireylerin çocukluklarında algılamış oldukları ebeveyn kabul-reddini değerlendirmektedir. EKRÖ, anne ve baba için ayrı ayrı doldurulmaktadır. Baba ile ilişkide algılanmış olan kabul-reddin değerlendirildiği EKRÖ, "Baba EKRÖ", anne ile ilişkide algılanmış olan kabul-reddin değerlendirildiği EKRÖ ise, "Anne EKRÖ" olarak adlandırılmaktadır.

Rohner (1996), daha sonra anne-baba-çocuk ilişkisinin değerlendirilmesine ebeveyn kabul-reddinin yam sıra ikinci bir boyut daha ilave etmiştir. On üç maddeden oluşan Kontrol alt ölçeğinin eklenmesiyle birlikte EKRÖ "Ebeveyn Kabul-RedVKontrol Ölçeği" (EKRÖ/K) olarak adlandırılmıştır. Kontrol alt ölçeği çocuğun ebeveyninin kontrolüne yönelik algılarını ölçme amacıyla geliştirilmiştir. Rohner, "kontrol boyutunu", bir ucunda düşük ebeveyn kontrolü (izin vericilik - örneğin "Canım ne isterse yapmama izin verir"), diğer ucunda katı ebeveyn kontrolü (kısıtlayıcılık - "Yaptığım her şeyi kontrol etmek ister") olan bir uzantıda kavramsallaştırılmıştır. Kontrol alt ölçeği EKRO'den tamamen ayrı değerlendirilmektedir. Bu alt Ölçekten alınabilecek puanlar 13 ile 52 puan arasında değişmektedir. 13-26 arası puanlar "düşük kontrol", 27-39 arası puanlar "ılımlı kontrol", 40-45 arası puanlar "sıkı kontrol" ve 46-52 arası puanlar ise "katı kontrol" olarak değerlendirilmektedir. Kontrol alt ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları Rohner, tarafından yapılmıştır (Rohner, 1999).

3.3.3. Kalın Stres Alanı Ölçeği

Theodore C. Kalın tarafından, Southern Universities Press, (1957) yılında oluşturulan, Kahn Test of Symbol Arrangement (KTSA), 'Clinical Manual olarak adı geçen bilimsel geçerliliği olan bu ölçek; 'Projektif Interview Questions' tekniğiyle uygulanmıştır. Birebir karşılıklı olarak uygulanan bu ölçeğin istatistiksel verileri excel programında grafiklere dökülerek oluşturulmuştur. Her sorunun ayrı bir grafiği vardır.

3.3.4. Bilgi Formu

Aileyle ilgili bilgi edinme ve tanıma formu özelliğindedir, araştırmacı tarafından geliştirilen çocukların ve anne-babanın yaşı, mesleği, çocukların cinsiyeti, annenin doğum sayısı, eğitim düzeyi, anne babamın beraber olup olmadığı, annenin çocuğun bakımında yakın akrabadan destek alıp almadığı, alıyorsa süresiyle ilgili soruları içerir.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma ilköğretim okullarında II, III, IV, V. Sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın uygulamaları sınıf ortamında, rehberlik ders saatinde, araştırmacı tarafından yapılmıştır. Uygulama sırasında denekler sırası ile önce kişisel bilgi formunu, EKRÖ (çocuk formu) ve KHAN Stres Alan Ölçeğini yapmıştır. Ebeveynler ise EKRÖ (Anne-baba formu)'ni yapmıştır. Uygulama bir ders saati içinde tamamlanmıştır. Ölçeklerin nasıl cevaplandırılacağıyla ilgili anne-baba ve Öğrencilere gerekli bilgiler verilmiştir.

3.5. Verilerin Analizi

Bu bölümde; araştırmadan elde edilen verilerin analiz sonuçlarına yer verilerek, elde edilen temel bulgular özetlenmiştir. Araştırma verilerinin istatistiksel analizinde SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 12.0 programı kullanılmıştır. Niteliksel verilerin karşılaştırılmasında Ki-Kare, sürekli verilerin analizinde ise t-testi, z-testi, korelasyon, varyans analizi, MANOVA ve aşamalı regresyon analizi kullanılmıştır. Bulguların sunulduğunda, Giriş Bölümü'nün sonunda "Araştırmanın Amacı, Varsayım ve Hipotezler" alt başlıklı bölümde sıralanan sorular esas alınmıştır.

Değişkenlerin farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek üzere Non Parametrik Mann Whitney-U Testi kullanıldı. Çalışmaların verileri değerlendirilirken alınan puanlara göre tamamlayıcı istatistiksel metodlar; Frekans Dağılımı, Yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapma hesaplandı. Sonuçlar % 95'lik güven aralığında, anlamlılık $p < 0.05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

IV. BÖLÜM

BULGULAR

4.1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU BÖLÜM: I ÇOCUKLAR İÇİN BAZI DEMOGRAFİK BİLGİLERE AİT TABLOLARIN FREKANS DAĞILIM VE YÜZDESİ

Tablo-3. Deneklerin (Çocuk)Yaş Değişkeni Frekans Dağılım Ve Yüzdesi

Yaş	/	%
8 Yaş	13	13,0
9 Yaş	32	32,0
10 Yaş	25	25,0
11 Yaş	30	30,0
Total	100	100,0

Tablo-3'te görüldüğü üzere, örneklemini oluşturan Öğrencilerin 13'ü (%13) 8 yaşında; 32'si (%32) 9 yaşında; 25'i (%25) 10 yaşında ve 30'u da (%30) 11 yaşındadırlar.

Tablo-4. Deneklerin (Çocuk) Cinsiyet Değişkeni Frekans Dağılım Ve Yüzdesi

Cinsiyet	/	%
Kız	46	46,0
Erkek	54	54,0
Total	100	100,0

Tablo-4'te açıklandığı gibi; deneklerin % 46'sı kız % 54'ü erkektir.

Tablo-5. Deneklerin (Annenin) Yaş Değişkeni Frekans Dağılım Ve Yüzdesi

Yaş	/	%
29-38 yaş	69	69,0
39-48 yaş	28	28,0
49 ve üstü	3	3,0
Total	100	100,0

Tablo-5'te anlatıldığı gibi; deneklerin %69'u 29-28 yaşında, %28'i 39-48 yaşında, %3'ü 49 ve üstü yaş grubundadır.

Tablo-6. Deneklerin (Babanın) Yaş Değişkeni Frekans Dağılım Ve Yüzdesi

Yaş	/	%
29-38 yaş	32	32,0
39-48 yaş	61	61,0
49 ve üstü	7	7,0
Total	100	100,0

Tablo-6'da belirtildiği gibi deneklerin %32'si 29-38 yaş, %61'i 39-48 yaş, %7'si 49 ve üstü yaş grubundadır.

Tablo-7. Deneklerin (Annenin) Eğitim Düzeyi Değişkeni Frekans Dağılım Ve Yüzdesi

Eğitim Düzeyi	/	%
Okuryazar değil	3	3,0
İlköğretim	15	15,0
Lise	35	35,0
Üniversite	40	40,0
Lisansüstü	7	7,0
Total	100	100,0

Tablo-8. Deneklerin (Babanın) Eğitim Düzeyi Değişkeni Frekans Dağılım Ve Yüzdesi

Eğitim Düzeyi	/	%
Okuryazar değil	1	1,0
İlköğretim	12	12,0
Lise	30	30,0
Üniversite	41	41,0
Lisansüstü	16	16,0
Total	100	100,0

Tablo-9. Deneklerin (Annenin) Mesleği Değişkeni Frekans Dağılım Ve Yüzdesi

Meslek	/	%
Ev Hanımı	38	38,0
İşçi	19	19,0
Memur	18	18,0
Emekli	6	6,0
Diğer	19	19,0
Total	100	100,0

Tablo-10. Deneklerin (Babanın) Mesleği Değişkeni Frekans Dağılım Ve Yüzdesi

Meslek	/	%
Esnaf	3	3,0
İşçi	25	25,0
Memur	24	24,0
Serbest Meslek	43	43,0
Emekli	5	5,0
Total	100	300,0

Tablo-11. Deneklerin (Anne-Babanın) Beraber Olup Olmaması Değişkeni Frekans Dağılım Ve Yüzdesi

Berberlik	/	%
Birlikteler	50	50,0
Boşandılar	50	50,0
Total	100	100,0

Tablo-12. Deneklerin (Çocukların) Kardeş Sayısı Değişkeni Frekans Dağılım Ve Yüzdesi

Kardeş	/	%
Tek Çocuk	44	44,0
Bir	32	32,0
İki	17	17,0
Üç	7	7,0
Total	100	100,0

Tablo-13. Deneklerin (Çocuk) Kaçınıcı Kardeş Olunduğu (Doğum Sırası) Değişkeni Frekans Dağılım Ve Yüzdesi

Doğum Sırası	/	%
ilk	64	64,0
İkinci	33	33,0
Üçüncü	3	3,0
Total	100	100,0

Tablo-14. 'Algılanan Sosyo-Ekonomik Düzeyin' Frekans Dağılım Ve Yüzdesi

Düzy	/	%
Alt	11	11,0
Orta	79	79,0
Üst	10	10,0
Total	100	100,0

Tablo-15. 'Ailenin Algılanan Çocuk Yetiştirme Tutumu' Frekans Dağılım Ve Yüzdesi

Tutum	/	%
Kabul edici-Sevgi dolu	84	84,0
Demokratik	15	15,0
Baskıcı-Otoriter	1	1,0
Total	100	100,0

**4.2. KİŞİSEL BİLGİ FORMU BÖLÜM: II BOŞANMIŞ AİLEDEN GELEN
ÇOCUKLAR İÇİN BAZI DEMOGRAFİK BİLGİLERE AİT TABLOLARIN
FREKANS DAĞILIM VE YÜZDESİ**

Tablo-16. 'Çocuğun Şu An Kiminle Yaşadığı' Frekans Dağılım ve Yüzdesi

Kiminle	/	%
Annem-Babam	2	4,0
Annem	35	70,0
Babam	5	10,0
Anneanne ve dede	4	8,0
Diğer	4	8,0
Total	50	100,0

Tablo-17. 'Anne-Babanm Kaç Yıl Önce Boşandığı' Frekans Dağılım ve Yüzdesi

	/	%
0-2 Yıl	14	28,0
3-4 Yıl	21	42,0
5 yıl ve üstü	15	30,0
Total	50	100,0

Tablo-18. 'Anne Babanın Boşanma Haberinin Kimden Öğrenildiği' Frekans Dağılım Ve Yüzdesi

	/	%
Anne-Baba	46	92,0
Aileden Biri	3	6,0
Total	49	98,0
Missing System	1	2,0
Total	50	100,0

Tablo-19. 'Anne Babanın Boşanma Haberinin Öğrenildiği Zaman' Frekans Dağılım Ve Yüzdesi

	/	%
Boşanma Öncesi	28	56,0
Boşanma Sonrası	22	44,0
Total	50	100,0

Tablo-20. 'Boşanmanın Nedeni' Frekans Dağılım Ve Yüzdesi

	/	%
Geçimsizlik	43	86,0
Ekonomik	3	6,0
Diğer	4	8,0
Total	50	100,0

Tablo-21. 'Anne-Babanm Boşanma Sonrası Görüşüp Görüş memelerinin' Frekans Dağılım Ve Yüzdesi

	/	%
Evet	27	54,0
Hayır	23	46,0
Total	50	100,0

Tablo-22. 'Boşanmanın En Olumsuz Yönde Etkileyen Dönerimin' Frekans Dağılım Ve Yüzdesi

	/	%
Boşanma öncesi yaşanan sorunlu dönem	23	46,0
Boşanma kararının alındığı dönem	16	32,0
Boşanma sonrası dönem	11	22,0
Total	50	100,0

Tablo- 23. 'Ayrı Yaşanılan Ebeveynle Görüşme Sıklığı"nın Frekans Dağılım Ve Yüzdesi

	/	%
Haftada Bir	27	54,0
15 Günde Bir	5	10,0
Ayda Bir	7	14,0
Tatillerde	3	6,0
Hiç	8	16,0
Total	50	100,0

4.3. EKRÖ (ANNE-BABA FORMU) ARİTMATİK ORTALAMA VE STANDART SAPMA DEĞERLERİ

Tablo-24. Kabul Ve Reddetme Testinden (Anne-Baba Formu) Alınan Puanlara Ait Aritmetik Ortalama Standart Sapma Değerleri (Genel Grup)

Puan	<i>N</i>	<i>x</i>	<i>ss</i>
Sıcaklık	100	26,02	5,812
Saldırganlık	100	22,44	4,747
İhmal	100	21,63	5,608
Reddetme	100	13,75	4,719
Kontrol	100	39,20	5,101
Toplam	100	122,85	13,845

Tablo-25. Kabul Ve Reddetme Testinden (Anne-Baba Formu) Alınan Puanlara Ait Aritmetik Ortalama Standart Sapma Değerleri (Alt Gruplar İçin)

Puan	Parçalanmış Aile			Tam Aile		
	İV	<i>x</i>	<i>ss</i>	<i>N</i>	<i>x</i>	<i>ss</i>
Sıcaklık	50	25,16	4,167	50	26,88	7,027
Saldırganlık	50	22,36	4,733	50	22,52	4,807
İhmal	50	20,54	5,478	50	22,72	5,577
Reddetme	50	14,12	5,666	50	13,38	3,551
Kontrol	50	41,62	4,642	50	36,78	4,367
Toplam	50	123,30	12,845	50	122,40	14,896

4.4. EKRÖ (ÇOCUK FORMU) ARİTMATİK ORTALAMA VE STANDART SAPMA DEĞERLERİ

Tablo-26. Kabul Ve Reddetme Testinden (Kız Çocuklar) Alınan Puanlara Ait Aritmetik Ortalama Standart Sapma Değerleri (Genel Grup)

Puan	<i>N</i>	<i>x</i>	<i>ss</i>
Sıcaklık	45	26,20	8,761
Saldırganlık	45	20,49	4,813
İhmal	45	21,80	5,048
Reddetme	45	13,82	3,366
Kontrol	45	37,31	6,041
Toplam	45	119,62	13,834

Tablo-27. Kabul Ve Reddetme Testinden (Kız Çocuklar) Alınan Puanlara Ait Aritmetik Ortalama Standart Sapma Değerleri (Alt Gruplar İçin)

Puan	Parçalanmış Aile			Tam Aile		
	<i>Af</i>	<i>x</i>	<i>ss</i>	<i>N</i>	<i>x</i>	<i>ss</i>
Sıcaklık	20	26,80	9,390	25	25,72	8,389
Saldırganlık	20	20,10	4,352	25	20,80	5,220
İhmal	20	22,50	4,979	25	21,24	5,134
Reddetme	20	14,20	3,563	25	13,52	3,242
Kontrol	20	35,45	4,839	25	38,80	6,570
Toplam	20	119,05	14,905	25	120,08	13,210

Tablo-28. Kabul Ve Reddetme Testinden (Erkek Çocuklar) Alınan Puanlara Ait Aritmetik Ortalama Standart Sapma Değerleri (Genel Grup)

Puan	<i>N</i>	<i>x</i>	<i>ss</i>
Sıcaklık	55	25,40	6,884
Saldırganlık	55	21,44	4,936
İhmal	55	21,47	6,076
Reddetme	55	12,76	2,918
Kontrol	55	36,15	5,519
Toplam	55	117,31	18,540

Tablo-29. Kabul Ve Reddetme Testinden (Erkek Çocuklar) Alınan Puanlara Ait Aritmetik Ortalama Standart Sapma Değerleri (Alt Gruplar İçin)

Puan	Parçalanmış Aile			Tam Aile		
	<i>N</i>	<i>x</i>	<i>ss</i>	<i>N</i>	<i>x</i>	<i>ss</i>
Sıcaklık	24	26,71	8,913	31	24,39	4,688
Saldırganlık	24	20,92	4,481	31	21,84	5,298
İhmal	24	22,29	7,664	31	20,84	4,525
Reddetme	24	12,04	3,127	31	13,32	2,663
Kontrol	24	34,83	4,706	31	37,16	5,950
Toplam	24	116,79	22,647	31	117,71	15,005

4.5. EKRÖ (ANNE-BABA FORMU) BULGULARI

Tablo-30. 'Sıcaklık' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Anne-Baba) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Grup (Anne-baba)	N	/ Testi			
			Sd	t	P	
Sıcaklık	Tam aile	50	26,88	1,489	98	,140
	Boşanmış aile	50	25,16			

Tabloda görüldüğü gibi, sıcaklık alt boyutu aritmetik ortalamalarının tam ve boşanmış aile anne-baba grupları arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t = 1,489$; $p \leq .05$).

Tablo-31. 'Saldırganlık' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Anne-Baba) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Grup (Anne-baba)	A'	/ Testi			
			Sd	t	P	
Saldırganlık	Tam aile	50	22.52	,168	98	,867
	Boşanmış aile	50	22,36			

Tabloda görüldüğü üzere, saldırganlık alt boyutu aritmetik ortalamalarının tam ve boşanmış aile anne-baba grupları arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t = 0,168$; $p \leq .05$).

Tablo-32. 'İhmal' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Anne-Baba) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Grup (Anne-baba)	N	x	/ Testi		
				Sd	t	P
İhmal	Tam aile	50	22,72	1,972	98	,051*
	Boşanmış aile	50	20,54			

* $p < .05$

** $p < .01$

*** $p < .0001$

Tabloda görüldüğü gibi, ihmal alt boyutu aritmetik ortalamalarının tam ve boşanmış aile anne-baba grupları arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak eşittir ($t = 1,972$; $p = .05$).

Tablo-33. 'Reddetme (Ayrışmamış)' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Anne-Baba) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Grup (Anne-baba)	N	x	/ Testi		
				Sd	t	P
Reddetme	Tam aile	50	13,38	-,783	98	,436
	Boşanmış aile	50	14,12			

Tabloda görüldüğü gibi, reddetme (ayrışmamış) alt boyutu aritmetik ortalamalarının tara ve boşanmış aile anne-baba grupları arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t = -0,783$; $p > .05$).

Tablo-34. 'Kontrol' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Anne-Baba) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Grup (Anne-baba)	A'	x	t Testi		
				Sd	t	P
Kontrol	Tam aile	50	36,78	-5,370	98	***
	Boşanmış aile	50	41,62			,000

*** $p < .001$

Tabloda görüldüğü gibi, kontrol alt boyutu aritmetik ortalamalarının tam ve boşanmış aile anne-baba grupları arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($t = 5,370; p < .001$).

Tablo-35. Toplam Puanlarının Grup (Anne-Baba) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Grup (Anne-baba)	N	x	t Testi		
				Sd	t	P
Toplam Puan	Tam aile	50	122,40	-,324	98	,747
	Boşanmış aile	50	123,30			

Tabloda görüldüğü gibi, toplam puan aritmetik ortalamalarının tam ve boşanmış aile anne-baba grupları arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan bağımsız grup t testi sonucunda, grupların aritmetik ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($t = -0,324; p > .05$).

4.6. EKRÖ ERKEK ÇOCUKLARIN BULGULARI

Tablo-36. 'Sıcaklık' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Erkek Çocuk) Değişkenine Göre Farklaşp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	.N	$\bar{x}_{sıra}$	z	P
Tam aile (Erkek)	31	26,48		
Boşanmış Aile (Erkek)	24	29,96	-,80i	,423
Toplam	55			

Tabloda görüldüğü gibi, sıcaklık alt boyutu sıralamalar ortalamalarının tam ve boşanmış aile erkek grupları arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan non parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($r \sim -0,801$; $p \text{ § } .05$).

Tablo-37. 'Saldırganlık' AH Boyutu Puanlarının Grup (Erkek Çocuk) Değişkenine Göre Farklaşp Farklaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney~U Testi Sonuçları

Gruplar	N	" sıra	s	P
Tam aile (Erkek)	31	28,81		
Boşanmış Aile (Erkek)	24	26,96	-,426	,670
Toplam	55			

Tabloda görüldüğü gibi, saldırganlık alt boyutu sıralamalar ortalamalarının tam ve boşanmış aile erkek grupları arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan non parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($z = -0,426$; $p \text{ § } .05$).

Tablo-38. 'İhmal' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Erkek Çocuk) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	<i>N</i>	<i>v</i> _{sıra}	<i>z</i>	<i>P</i>
Tam aile (Erkek)	31	27,42		
Boşanmış Aile (Erkek)	24	28,75	-,307	,759
Toplam	55			

Tabloda görüldüğü gibi, ihmal alt boyutu sıralamalar ortalamalarının tam ve boşanmış aile erkek grupları arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan non parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($z = -0,307$; $p \geq .05$).

Tablo-39. 'Reddetme (Ayrışmamış)' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Erkek Çocuk) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	<i>N</i>	<i>v</i> _{sıra}	<i>z</i>	<i>P</i>
Tam aile (Erkek)	31	32,06		
Boşanmış Aile (Erkek)	24	22,75	-2,161	,031*
Toplam	55			

* $p < .05$

Tabloda görüldüğü gibi, reddetme (ayrışmamış) alt boyutu sıralamalar ortalamalarının tam ve boşanmış aile erkek grupları arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan non parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($z = 2,161$; $p < .05$).

Söz konusu farklılık tam aile erkek grubunun lehine gerçekleşmiştir. Yani tam aile erkek grubunun sıralamalar ortalaması boşanmış aile erkek grubundan anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Tablo-40. 'Kontrol' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Erkek Çocuk) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	<i>N</i>	Ortalama	<i>z</i>	<i>P</i>
Tam aile (Erkek)	31	31,40		
Boşanmış Aile (Erkek)	24	23,60	-1,794	,073
Toplam	55			

Tabloda görüldüğü gibi, kontrol alt boyutu sıralamalar ortalamalarının tam ve boşanmış aile erkek grupları arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan non parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($z = -1,794$; $p > .05$).

Tablo-41. Toplam Puanlarının Grup (Erkek Çocuk) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	<i>N</i>	Ortalama	<i>z</i>	<i>P</i>
Tam aile (Erkek)	31	29,03		
Boşanmış Aile (Erkek)	24	26,67	-,543	,587
Toplam	55			

Tabloda görüldüğü gibi, toplam puan sıralamalar ortalamalarının tam ve boşanmış aile erkek grupları arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan non parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($z = -0,543$; $p > .05$).

4.7. EKRÖ KIZ ÇOCUKLARIN BULGULARI

Tablo-42. 'Sıcaklık' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Kız Çocuk) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	<i>N</i>	<i>x</i> <i>sıra</i>	<i>z</i>	<i>P</i>
Tam aile (Kız)	25	22,40		
Boşanmış Aile (Kız)	20	23,75	-,344	,731
Toplam	45			

Tabloda görüldüğü gibi, sıcaklık alt boyutu sıralamalar ortalamalarının tam ve boşanmış aile Kız grupları arasında anlamlı bir farklık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan non parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($s = -0,801$; $p \nless .05$).

Tablo-43. 'Saldırganlık' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Kız Çocuk) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	<i>A</i> [^]	" <i>sıra</i>	<i>z</i>	<i>P</i>
Tam aile (Kız)	25	23,40		
Boşanmış Aile (Kız)	20	22,50	-,229	,819
Toplam	45			

Tabloda görüldüğü gibi, saldırganlık alt boyutu sıralamalar ortalamalarının tam ve boşanmış aile Kız grupları arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan non parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($z = -0,426$; $p \nless .05$).

Tablo-44. 'İhmal' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Kız Çocuk) Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	A"	sim	-	p
Tam aile (Kız)	25	21,08		
Boşanmış Aile (Kız)	20	25,40	-1,101	,271
Toplam	45			

Tabloda görüldüğü gibi, ihmal alt boyutu sıralamalar ortalamalarının tam ve boşanmış aile Kız grupları arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan non parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($z = -0,307$; $p \leq .05$).

Tablo-45. 'Reddetme (Ayrışmamış)' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Kız Çocuk) Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	N	$\frac{x}{S'_{wa}}$	z	P
Tam aile (Kız)	25	22,22		
Boşanmış Aile (Kız)	20	23,98	-,448	,654
Toplam	45			

Tabloda görüldüğü gibi, reddetme (ayrışmamış) alt boyutu sıralamalar ortalamalarının tam ve boşanmış aile Kız grupları arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan non parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($z = -0,307$; $p \leq .05$).

Tablo-46. 'Kontrol' Alt Boyutu Puanlarının Grup (Kız Çocuk) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklı! aş madığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

Gruplar	A'	sıra	z	P
Tam aile (Kız)	25	26,32		
Boşanmış Aile (Kız)	20	18,85	-1,901	,057*
Toplam	45			

* $P < .05$

Tabloda görülebileceği üzere, kontrol alt boyutu sıralamalar ortalamalarının tam ve boşanmış aile Kız grupları arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan non parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlıya çok yalandır. Denek sayısı fazla olduğunda anlamlılık düzeyi büyük ihtimal artacaktır, ($z = -1,794$; $p < .05$).

Tablo-47. Toplam Puanlarının Grup (Kız) Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Non parametrik Mann Whitney-U Testi Sonuçları

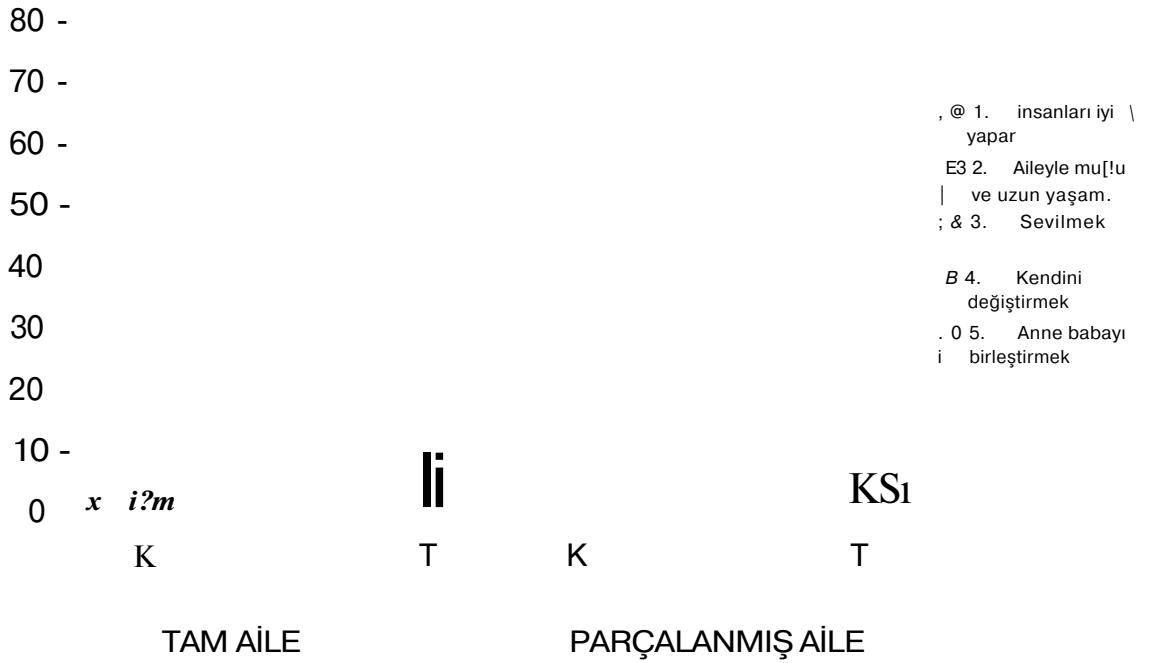
Gruplar	A'	sıra	z	P
Tam aile (Kız)	25	24,50		
Boşanmış Aile (Kız)	20	21,13	-,857	,391
Toplam	45			

Tabloda görülebileceği üzere, toplam puan sıralamalar ortalamalarının tam ve boşanmış aile Kız grupları arasında anlamlı bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla yapılan non parametrik Mann Whitney-U testi sonucunda, grupların sıralamalar ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($z = -0,543$; $p > .05$).

4.8. KAHN STRES ALANI ÖLÇEĞİ DEĞERLENDİRME SONUÇLARI

1. 'Sihirbaz olduğunu ve dünyada değiştirmek istediğin herşeyi yapabileceğini düşün, kimi, nasd değiştirirdin?' Sorusuna; Tam aile çocukları 4 farklı boyutta cevap verirken parçalanmış aile çocukları bu soruya 5. boyuttada cevap vermiştir:

Şekil.1: Değiştirmek istediği şey

1. İnsanları iyi yapar
2. Aileyle mutlu ve uzun yaşam.
3. Sevilmek
4. Kendini değiştirmek
5. Anne babayı birleştirmek

Tam aile kız çocuklarının % 40% erkek çocukların %23'ü, parçalanmış aile kız çocukların % 23'ü, erkek çocukların %25'i "insanları iyi yapmak isterim" cevabım vermiştir. İnsanları iyi yapmakta anlatmak istedikleri dünyanın güzelliklerle dolu bir yer olması ve tüm kötülükleri ve savaşları yok etmek, insanların kötü yönlerini (hırsızlık, yalancılık) iyiye çevirmek istemektedir.

Tam aile kız çocukların %33'ü, erkek çocukların %6'sı, parçalanmış aile kız çocukların %42'si, erkek çocukların %8'i 'ailesiyle mutlu ve uzun bir yaşam sürmek istediğini' söylemiştir. Özellikle mutlu bir yaşam istemelerinin nedenini ailede kavga ve şiddet olmasını istemediğini tek isteklerinin mutluluk olduğunu ifade etti yani çocuklar çatışmalı ortamdan oldukça huzursuz ve bunu nasıl algıladıklarını açıkladılar.

Tam aile kız çocukların %16'sı, erkek çocukların %68'i, parçalanmış aile kız çocukların %19'u, erkek çocukların %50'si 'sevilmek istediğini' ifade etmiştir. Daha çok kendilerini yakın buldukları ve yanlarında mutlu hissettikleri kişiler özellikle ve ailesi, arkadaş ve öğretmenleri tarafından sevilmek istediğini ifade etti. Erkek çocuklar; en çok babaları tarafından sevilmek istediğini ifade etti.

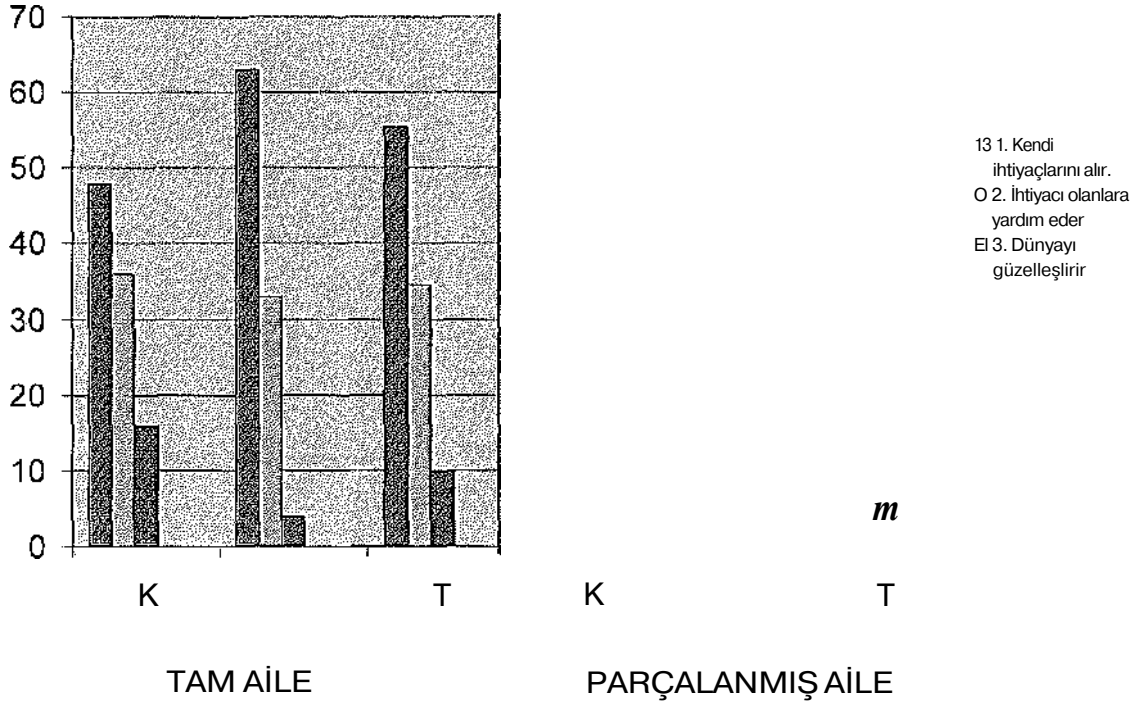
Tam aile kız çocukların %1'i, erkek çocukların %3'ü 'insanları iyi yapmak istediğini' Parçalanmış aile kız çocuklarının %8'i erkek çocukların %13'ü 'kendini değiştirmek istediğini' söylemiştir. Kendini değiştirmek isteyenler bu değişikliği daha çok kendini güzelleştirmek (dış görünüşlerini) ve model aldıkları kişiye benzemek istemektedir. Kendini değiştirmek isteyenler kişiliğinden ve manevi yönlerinden memnun olduklarını söyledi.

Sadece parçalanmış aile kız çocuklarının %8'i ve erkek çocukların %4'ü böyle bir sihirbaz olsalar anne-babasını birleştirmek istemektedir.

2. 'Dünyanın en zengin insanı olsaydın paranla yapacağın şeyleri söyler misin?' Sorusuna denekler 3 farklı cevap vermiştir:

1. Kendi ihtiyaçlarını alır.
2. İhtiyacı olanlara yardım eder.
3. Dünyayı güzeli eştirir.

Şekil.2 Parası ile yapacağı şey

Tam aile kız çocukların %48'i, erkek çocukların %63'ü, parçalanmış aile kız çocukların %42'si, erkek çocukların %52'si 'kendi ihtiyaçlarını almak' istemiştir. Kendi ihtiyaçları özellikle o anda istedikleri ve kendilerinde olmayan ama alınabilecek türden daha çok oyuncak, kendilerine model aldıkları kalıramanların giysileri, oyuncak araba, barbie bebek ...almak istediler.

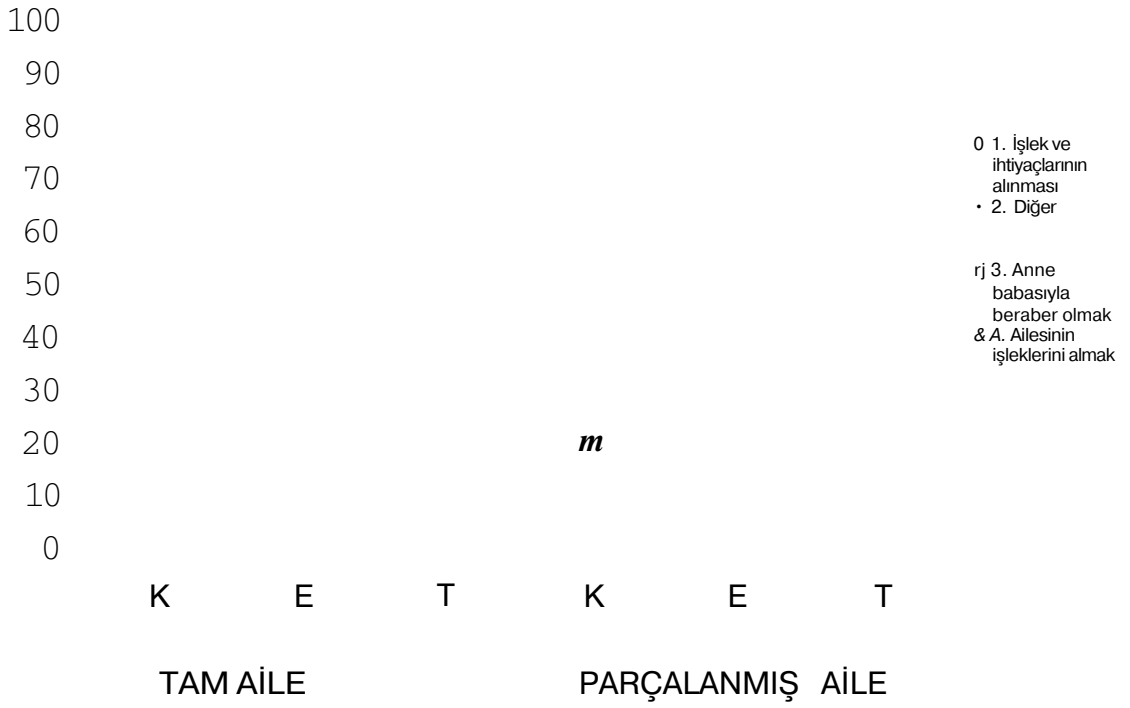
Tam aile kız çocukların %36'sı, erkek çocukların %33'ü, parçalanmış aile kız çocukların %47'si ve erkek çocukların %44'ü 'İhtiyacı olanlara yardım etmek' istediğini söyledi. Daha çok 'Çocuk Esirgeme Kurumu', 'Huzurevi' gibi kurumlarda ve ailesinden uzakta yaşayan ama ihtiyacı olanlara hem maddi hem manevi destek vermek istedi.

Tam aile kız çocukların %16'sı, erkek çocukların %4'ü ile parçalanmış aile kız çocukların %11'i, erkek çocukların %4'ü 'dünyayı güzelleştirmek' istemiştir. Dünyayı güzelleştirmek ifadesini: Yeşilin ve ormanların bol olduğu, doğanın temiz olduğu ve insanların çevreyi temiz tutmasını sağladım dedi.

3. 'Yılbaşında ve doğum gününde ne gibi hediyeler almak istersin? Sorusuna denekler 4 farklı cevap vermiştir:

1. İstek ve ihtiyaçlarını alınması
2. Diğer
3. Amie babasıyla beraber olmak
4. Ailenin isteklerini almak.

Şekil.3: istediği hediye çeşidi

Tam aile kız çocukların, %91'i, erkek çocukların %84'ü ve parçalanmış aile kız çocukların %66'sı, erkek çocukların %48'i 'istek ve ihtiyaçlarını almak' istedi. Kız çocuklar daha çok barbie gibi bebekler, evcilik oyuncakları, süslü giysiler ve makyaj malzemeleri isterken, erkek çocuklar araba, model aldıkları kahramanların kıyafetleri (spayder men, süpermen...)ve çizgi film kahramanlarının oyuncaklarını, bilgisayar oyunlarını tercih etmiştir.

Tam aile kız çocukların %9'u, erkeklerin %16'sı 'ihtiyacı olanlara yardım etmek ister' ve parçalanmış aile kız çocukların %3'ü, erkek çocukların %8'i anne babasına yüzük almak' istedi ama onların ayn olduğunun farkında, tek isteği sadece yılda 1 gün hem anne hem babasıyla birlikte olmak için böyle bir düşünce geliştirdiler.

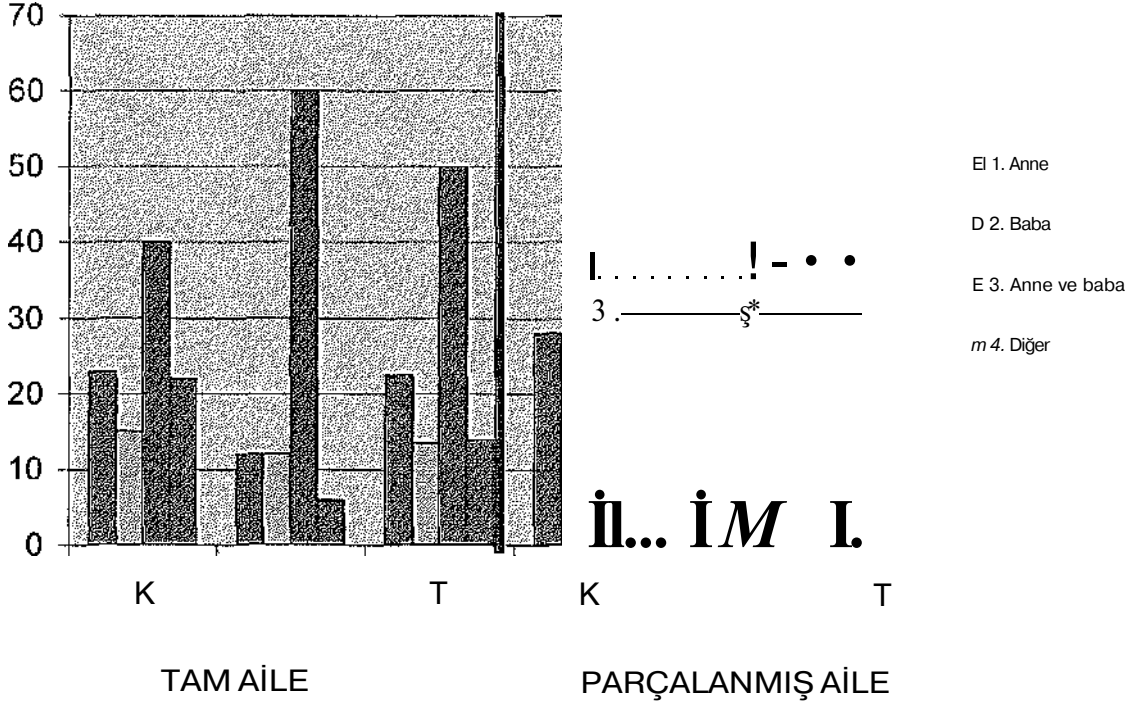
Sadece parçalanmış aile kız çocukların %23'ü ile erkek çocukların %40'ı 'Yılbaşı gününü anne babasıyla beraber geçirmek' istedi. Çünkü onlarla bir arada zaman geçirdiklerinde kendilerini çok huzurlu hissediyorlar ama tartışmalarında istemiyorlar.

Sadece parçalanmış aile kız çocukların %8'i ve erkek çocukların %4'ü 'ailesinin tüm isteklerini almak' istedi. Daha çok annelerinin ihtiyacı olan şeyleri almak istediler

4. 'Ailende en çok kimi seviyorsun? Anneni mi, Babanı mı, Ablanı mı, Ağabeyini mi, Kardeşini mi? Diğer?' Sorusuna denekler 4 farklı cevap vermiştir:

1. Anne
2. baba
3. anne-baba
4. Diğer

Şekil.4: Sevdği kişi

Tam aile kız çocukların %23'ü, erkek çocukların %22'si ve parçalanmış aile kız çocukların %28'ine erkeklerin %24'ü ailesinde en çok 'annesini sevdiğini' söyledi. Eğer ailede çatışma (kavga) varsa kız ve erkek çocuklar daha çok annenin yanında çünkü babanın kendisini reddettiğini düşünüyor burada 'babam beni sevmiyor ve annemle kavga ediyor' diyerek açıkladı. Bu açıklamanın en önemli nedeni çocuğun Piaget'in gelişim basamağı özelliğinden ben merkezli dönemden daha çıkmadığı ve olaylara (başanma ya da aile ortamındaki çatışma) kendinin neden olduğunu düşünür bu düşünce tarzı ben-merkezci düşüncedir.

Tam aile kız çocukların %15'i, erkek çocukların %12'si ve parçalanmış aile kız çocukların %8'i, erkeklerin %8'i ailesinde önce 'babasını sevdiğini' söyledi.

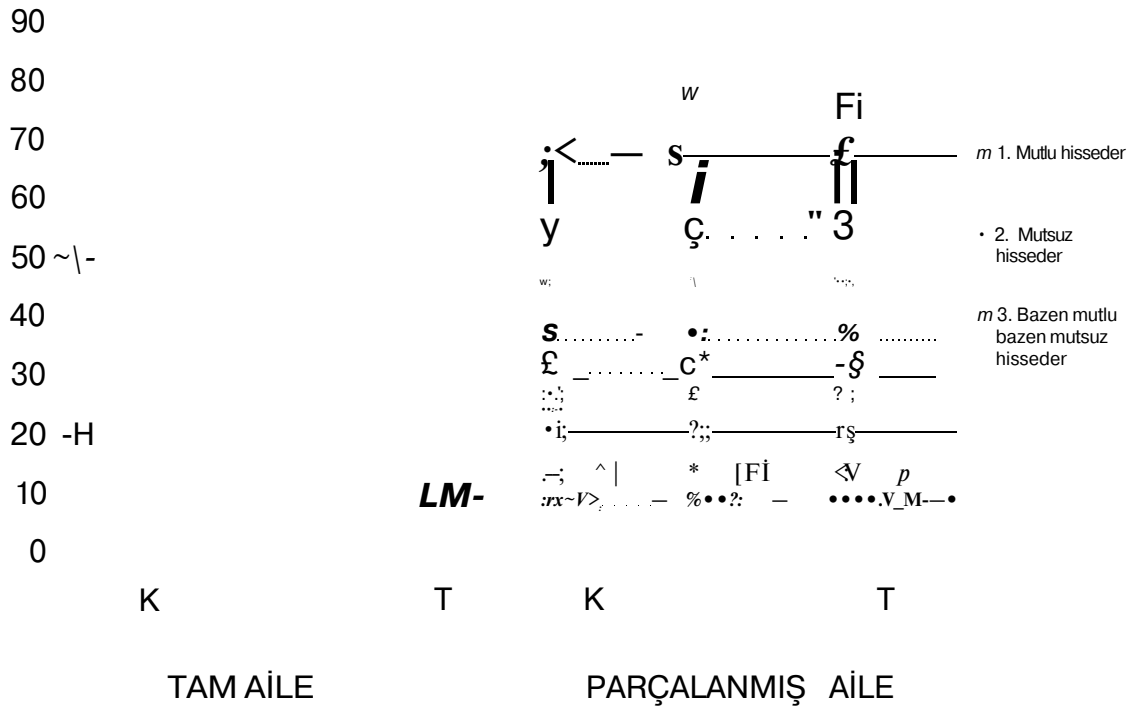
Tam aile kız çocukların %40'ı, erkek çocukların %60'ı ve parçalanmış aile kız çocukların %43'ü, erkeklerin %52'si ailesinde en çok 'anne babasını sevdiğini' söyledi.

Tam aile kız çocukların %22'si, erkek çocukların %6'sı ve parçalanmış aile kız çocukların %21'i, erkeklerin %16'sı ailesinde en çok 'anne-dede, baba-dede'yi sevdiğini söyledi. Bu grupta daha çok anne ve dede kandüerine baktığı ve ilgilendiği için onlarla arasındaki bağın kuvvetli olduğunu Bundan dolayı onlarla olmaktan hoş anıklarını ve onları çok sevdiğini ifade ettiler.

5. 'Kendini daha çok mutlu mu, yoksa mutsuz mu hissediyorsun?' Sorusuna denekler 3 farklı cevap vermiştir:

1. Mutlu hisseder
2. Mutsuz hisseder
3. Bazen mutlu bazen mutsuz.

Şekil.5: Mutlu-mutsuz durumu

Tam aile kız çocukların %73'ü, erkek çocukların %85'i ve parçalanmış aile kız çocukların %74'ü, erkeklerin %80'i 'mutlu hissettiğini' söyledi. Tam aile kız çocukları dala çok anne babasıyla güzel bir gün geçirdiklerinde ve onlar tartışmadı zamanlar mutlu olduklarını, arkadaşlarıyla oyun oynadıklarında mutlu hissettiklerini ifade ettiler

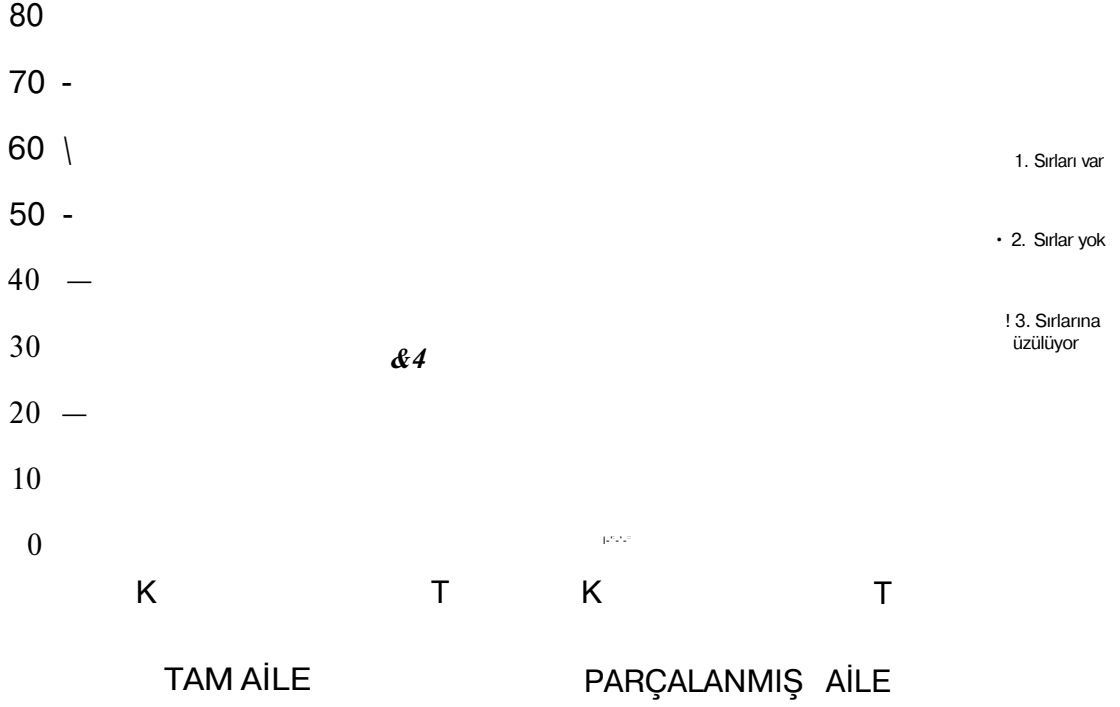
Tam aile kız çocukların %9'u, erkek çocukların %7'si ve parçalanmış aile kız çocukların %11'i, erkeklerin %4'ü 'mutsuz hissettiğini' söyledi. Tam aile kız ve erkek çocukları öncelikle anne baba arasında tartışma olduğunda kendilerini mutsuz hissettiklerini. İkinci olarak kendi istedikleri (gezmek, oyuncak almak...) Tam aile kız ve erkek çocukları çatışma ortamı olduğu zaman anne baba kavga ettiğinde, mutsuz hissettiklerini söyledi.

Tam aile kız çocukların %18'i, erkek çocukların %8'i ve parçalanmış aile kız çocukların %15'i, erkeklerin %16'sı 'bazen mutlu bazen mutsuz hissettiğini' söyledi. Anne baba iyi geçindiğinde, istekleri karşılandığında mutlu hissettiklerini buna karşın anne baba arasında çatışma olduğunda ve istekleri karşılanmadığında mutsuz hissettiklerini söyledi.

6. 'Hiç kimseye söyleyemediğin sırların var mı, bu sırlar için üzülüyor musun?' Sorusuna denekler 3 farklı cevap vermiştir:

1. Sırları var
2. Sırları yok
3. Bazen sırlara üzülür.

Şekil.6: Sırları var ya da yok durumu

Tanı aile kız çocukların %45'L erkek çocukların %20'si ve parçalanmış aile kız çocukların %43ü, erkeklerin %36'sı 'sırlarının olduğunu' söyledi.

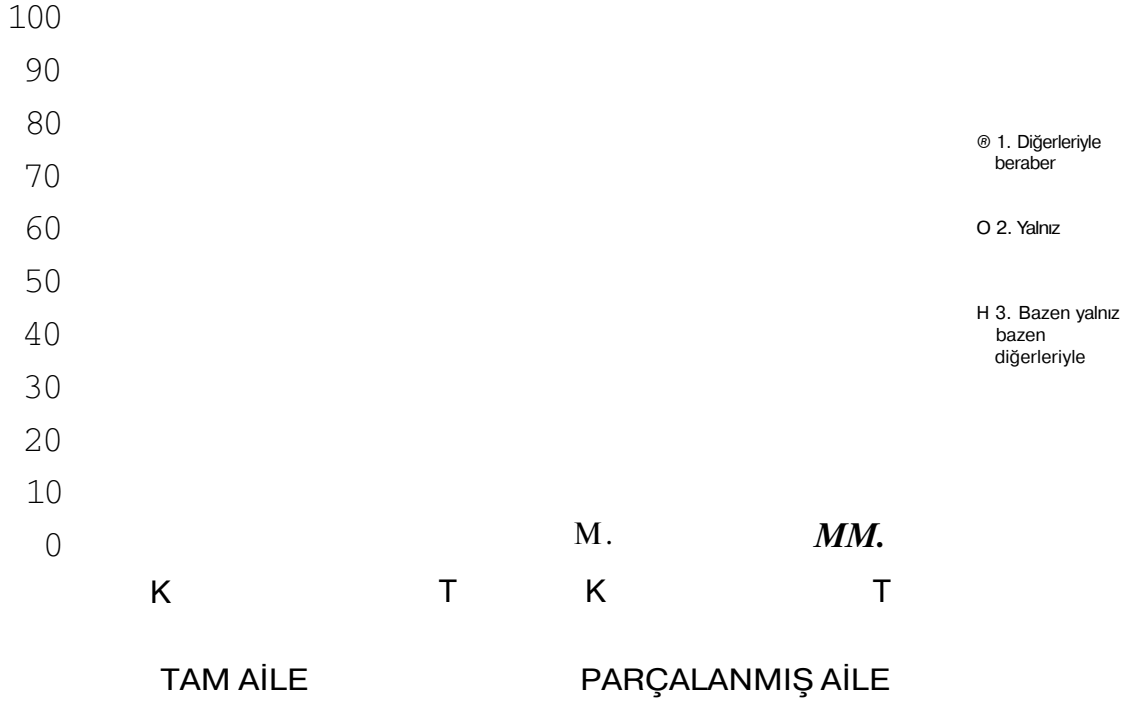
Tanı aile kız çocukların %37'si, erkek çocukların %20'si ve parçalanmış aile kız çocukların %31'i, erkeklerin %56'sı 'sırlarının olmadığını' söyledi.

Tanı aile kız çocukların %18'i, erkek çocukların %12'si ve parçalanmış aile kız çocukların %26'sı, erkeklerin %8'i, sırlarının olduğunu ama bu sırlara üzüldüğünü' söyledi. Bu üzüldükleri sırlarının öncelikle anne ya da babanın kendisine bir diğeri hakkında olumsuz sözler söylediğinde çok üzüldüklerini ifade etti.

7. 'Hangi tür faaliyetlerde bulunmaktan hoşlanırsın, yalnız başına mı ya da diğerleriyle beraber olmayı mı tercih edersin?' Sorusuna denekler 3 farklı cevap vermiştir:

1. Diğerleriyle beraber olmak
2. Yalnız olmak
3. Bazen yalnız bazen diğerleriyle beraber olmak.

Şekil.7: Etkinliklere katılma durumu

Tam aile kız çocukların %82'si, erkek çocukların %88'i ve parçalanmış aile kız çocukların %85'i, erkeklerin %88'i 'Diğerleriyle beraber olmak istediğini' söyledi.

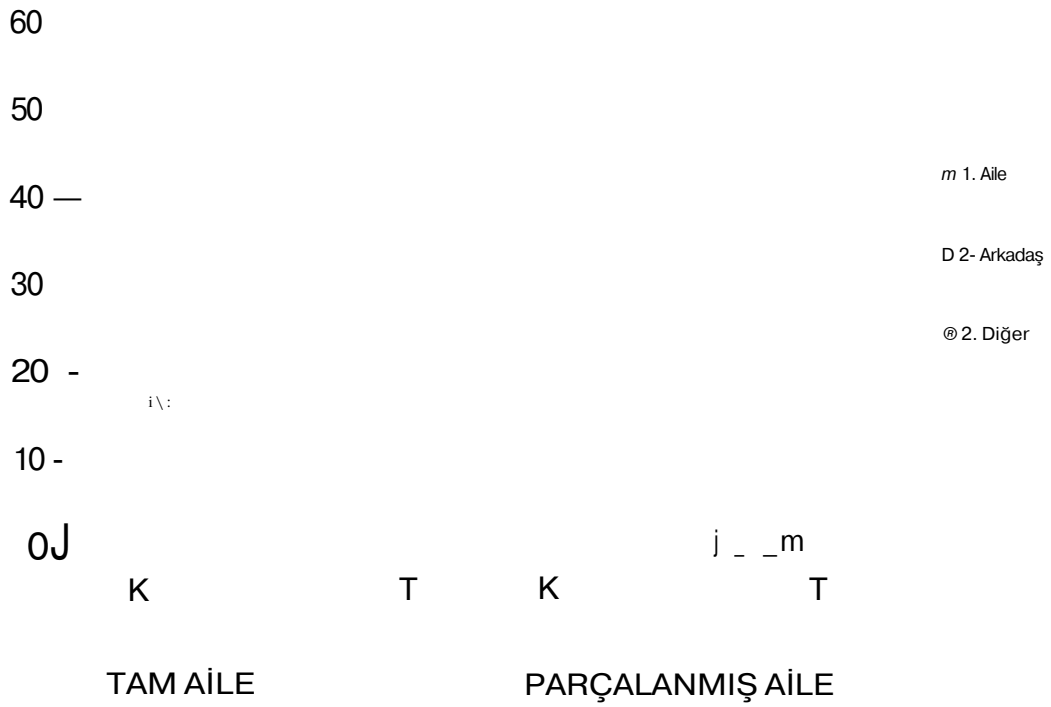
Tam aile kız çocukların %18'i, erkek çocukların %12'si ve parçalanmış aile kız çocukların %11'i, erkeklerin %8'i 'Yalnız olmak' söyledi.

Sadece parçalanmış aile kız çocukların %4'ü, erkeklerin %4'ü 'Bazen yalnız bazen diğerleriyle beraber olmak' istediğini söyledi.

8. 'Kimlerle beraber olmaktan hoşlanırsın? Erkek arkadaşlarınla mı? Kız arkadaşlarınla mı? Senden büyüklerle mi? Küçümlerle mi? Yaşlılarınla mı? Aktif veya sessiz olanlarla mı? Engellilerle mi?' Sorusuna denekler 3 farklı cevap vermiştir:

- i. Aile
2. Arkadaş
3. Diğer.

Şekil.8: Beraber olmaktan hoşlandığı kişiler

L

Tam aile kız çocukların %36'sı, erkek çocukların %33'ü ve parçalanmış aile kız çocukların %35'i, erkeklerin %36'sı 'Ailesi ile beraber olmak' istediğini söylemiştir.

Tam aile kız çocukların %36'sı, erkek çocukların %52'si ve parçalanmış aile kız çocukların %54'ü, erkeklerin %50'si 'arkadaşları ile birlikte olmak' istediğini söyledi. Çünkü arkadaşlarıyla daha çok oyun oynayabildiklerini ifade ettiler.

Tam aile kız çocukların %28'i, erkek çocukların %15'i ve parçalanmış aile kız çocukların %11'i, erkeklerin %14'ü 'diğerleriyle olmak' istediğini söyledi. 'Diğerleri'; anneanne-dede. babaanne-dedeyi kapsamaktadır. Çünkü Tam aile çocukları sadece onların bakımını üstlendiği ve onlarla daha çok verimli zaman geçirdiği için (oyun oynamak..)tercih ederken, parçalanmış aile çocukları hem çocukların bakımını üstlendiği, onlarla güzel zaman geçirdikleri için hem de onların aralarında çatışma olmadığından kendilerini huzurlu, sevgi dolu ve güvende hissettiklerini ifade ettiler.

Parçalanmış aile kız ve erkek çocuklarının anneleriyle kalmayı tercih ettiğini ve anneyle kaldıklarında olua olan uyumlarının, okul başarısının arttığını sözel olarak araştırma yaptığım okulların smf öğretmenleri ve rehber öğretmenlerden öğrendim ders başarılarında anneleriyle beraber kalan çocukların (tam ve parçalanmış aile çocuğu olmanın bir fark yaratmadığı) dalia çok gelişme olduğu ifade edildi.

9. 'Varsayalım, bindiğin gemi battı. Eğer sen ıssız bir adada kalsaydm, yanına kimi seçerdin? Peki dalia fazla kişi seçmen gerekseydi. 2, 3, 4 kişi gibi, kimleri seçerdin?' Sorusuna denekler 3 farklı cevap vermiştir:

1. Aile
2. Arkadaş
3. Diğer

Şekil.9: İssız adada yanında olmasını istediği kişi

Tam aile kız çocukların %32'si, erkek çocukların %43'ü ve parçalanmış aile kız çocukların %61'i, erkeklerin %44'ü 'Ailesi ile beraber olmak' istediğini söyledi. Çünkü anne, baba ve kardeşini çok sevdiğini onlardan ayrı kalınca kötü hissettiklerini ifade etti. Özellikle parçalanmış aile çocukları çoğunluk aileyle beraber olmayı tercih etti.

Tam aile kız çocukların %45'i, erkek çocukların %46'sı ve parçalanmış aile kız çocukların %26'sı, erkeklerin %32'si 'arkadaşları ile birlikte olmak' istediğini söyledi. Çünkü arkadaşlarıyla beraber daha güzel zaman geçtiklerini onlarla oyun oynadıklarını ifade etti.

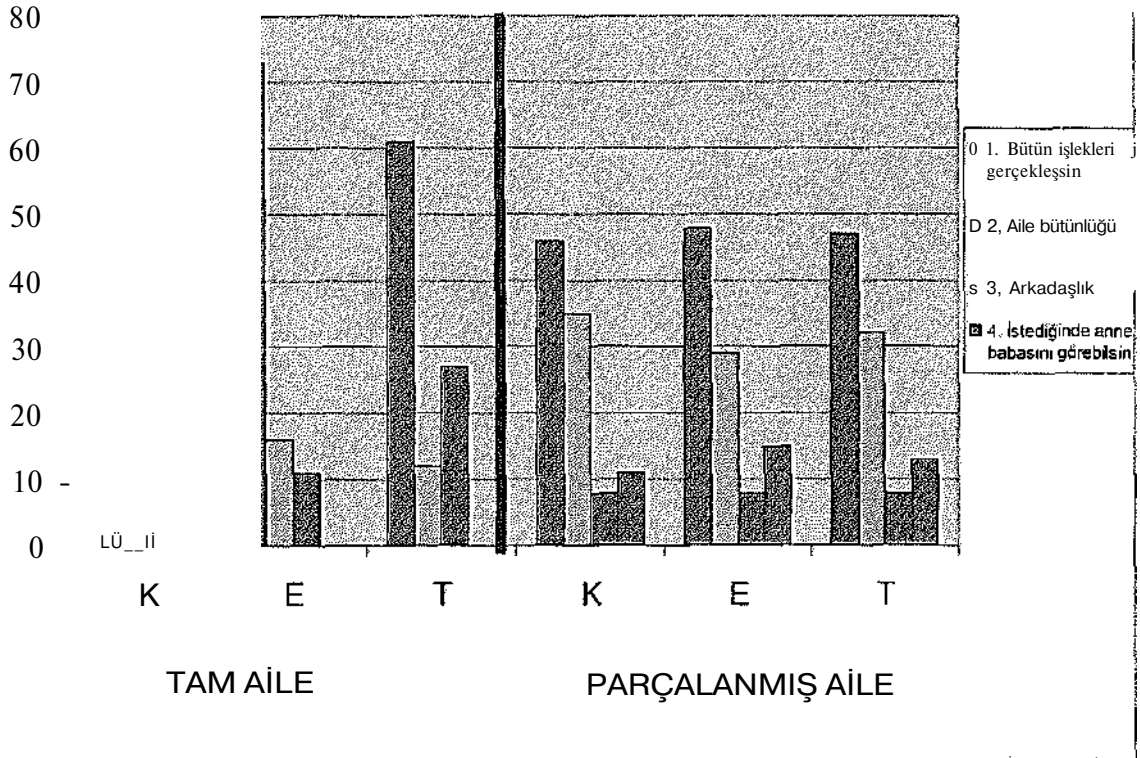
Tam aile kız çocukların %23'ü, erkek çocukların %11'i ve parçalanmış aile kız çocukların %13'ü, erkeklerin %23'ü 'diğerleriyle olmak' istediğini söyledi. 'Diğerleri'; anneanne-dede babaanne-dede kapsamaktadır. Çünkü onların kendileriyle daha çok ilgilendiğini, sevdiğini ve isteklerini yaptığını düşünüyorlar ve çocukları'da bu yüzden en çok dede ve anneanneyi tercih etti.

10. 'Üç dileğinizin gerçekleşeceği size söylenmiş olsaydı, neler dilerdiniz?' Sorusuna denekler

4 farklı cevap vermiştir.

1. Bütün istekleri gerçekleşsin
2. Aile bütünlüğü
3. Arkadaşlık
4. İstediginde anne-babasını görmek.

Şekil.10: Gerçekleşmesini istediği 3 dilek

Tam aile kız çocukların %49'u, erkek çocukların %73'ü ve parçalanmış aile kız çocukların %46'sı, erkeklerin %48'i 'Bütün istekleri gerçekleşsin' istemektedir.

Tanı aile kız çocukların %8'i, erkek çocukların %16'sı ve parçalanmış aile kız çocukların %35'i, erkeklerin %29'u 'Aile bütünlüğü' istemektedir. Tam aile çocukları anne babanın arasında çatışma olduğunda bu duruma üzüldüklerini ve ayrılıklarından endişe duyduklarını ifade etti. Parçalanmış aile çocuklarıysa anne babanın tekrar evlenmeyeceğinin farkında ama belli günlerde anne babayla beraber olmak istiyor.

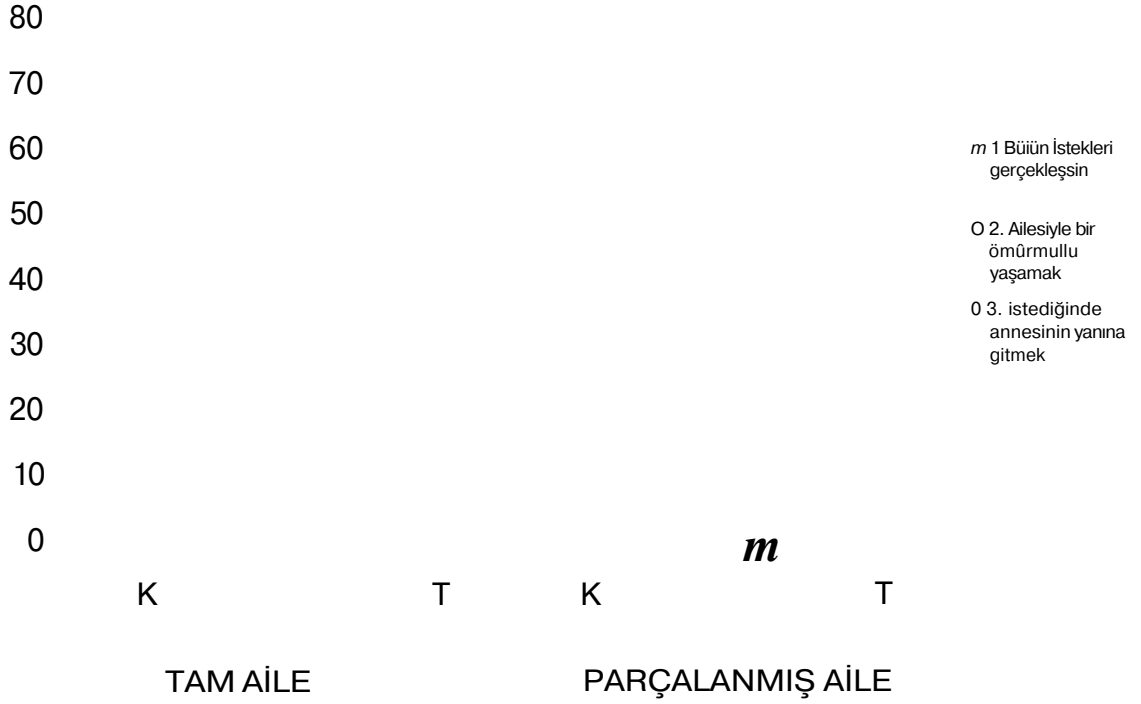
Tam aile kız çocukların %43'ü, erkek çocukların %11'i ve parçalanmış aile kız çocukların %8'i, erkeklerin %8'i 'Arkadaşlık' istemektedir. Çocuklar arkadaşlarıyla iyi geçinmek onlarla oyun oynamak istiyor.

Sadece parçalanmış aile kız çocukların %1'i, erkeklerin %15'i 'İstedğinde anne-babasını görmek' istemektedir.

11. 'Eğer yapabilmeniz mümkün olsaydı, en çok ne yapmak isterdiniz?' Sorusuna denekler 3 farklı cevap vermiştir:

1. Bütün isteklerini gerçekleştirmek
2. Ailesiyle her zaman mutlu yaşamak
3. Annesinin yanına gitmek

Şekil. 11 : Yaşamında en çok yapmak istediği şey

Tam aile kız çocukların %72'si, erkek çocukların %75'i ve parçalanmış aile kız çocukların %40'ı, erkeklerin %74'ü 'Bütün isteklerini gerçekleştirmek' istemektedir.

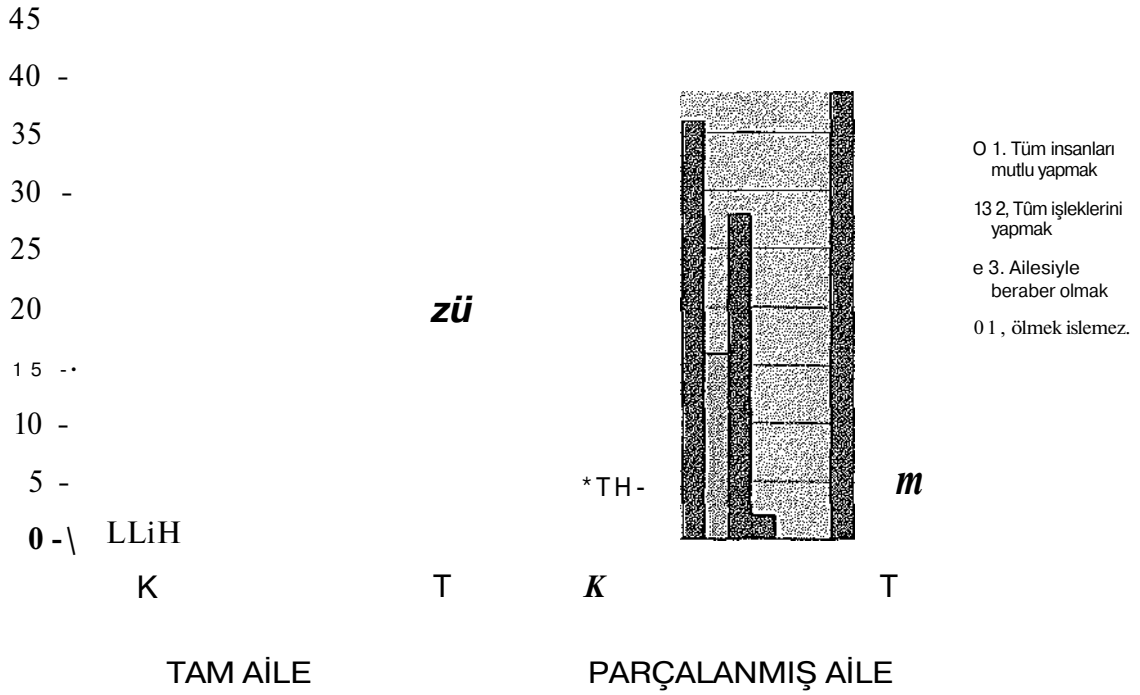
Tam aile kız çocukların %28'i, erkek çocukların %25'i ve parçalanmış aile kız çocukların %41'i, erkeklerin %23'ü 'Ailesiyle her zaman mutlu yaşamak' istemektedir.

Sadece parçalanmış aile kız çocukların %19'u, erkeklerin %3'ü 'Annesinin yanına gitmek' istemektedir. Çünkü annelerini özlediklerini ve anneleri yanlarında olunca kendilerini iyi hissettiklerini ifade etti.

12. 'Size Ölmekten önce yalnız bir tek şey yapmaya imkanınız olduğu söyleneydi, sarf edecek para, zaman ve gerekli gayret temin edildiği takdirde ne yapmayı tercih ederdingiz?' Sorusuna denekler farklı cevap vermiştir:

1. Tüm insanlar mutlu yaşasın
2. Tüm isteklerini yapmak
3. Ailesiyle beraber olmak
4. Ölmek istemez.

Şekil. 12: Ölmekten önce yapmak istediği şey

Tam aile kız çocukların %18'i, erkek çocukların %25'i ve parçalanmış aile kız çocukların %41'i, erkeklerin %36'sı 'Tüm insanlar mutlu yaşasın' istemektedir.

Tam aile kız çocukların %42'si, erkek çocukların %34'ü ve parçalanmış aile kız çocukların %14'i, erkeklerin %16'sı 'Tüm isteklerini yapmak' istemektedir.

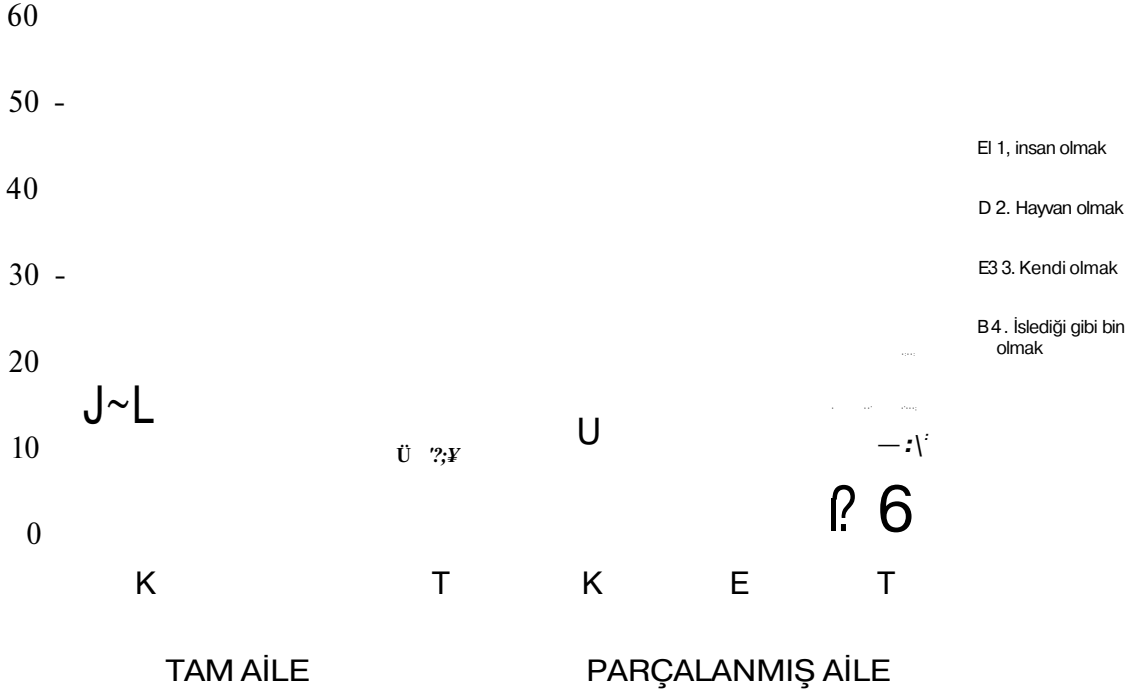
Tam aile kız çocukların %21'i, erkek çocukların %17'si ve parçalanmış aile kız çocukların %35'i, erkeklerin %28'i 'Ailesiyle beraber olmak' istemektedir.

Tanı aile kız çocukların %19'u, erkek çocukların %24'ü ve parçalanmış aile kız çocukların %10'u, erkeklerin %2'si 'Ölmek istemediğini' söylemiştir.

13. 'Eğer öldükten sonra değişik bir biçimde dünyaya dönmek zorunda kaysanız ne olmayı seçersiniz?' Sorusuna denekler farklı cevap vermiştir:

1. İnsan olmak
2. Hayvan olmak
3. Kendi olmak
4. İstedığı gibi biri olmak.

Şekil. 13: Öldükten sonra dünyaya dönsen ne olurdu

Tam aile kız çocukların %14'u, erkek çocukların %30'ü ve parçalanmış aile kız çocukların %13'u, erkeklerin %38'si 'İnsan olmak' söylemiştir.

Tam aile kız çocukların %18'u, erkek çocukların %20'ü ve parçalanmış aile kız çocukların %45'u, erkeklerin %5'si ' Hayvan olmak' söylemiştir. Anne ya da babanın uzakta olduğu durumda çocuklar onları özlediğim ve 'kuş'olmayı tercih ettiklerini söyledi çünkü uçarak daha çabuk onların yanına gidebileceğini ifade ettiler.

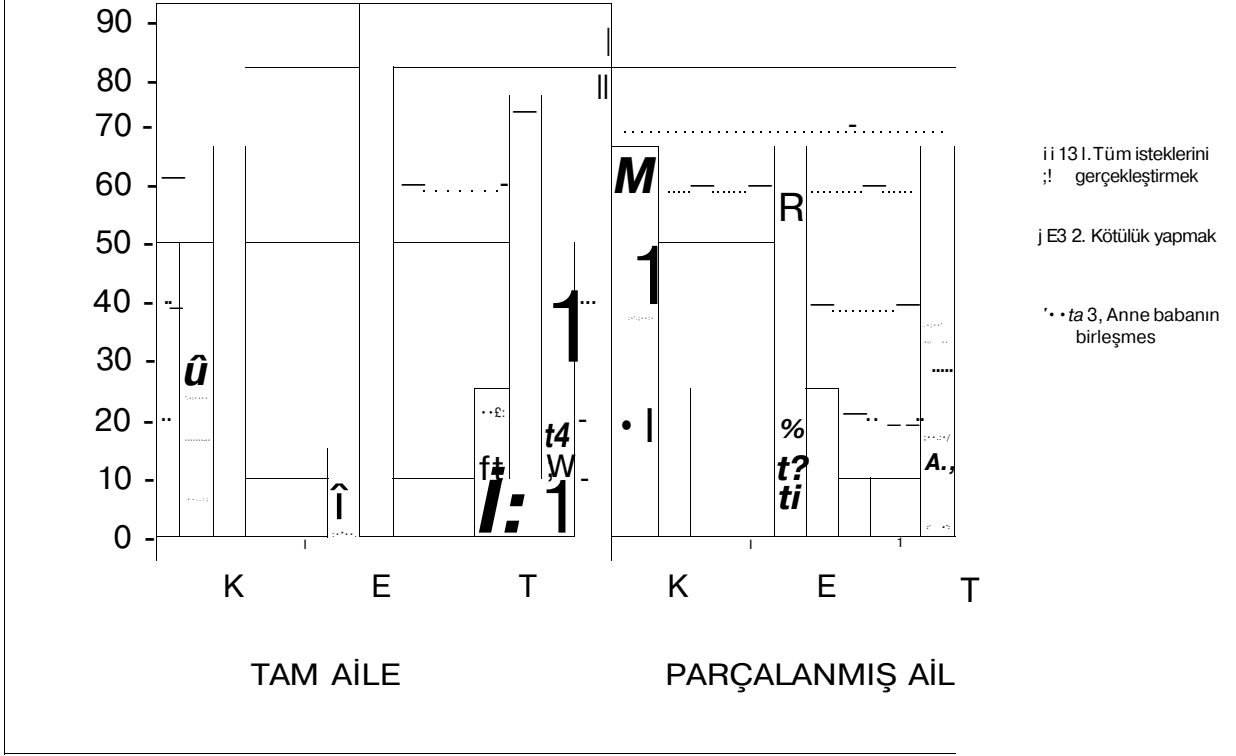
Tam aile kız çocukların %14'ü, erkek çocukların %10'u ve parçalanmış aile kız çocukların %12'si, erkeklerin %4'ü 'Kendi olmak' istemiştir.

Tam aile kız çocukların %54'ü, erkek çocukların %40'ı ve parçalanmış aile kız çocukların %30'u, erkeklerin %25'i 'İstediği gibi biri olmak' cevabını vermiştir.

14. 'Yapmanızın imkansız olduğuna inandığınız 3 olay sizce ne olabilir? Sırasıyla yazınız.' Sorusuna denekler farklı cevap vermiştir:

1. Tüm isteklerini gerçekleştirmek
2. Kötülük yapmak
3. Anne babanın birleşmesi.

Şekil. 14: Öldükten sonra dünyaya gelse, olmak istediği şey

Tam aile kız çocukların %36'sı, erkek çocukların %18'i ve parçalanmış aile kız çocukların %65, erkeklerin %64'i 'Tüm isteklerini gerçekleştirmek' istemiştir. Hem tam aile hem parçalanmış aile çocukları gezmek, istedikleri oyuncakları almak, arkadaşlarıyla oynamak ve annelerinde ayrılmak istemediklerini ifade etti.

Tam aile kız çocukların %64'ü, erkek çocukların %82'ı ve parçalanmış aile kız çocukların %28'u, erkeklerin %26'i 'Kötülük yapmak imkansız' cevabını vermiştir. Çocuklar zor durumda olan insanlara her zaman yardım ederek iyilik yapmak istediğini söyledi.

Sadece parçalanmış aile kız çocukların %7'si, erkeklerin %10'u 'Anne-babanın birleşmesi imkansız' cevabını vermiştir. Parçalanmış aile çocukları anne ve babasını ayrı olduğunun farkında olduğunu ve onlar istese bile bu durumun değişmeyeceğini bildiklerini söyledi. Anne baba bir araya geldiğinde aralarında çok çatışma olduğunu ifade etti.

V. BOLÜM

TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, 8-11 Yaşında Parçalanmış ve Tam Aile Çocuklarının Anne Babalarının Kabul ve Reddetme Davranışını Algılayışı konusyla ilgili Bulgular Bölümünde sunulmuş olan araştırma bulguları sırasıyla ele alınmıştır.

V.I. Ebeveyn Kabul Red Ölçeği (EKRÖ) (Anne-Baba) Sonuçlarının Tartışma Ve Yorumu:

Boşanmanın çocuğu en olumsuz etkilediği dönem Kalın Stres Alanı Ölçeğinden çıkan sonuçlarda eğer boşanma sonrasında dahi anne baba arasında kendi aralarında çözemediği sorunlar nedeniyle çatışma varsa çocuk bu dönemden de etkilenir. Boşanma öncesindeki sorunlu dönem çocuğu daha olumsuz etkilemektedir. Şendil (1999); sürekli anne-babanın çatışması içinde kalan çocukta anne-baba ile ilgili 'Tartışıyorlar, kızıyorlar ve birbirlerini sevmiyorlar', 'Birbirlerini dövüyorlar, kavga ediyorlar, şiddetli kavga ederek bağıyorlar', kavga bitince ise; 'küsmüşler, kavga bitmiş, düşünüyorlar, üzgünler, eşlerinden pişmanlar' tepkilerini vermişlerdir. Bu tepkiler çocuğun algıladığı çatışmalı ortamdaki duygu ve düşünceleridir ve çocuğun hayatındaki her dönemi bu çatışmalı ortam daha çok olumsuz etkilenme psikolojik uyumunu hem de güven duygusunu bu açıdan bakıldığında çatışma az ya da çok çatışmalı evliliklerde çocuklar daha olumsuz etkileniyor. Boşanma sonrası çatışma olmaması ile birlikte çocuklarda olumlu etkileniyor (1.Uluslararası kabul ve red kongresi, 2006).

Çocukların evlilik çatışmasının nedenine yönelik yüklemeleri, muhtemel gelişimsel olarak değişmektedir. Anne-baba çatışmasına yapılan nedensel yüklemelerden bir tanesi de, nedenin çocuğa yüklenmesidir. Bu tepki çocukların %28.69'u tarafından kullanılmıştır. Özellikle küçük yaş gruplarındaki çocukların anne-baba çatışmasına neden olarak kendilerini görme eğiliminde olduğu sonucuna ulaşmıştır. Buna gerekçe olarak da çocukların büyüdükçe nedensel sonuç çıkarımda daha karmaşık olmaları gösterilmektedir (Shanta, 1983 ve Şendil, 1999).

Çocuklar ailelerinin mutlu olmasını istiyor ve çatışma ortamı onları çok mutsuz ediyor bu açıdan çatışmanın olduğu boşanma Öncesi dönem çocuklar açısından çok sağlıksızdır.

Araştırmalarda desteklenmektedir ki boşanma öncesindeki sorunlu dönem ve aile içinde anne babanın çatışma ortamı çocuğun psikolojisini her yönüyle daha olumsuz etkiliyor. boşanma öncesi sorunlu dönemden etkilenen çocuğun boşanma olayına çabuk uyum sağlayabileceği, kendi geleceği için grışinide bulunabileceği, boşanma sonrası ortaya çıkabilecek olası problemlerin çoğunu önceden fark edebileceği için daha mantıklı hareket edebileceği düşünülebilir (Özay, 2004).

Parçalanmış ve tam aile arasında anne babanın çocuğuna sıcaklığı açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır. Buna göre. anne-babası ister evli ister boşanmış olsun, ortalamalar açısından Türk anne-bâbalar kendilerini çocuklarına karşı "kabul edici anne-babalar" olarak algılamaktadırlar. Kabul edici ebeveynlerin sıcaklık göstergeleri ebeveyn sıcaklık düzeylerini olumlu yönde etkilemektedir ve çatışmasız ailelerde ebeveynin sıcaklık skor düzeyi yüksektir ve bu bağlamda önemli olan ailenin parçalanmış ya da tam olması değil çatışma ya da çatışmasız oluşudur eğer anne babalar sevecenlik göstermese çocuklar güven duygusu geliştiremiyor ve anne baba arasında çatışma varsa çocuklar kendini güvensiz hissediyor. Duygusal zeka ile kabul edici ebeveynlik arasında pozitif yönlü bir ilişki vardır. Goldman'a göre; Kabul edici ebeveynlik çocuğun duygusal zekasını olumlu etkilediğini, çocuğun duygusal zekası geliştiğinde daha uyumlu olduğunu ve bu açıdan anne baba kabulünün çocuğun duygusal zeka, güven duygusu ve uyum düzeyini etkiler. Başkalarının ne hissettiğini hissetmek burdan başlar, duygusal güven duygusu ve duygusal zekamız başkalarının duygularını ve ne hissettiğini anlamamızı sağlıyor (I.Uluslararası Kabul ve Red Kongresi, Varan, 2006).

Çatışma ortamının olmadığı evliliklerde anne babalar daha çok kabul edici algılıyor. Şayet çift boşanma kararı alırsa ve evde çatışma ortamı yoksa anne babalar için yine bir fark yok skorlar kabul edici düzeyde yüksektir. Çocukların anne-baba kabul ve reddine ilişkin değerlendirmelerine (EKRO/anne-baba ortalamaları) bakıldığında, hem anne hem de babayla ilişkide algılanan kabul-reddin sıcaklık boyutunun "kabul" ucuna daha yakın olduğunu gösterir. tam ailede anne-baba kabulü parçalanmış aileye göre daha yüksek skorludur.

Bunun nedeni ailenin boşanmasına rağmen aralarında çatışmanın devam etmesi ve bununda anne-babanın psikolojik uyumunun ve çocuğuna karşı kabul skorunu doğal olarak düşüreceğinden olmuştur. Ancak, araştırmada yer alan çocukların anne baba kabulleri karşılaştırıldığında, hem evli hem de boşanmış ailelerde çocuklar annelerini babalarına göre daha fazla kabul edici olarak algılamaktadırlar (I.Uluslararası Kabul ve Red Kongresi, 2006).

Sonuç olarak ; Ailede çatışma ortamı olmadığı durumlarda anne baba çocuğuna gayet kabul edici bulunuyor çünkü çatışmasız ailede psikolojik uyum düzeyi yüksektir. Hem tam ailede hem de parçalanmış ailede anne baba sıcaklık skoru yüksektir, çünkü ailedeki çatışma ortamı olmayışı kabul düzeyi skorunu yükseltmiştir.

Parçalanmış ve tam ailede reddetme düzeyinde bir farklılık yoktur. Anne-baba saldırganlık skoru hem tam ailede hem parçalanmış ailede saldırganlık açısından anlamlı fark bulunmamıştır. Açıkçası ailenin tam ya da parçalanmış olması saldırganlık boyutunda etkili değil etkili olan çatışmanın olup olmamasıdır eğer çatışma varsa, skorlar anlamlı derecede farklılaşacaktır.

Anne-babası boşanmış ama çatışmayan çocuklar, evli ama çatışan anne babası olan çocuklara göre, anne-babalarını çok daha soğuk, saldırgan, ihmalkar, ve reddedici anne-babalar olarak algılamaktadırlar (1.Uluslararası Kabul ve Red Kongresi, 2006).

Becker, ebeveyn tarafından reddedilmenin, ebeveyn saldırganlığının, çocuktada saldırganlık ve bazı davranış problemlerine yol açtığını ifade etmiştir, reddedilmiş çocukların daha düşmanca ve saldırgan davranmaya eğilimli olduğunu ve kabul edilmiş olanlara oranla dünyaya bakışlarının daha olumsuz olduğunu iddia etmiştir (Rohner, 2002).

Bulgularda evli ve boşanmış aile olması "ılımlı" boyutu açısından EKRÖ Anne-baba forau sonuçlarına göre; deneklerin sayısı arttıkça büyük ihtimalle boşanmış ailenin ılımlı davranışının daha da yükseleceği bulunmuştur. İlimal davranışını algılayışı boşanmış aile kız çocuklarında daha yüksektir.

Kendi annesinden red davranışı gören çocuğun kendisi ebeveyn olduğunda çocuğunu reddetme davranışının yüksek olacağını belirtmektedir (Azmi Varan, Gül Eryüksel. Ege Üniversitesi. Türkiye).

Anne ve babanın zihinlerinde nasıl bir çocuk istedikleri konusunda, daha doğumdan önce hayali bir çocuk kavamı oluşur. Dünyaya gelen çocuk, anne ve babanın beklentilerine uygun olmadığı takdirde, oluşan kırıklık sonucu, anne ve babada reddetme tavrı gelişir bu da çocuk bunu ihmal olarak algılar.

Araştırmalar annenin desteği ve özerklik tanınmasının çocukların benlik saygılarını olumlu yönde, cezalandırma, reddetme ve aşırı koruyucu tutumların ise olumsuz yönde etkilediğini, annelerinden yüksek düzeyde ihmal algılayan kişilerin öz-kavramlarının daha düşük, kaygılarının daha yüksek, duygusal ve davranışsal sorunlarının daha fazla olduğunu göstermektedir. Ayrıca yüksek duygusal örselenme algılayan kişilerin, az psikolojik ezim algılayanlara oranla anneleri tarafından daha fazla reddedilme algıladıkları saptanmıştır (Rohner,1992).

Bulgularda, anne babanın çocuğunu reddetmesi parçalanmış ve tanı ailede anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Reddetme davranışı üzerinde ailenin tam ya da parçalanmış olması değil çatışmak veya çatışmasız oluşu önem kazanmaktadır. Açıkçası; Evlilik yada boşanma kabul ve red algısında bir fark yaratmıyor. Bulgulardaki verilerle karşılaştığımızda orda da belirtildiği üzere tam ailede reddetme skoru yüksektir. Bunun nedeni tam ailede çatışma ortamının olmasıdır (1 .Uluslar arası Kabul ve Red Kongresi, 2006).

Ebeveyn çocuk ilişkisi üzerine yapılan çalışmalarda, algılanan ebeveyn reddinin hem çocukların hem de yetişkinlerin psikolojik gelişimleri üzerinde olumsuz sonuçlarının olduğu belirtilmiştir (Rohner, 1991). Yapılan boylamsal çalışmalarda bu bulgular desteklenmiş, ebeveyn reddinin çeşitli psikolojik sorunlara yol açtığı bildirilmiştir (Simons, Robertson & Down, 1989; Chen ve ark. 1997). Ebeveynlerin algıladığı kabul-reddin çocuklarıyla olan ilişkileri üzerinde etkili olduğunu belirtmişlerdir. Bir başka çalışmada; Yıkıcı Davranım Bozukluğu olan çocukların annelerinin normallerin annelerine kıyasla kendini ebeveynleriyle ilişkilerinin daha az tutarlı ve daha az kabul edici olduğu bildirilmiştir (DeKllyen, 1996).

Bulgularda, anne babanın çocuklarının kontrolü üzerinde yapılan araştırma sonucunda; parçalanmış ailede çocuğun kontrolünün tam aileden yüksek çıkması, anne-babanın çocuğun üzerinde kendilerini kontrol edici algılarları. Söz konusu farklılık boşanmış aile anne-baba grubunun lehine gerçekleşmiştir. Bulgularda, boşanmış aile anne-baba grubunun aritmetik ortalaması tam aile anne-baba grubundan anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur.

Bulgulara göre, parçalanmış ailede anne babanın çocuğunu kontrol ettiği algısı tanı aileye göre daha yüksektir.

Kültürümüzde ebeveyn kontrolünün olumlu algılandığı, çoğu zaman ilgi olarak yorumlandığı pek çok çalışmada vurgulanmıştır. Kağıtçıbaşı (1990); Türk ailesinde sevgi ve kontrole birlikte rastlandığını bildirmiştir. Fişek (1982); Türkiye'de çocuk yetiştirilirken uygulanan disiplin tarzının, çocuğun dış denetime bağımlı olmasına neden olduğu üzerinde durmuştur. Sevgi ve serbestlik tanımının birlikte görüldüğü ve kontrol etmenin genellikle bir sevgi eksikliği olarak kabul edildiği batılı ailelere kıyasla, Türk ailesinde ebeveyn-çocuk ilişkisinde sevgi ve kontrolün birlikte görüldüğüne dikkati çekmiştir. Bu çalışmalar dikkate alındığında, Türk ailesinde kontrol pozitif algılandığı için burada boşanma ya da evli olan ailede de ebeveynler açısından bir farklılaşma olmamıştır ama araştırmacılar kültürler arası farkı açısından değişiklikler olduğunu söylemiştir.

Kız ve erkek çocuklar arasındaki diğer önemli fark erkek çocuklar yukarıda anlattığım gibi kız çocuklara oranla daha güçlü, saldırgan, duygularını ifadesi engellenen yani baskı altında olduğundan daha güçlü davranırken; Geleneksel Türk Aile Yapısında kızlar daha dış dönük olmasına karşın erkek çocuklara göre; daha hassas, nazlı, duygusal yetişirler bu hassaslık nedeniyle kız çocuklar çatışmadan tabiki etkilenir ama daha çabuk bu olumsuz duygulan atlatırken, erkeklerin atlatması daha uzun olabilir bu da çocukluk depresyonunu beraberinde getirir. Ama sonuçlarda boşanmış aile çocukları ve tam aile çocukları arasındaki stres düzeylerine bakıldığında bu evli ya da boşanmış olma durumu değil aile arasındaki çatışma çocuğu daha olumsuz etkilediği sonucuna varıldı.

Kız çocukların "Kontrol" davranışını algılayışı boşanmış ailede daha düşük olduğu ve denek sayısı fazla olduğunda büyük ihtimalle anlamlılık düzeyi yükseleceği sonucundan yola çıkarak boşanmış aile kız çocuklarının kendilerini daha az kontrol edildiklerini algıladıkları bulunmuştur. Fakat EKRÖ (anne-baba formu) sonuçlarında boşanmış anne-babalar kendilerini kız çocuklarını kontrol ettiklerini algılamaktadır.

Parçalanmış ve tam aile anne baba skorları arasında kabul ve red davranışı açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır. I.Kabul ve red kongresi verilerine göre; çatışmalı ortamda anne için yine fark yok fakat az çatışmalı boşanmalarda babalar daha reddedici algılıyor, baba bu durumda gayet reddedici. Boşanma anne-baba kabul ve red skorlarını çatışma olup olmamasına bağlı olarak etkiliyor evli anne ve babalar kabul edici ama çatışma yoksa; çatışma varsa reddedici algılıyor boşanmadan sonra anneler dahada kabul edici davranıyor ama evli annelere göre. Babalarda da durum aynı fakat hem evlilikte hem boşanmada eğer çatışma varsa baba daha reddedici algılanıyor. Evlilik yada boşanma kabul ve red algısında bir fark yaratmıyor. Yüksek çatışmalı annenin red skoru çok yüksek ama yinede kabul aralığında, fazla çatışma gören anneler daha az kabul edici algılanıyorlar.

Bulgularda, erkek çocuğun sıcaklık algılayışı açısından parçalanmış ve tam ailede bir farklılık bulunmamıştır. Fakat Kalın Stres Alanı Ölçeğinde çocukların verdiği cevaplar ışığında çatışmalı ortamda anne için yine fark yok fakat çatışmalı boşanmalarda çocuklar babanın davranışını daha reddedici algılıyor. Boşanma anne-baba kabul ve red skorlarını çatışma ve çatışma olup olmamasına bağlı olarak etkiliyor evli anne ve babalar kabul edici ama çatışma yoksa; ama çatışma varsa reddedici algılıyor boşanmadan sonra anneler dahada kabul edici davranıyor evli annelere göre eğer çatışma yoksa. Babalarda da durum aynı fakat hem evlilikte hem boşanmada eğer çatışma varsa baba daha reddedici algılanıyor, evlilik yada boşanma kabul ve red algısında bir fark yaratmıyor. Fark yaratan olumsuzluk çatışmadır, anneler babaya göre red skoru açısından çok yüksek ama yinede kabul aralığında; fazla çatışma gören çocuklar anneyi daha az kabul edici algılanıyor. Açıkçası Kalın Stres Alanı Ölçeğine verilen cevaplarda anne babadan gayet sıcaklık algıladıklarını ifade etmiştir ama bu sıcaklık sadece ailede çatışma yoksa yani kavga ve şiddet yoksa çocuk istendiğini, kabul gördüğünü, sevildiğini hissediyor ve anne-baba evliyken çatışma ortamında büyüyen çocuk boşanma durumundan olumlu yönden etkileniyor çünkü aralık çatışma yok ve daha iyi hissettiklerini ifade ediyorlar.

Bulgulara, (EKRÖ/çocuk ve anne-baba formu sonuçları), ayrışmamış reddetme boyutu parçalanmış ve tam ailede anlamlı şekilde yüksek bulunmuştur. Ailenin tam ya da parçalanmış oluşu durumunda da çocuğun reddetmeyi algılamasının en açıklayıcı nedeni; erkek çocukların kız çocuklara oranla ailedeki çatışmadan daha fazla etkilenen esidir. Bu skorlara göre; tam ailede çatışma, parçalanmış aileye oranla daha fazladır ve çocuk sürekli ebeveyn çatışmasına maruz kaldığından kendini daha fazla reddedilmiş algılamaktadır. Bunun en olumsuz sonuçları çocuğun psikolojik uyumunun düşük ve sosyal kaygısının yüksek olmasına neden olmaktadır. Reddedilme kaygısı çocuğun sosyal yaşantısına olumsuz olarak yansıtacağı düşüncesinden ve araştırma bulgularından yola çıkarak çatışma tam ailede daha fazla erkek çocukların olumsuz etkilendiğini ama boşanmış ailede çocuğun kendini reddedilmiş hissetmediğini yani çatışmaya maruz kalmadığı için sevgi ve kabul yaşayacaktır (1 .Uluslararası kabul ve red kongresi, Varan, 2006).

Bu konuyla ilgili araştırmalara göre; (Özdiker, 2002) çocukların ebeveyn kabul ve red davranışını algılayışı erkeklerin, annelerinin gösterdiği saldırganlık ve kin davranışını algılamalarının kızlarda daha yüksek olduğudur. Annelerin saldırganlık ve kin davranışını arttıkça, çocuğun bu saldırganlık ve kin davranışını algılama oranı da artmaktadır.

Sohtorik (1998)'e göre; reddedilen çocuklar, daha düşmanca, saldırgan ya da pasif saldırganlardır. Bağımlıdırlar, benlik saygılarına ve kişiliklerine zarar veren bir yapıya sahiptirler, olumsuz bir dünya görüşleri vardır. Dahası reddedilen çocuklar, ebeveyn gücüne ya da kızlar, daha reddedilmekten korkarlar. Bu daha fazla reddedilme korkusu çocukta sosyal kaygıya neden olmaktadır. Bu, ebeveynlerden duygusal olarak geri çekilmeyle sonuçlanabilir.

Ancak, yapılan araştırmalarda yer alan çocukların anne baba kabulleri karşılaştırıldığında, hem evli hem de boşanmış ailelerde çocuklar annelerini babalarına göre daha fazla kabul edici olarak algılamaktadırlar (I.Uluslararası Kabul ve Red Kongresi, Rohner, 2006).

EKRÖ Bulgularına göre, kontrol boyutunda anlamlı bir farklılık olmamıştır. Fakat tablo 47'de tam aile kız çocuklarında anne baba kontrolü daha yüksektir. Geleneksel Türk Aile Yapısında kontrol boyutu kabul, ilgi ve sevgi göstergesi olarak algılandığı İçin kontrol boyutu skorunu yüksek olması bu aile yapısına bağlanmıştır.

Rohner (2006), 230 üniversite Öğrencisi ile (katılımcıların %15'i erkek öğrencileri kapsıyor diğerleri kız öğrencidir). Amerika'da üniversitede okuyan öğrencilerle yapılan çalışmaya katılanlar Kafkas kökenli ve orta sosyo-ekonomik düzeyde öğrenciyi kapsıyor. Öğrenciler kendi ebeveyninin kendini nasıl yetiştirdiği, ailenin çocukken kendilerini kontrol edip etmediği ve bundan ne hissettiklerini ifade ettiler. Ebeveyn kabulü olumlu şekilde duygusal zeka ile etkileşim içinde ve olumsuz şekilde duygusal güvenle ilişkilidir çocuk ne kadar çok reddedilirse o kadar duygusal güvensizlik hisseder. Anne babalar ne kadar sıkı bir yetiştirme tarzı benimsediyse bunun sonucu olarak çocuklar ne kadar güvensiz ise o kadar duygusal zekaya sahiptir, ne kadar güvensiz ise o kadar uyumsuz davranış sergiliyor. Özetle ebeveyn kabulü olumsuz kontrolle birlikte uyuma etki eder. duygusal zeka ile duygusal güven birbiriyle etkileşim içindedir. Ebeveyn, kabulünü böyle mi hissettiriyor? yoksa anneler mi böyle algılıyor? Sıkı bir disiplin duygusal güvensizlikle beraber oluşur eğer bunlar konfinne olursa, duygusal açıdan yetişkin ne kadar güvenliyse daha zeki oluyorlar, duygusal olarak sağlıklı çocuklar yetiştirmek istiyorsak o zaman çocuklarımızın duygusal açıdan güven hissetmelerini sağlamalıyız bunun içinde sıkı olmayan bir ebeveyn kontrolüne ihtiyaç var. Duygusal güvensizlik ve cezalandırıcı tutumu araştırmış olsaydık şiddetli cezalandırma çocuğun psikolojik uyumunu olumsuz etkiler ve çocuk cezalandırmayı red biçiminde algılar. Literatürdeki araştırmalarda cezalandırmayı red biçimi olarak algılanıyor. Cezalandırma ne kadar sık ve şiddetli olursa çocuğa olumsuz etkisi artıyor ve çocuğun algılarını maskeleyiyor.

Anne baba kabulü ile çocuğun sosyal uyumu arasındaki ilişkide çocuk da annede agresif olduğu durumda çocuğun bağımlı olması söz konusudur. Açıkçası çocuğun psikolojik uyumu, kendine yeterliliği ile bir örüntü oluşturur. Evli ailelerde çocuğun psikolojik uyumu annenin agresyonu, kendine olan saygısı, kendini değerlendirme düzeyi sonuçları ile bağlantılı, bu durumlar olumsuz ise çatışmanında olduğu ortamda çocuk için sağlıksızdır (Rohner, I. Uluslararası Kabul-Red Kongresi, 2006).

Özetle; EKRÖ bulgularında, erkek çocukların saldırganlığı algılayışında parçalanmış ve tam ailede anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. EKRÖ'de, saldırganlık boyutu skorları her iki grupta eşittir, yani parçalanmış ve tam aile olmanın çocuğun saldırganlık düzeyini algılayışını aynı düzeyde etkilemektedir. Burada da önemli olan ailedeki çatışma ortamının her iki grupta etkili olmasıdır. Ayrıca EKRÖ'de kızların saldırganlık ve ihmal boyutunu algılayışında da parçalanmış ve tam aile arasında bir farklılık bulunmamıştır. Kız çocukların kabul ve red puanlarında; tam ailede kontrol ve parçalanmış ailede sıcaklık, ihmal ve reddetme yüksek çıkmıştır. Kalın Stres Alanı Ölçeği'nde çıkan sonuçlara bakıldığında erkek çocuklar kız çocuklara göre daha olumsuz etkilenmektedir. Ailedeki olumsuz durumdan etkilenmelerinin nedeni, en önemli nedeni Geleneksel Türk Aile Yapısındaki baskıcı çocuk yetiştirme tutumudur. Erkek çocuğun kızlara göre daha dayanıklı, daha güçlü olması. Türk kültüründeki 'Erkekler Ağlamaz' deyiminde söylendiği gibi erkek çocukların kız çocuklara oranla duygularını ifade etmemesi gerektiği konusunda daha çok baskı altında tutulmasıdır. Bu sebepten kız ve erkek çocuklar sosyal olarak farklı ilişki kurarlar. Kızlar boşanma olayını ya da ailedeki şiddetli çatışmayı başkalarıyla paylaşır, anlatarak rahatlar, farklı sosyal aktivitelere katılır (resim, müzik, folklor vb.). Kız çocukları daha dışa dönük ve duygularını paylaşımcıdır. Ama erkek çocuklara dışarıdan duygularını ifade etmeleri desteklense bile duygularını ifade etmesinin hiç doğru olmayacağı düşüncesinden, kendilerini baskı altında tutar ve duygularını bir şekilde dışa vuramaz. Bu durumda erkek çocuk ailedeki çatışmadan, kabul ve sıcaklık, red ve alt basamakları olan (ihmal, saldırganlık, ayrışmamış red, kontrol) boyutlardan farklı şekillerde daha çok olumsuz etkilenir. Kız ve erkek çocuklar arasındaki diğer önemli fark ise erkek çocuğun yukarıda anlattığı gibi kız çocuklara oranla daha güçlü, saldırgan, duygularını ifadesi engellenen yani baskı altında olduğundan daha güçlü davranırken; Geleneksel Türk Aile Yapısında kızlar, erkek çocuklara göre daha dışa dönük, hassas, nazlı, duygusal yetişirler. Bu hassaslık nedeniyle kız çocuklar çatışmadan tabiki etkilenir ama daha çabuk bu olumsuz duyguları atlatır ama erkeklerin atlatması daha uzun olabilir bu da çocukluk depresyonunu beraberinde getirir. Sonuçlarda boşanmış aile çocukları ve tam aile çocukları arasındaki stres düzeylerine bakıldığında evli ya da boşanmış olma durumundan çok aile arasındaki çatışma çocuğu daha olumsuz etkilemektedir.

EKRÖ ve Kahrı Stres Alanı Ölçeğinde çıkan bulgular ışığında; anne-baba tarafından kabul edildiğini düşünen çocukların anne babası, psikolojik açıdan daha olgun, eşyle ilişkide kabul algılayan ve eşyle çatışması olmayan aile babadır. Bu da çocuğa kabul ve sıcaklık olarak yansır. Çünkü 8-11 yaş çocuğu ben-merkezci (egosantrik) Piaget'in gelişim basamağı olan bu benmerkezci dönemde herşey çocuğun çevresinde olup biterken çocuk bu olayların sebep ve sonuçlarını kendisine bağlar. Eğer ailede çatışma varsa anne baba arasındaki çatışmanın nedeni olarak kendini görür. Çocuk ben-merkezci olduğu için kendini reddedilmiş algılar. Aile çocuğa sevgi dolu, ilgili ve sıcak olsada anne baba arasındaki çatışma (kavga, şiddet vb.) olayını ben-merkezci olduğu için kendi üzerine alır. Her tür çatışmanın nedenini kendisi yüzünden çıktığını, sürdürdü ve onun yüzünden anne-babanın ayrıldığını düşünerek kendini reddedilmiş algılar. Bu durum dolaylı olarak babanın evden hatta çocuğun yaşamından uzaklaşmış olmasından kaynaklanmış olabilir. Boşanma sonrasında baba eskisine göre çok daha zor ulaşılabilir bir duruma gelmekte ve çoğu zaman çocuk, babası tarafından daha az önemsendiği, daha az istendiği ve daha az sevildiği sonucuna varmasına neden olmaktadır.

Rohner (1986), bu görüşlerin evrensel mi yoksa kültüre bağımlı mı olduğunu sınamak amacıyla dünyanın birçok yerinde araştırmalar yapmış: birçok toplumda reddedilmiş çocukların, kabul edilmiş çocuklara göre daha düşmanca ve saldırgan olduğunu, daha olumsuz dünya görüşüne sahip olduğunu görmüştür (I. Ulus I ar arası Kabul- Red Kongresi, Varan, 2006).

BOLUM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştınnadan edilen bulguların ışığında vanlan sonuçlar ve öneriler aşağıda özetlenmiştir.

SONUÇ:

Bu araştınnada 8-11 Yaşındaki parçalanmış ve tam aile çocukdarım kabul ve reddetme davranışını algılayışı incelenmiştir.

Araştınnada şu sonuçlar elde edilmiştir:

- o Boşanmış (Parçalanmış) olan ailenin çocuklarını "reddetme" davranışı yüksektir, hipotezi EKRÖ bulguları ile istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.
- o Birlikte olan (Tam aile) ailenin çocuklarını "kabul etme" davranışı yüksektir, hipotezi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır.
- o Boşanma erkek çocukları daha çok olumsuz yönde etkiler, hipotezi KAHN Stres Alanı Ölçeğinde erkek çocukların ayrı kaldığı ebeveyne olan özlemi, beraber olma isteği ve genel ihtiyaçlarına yansımalarıyla anlamlı bulunmuştur ve KAHN Ölçeği sonuçları bunu desteklemektedir.
- o Boşanmış ailenin "ilmaî" davranışı yüksektir, hipotezinin sonucu araştırıldığında deneklerin sayısı arttırıldıkça büyük bir ihtimalle boşanmış ailenin ihmal davranışının buna paralel olarak dahada artacağı sonucu bulunmuştur. Bu bulgu hipotezi desteklemektedir.
- o Boşanmış ailenin "kontrol" davranışını algılayışı yüksektir, hipotezi araştırıldığında istatistik açıdan anlamlı farklılık bulunmamıştır.

- o Boşanmış aile kız çocuklarının "kontrol" davranışını algılayışı düşüktür, hipotezi istatistiksel olarak anlamlıya çok yakındır. Denek sayısı fazla olduğunda anlamlılık düzeyi büyük ihtimal artacaktır.

ÖNERİLER:

1. Anne-Babalar davranışlarının çocuklara etkileri hakkında bilinçlendirilmelidir.
2. Aileler çocuklarının ihtiyaçlarını yerinde ve zamanında karşılamaları ve çocukla beraber geçirilen zamanın süresinin fazlalığı değil, sürecin yararlılığı ve verimliliği ile değerlendirileceği açısından bilgilendirilmelidir.
3. Anne-Baba ihmal ve kontrol boyutları açısından ilişkiler ilgi çekici bulunmuştur. Dolayısıyla denek sayısı artırıl ar ak yapılacak çalışmalarla araştırılması önemli olacaktır.

Boşanan anne-babaların en büyük zorluklarından biri, kendileri zor bir dönemden geçerken ve yeni bir duruma uyum yapmaya çalışırken çocuklarına daha fazla ilgi göstermek ve tutarlı olmak zorunda kalmalarıdır. Her iki ebeveynin de, çocuğun okuldaki veya okul dışındaki etkinliklerine sık ve düzenli katılması çok önemlidir (Shifflett ve Cummings, 1999).

Anne babalar, eğitimlerinde, ünlü düşünür J.J.Rousseau'nun şu görüşüne önem vermelidir: "Çocuğunuza hiçbir şekilde ağızdan ders vermeyiniz; o, ancak derslerin tecrübelerini almalıdır. Ona hiçbir türden ceza uygulamayınız. Çünkü o, kabahatin ne olduğunu bilmez; ona asla af diletirmeyiniz, çünkü sizi incitmesini bilmez". Rousseau bu sözleriyle çocuğa bilgiyi soyut düzeyde vermek yerine "yaşayarak öğrenme"nin önemine değinmektedir.

Boşanma sürecinde çocukta aile içinde düzenin değişeceğiyle ilgili kaygı, bağıllık kaybı, terk edilme korkusu yaşaması için ve anne baba aralanndaki çatışmayı ve alınan boşanma kararını, çocuğa anne babanın her ikisi tarafından anlatılması ve çocuğun olacaklarla ilgili (kiminle yaşayacağı, babayı ne kadar sıklıkla görebileceği) bilgilendirilmeli.

Bu eylemi gerçekleştirirken sözcükler dikkatle seçilmeli "Ayrılma, ayrılma ayrı yaşamaya karar veren anne babanın, evlilikleri hakkında bir çözüme varmasıdır" veya "Ayrılma, üzerinde konuşmak için güç bir durum. Aynı zamanda insanlara anne babanın bundan böyle birlikte yaşamayacağını söylemek kolay değil".

"Ayrılmanın sana olan sevgimle hiçbir ilgisi yok. Ayrılıyorum, çünkü biz artık geçinemiyoruz. Tıpkı senin bazı arkadaşlarınla çok görüşmene karşılık, bazılarıyla daha az görüştüğün gibi. Biz de annenle (babanla) bundan sonra daha az görüşeceğiz. Ben seni her zamankinden daha çok seviyorum ve hep seveceğim. Bir tek şey hiç değişmez: Annen her zaman annen, baban her zaman baban olarak kalacak. Doğum gününde, bayramlarda, diploma töreninde, biz hep seninle birlikte olacağız".

Ayrıca boşanmanın ardından hemen şehir değiştirmek yerine, çocuğun rutin yaşantısını ve alışkanlıklarını tamamen değil değişecekse kademeli olarak değişiklik yapmak doğru olacaktır.

Eşlerde kendileri için boşanmanın olumsuz etkilerinden kurtulmak ve çabuk toparlanmak için gerekirse profesyonel yardım almalıdır (Yavuzer, 2004).

Boşanmış Ailelere Okul Dönemi Çocuğuna Öneriler;

- o Birlikte özel zaman planlamak ve ev dışında anne ve babayla ayrı ayrı programlar gerçekleştirmek (hayvanat bahçesi, lunapark'a vb.).
- © Çocuğu büyükannelere bırakmak yerine anne ve babanın 'yüz yüze iletişim' kurmaya özen göstermeleri.
- o Çocuğun ev dışında aktif olmasını sağlamak duygusal rahatlama ve duygusal ifadesi için ilgi duyduğu etkinliklere (yüzme, voleybol, resim yapmak, piyano çalmak vb.) yönlendirmek.
- o Değişimle ilgili sorduğu tüm soruların cevaplarını açık ve iletişim kanallarını açık tutmak.

- © Depresyon ve korku belirtilerinde (literatüre balanız) duyarlı olmak. Bir uzman psikologdan profesyonel yardım almak.
- o Günlük yaşam süreçlerinin eskiden olduğu gibi, aynen devamını sağlamak.
- o Kendini nasıl hissettiğini anlatmak için cesaretlendirmek.
- a Anne-baba, bunları yüzüne hiçbir gergin ifade yansıtmadan, içinden gelerek yapmalıdır (Yavuzer, 2004)

5.1. Anne Babası Boşanmış Bir Çocuktan Öneriler

Çocuktan Boşanma Kitabı;

Boşanmış ailelerin çocuklarına, aynı duyguları yaşamış Libby'den öğütler; 10 yaşındaki İngiliz kız, yazdığı kitapta bu durumla nasıl baş ettiğini anlatıyor: Çılgık atın, tekmeleyin!

Londra'da; annesi babası boşanmış çocuklara. 10 yaşındaki bir kızdan öğütler, Britanyalı ilkokul öğrencisi Libby Rees, üç yıl önce annesi ve babası ayrıldığında, bu durumla baş etmesine ve ne olup bittiğini anlamasına yardımcı olacak şeylerin bir listesini yapmıştı. Bu liste sonunda, Aulbea Yayınevi'nden çıkan, "Help, Hope and Happiness" (Yardım, Umut ve Mutluluk) adlı 60 sayfalık bir kitaba dönüştü.

Nasihatleri büyükleri aratmayan Libby adlı. Küçük kızın 10 yaşında yazdığı kitaptan bazı öneriler:

* **Her şeyi dışarı vurun:** Tamamen yalnız olacağınız bir yer bulun ve burada her şeyi dışarı vurun. Çılgık atın, bağırın. Yerleri tekmeleyin.

- **Ara verin:** Tek başına yapacak birşeyler bulmaya çalışın. En sevdiğiniz filmin ya da kitabın tadını çıkarın. Bu size, endişeden uzak değerli bir zaman kazandıracak ve rahatlatacaktır.

* **Komik cümleler:** Sizi her zaman güldüren bir şeyi düşünün! Üzgün hissettiğinizde kendinize bu cümleyi söyleyin, bu sizi ferahlatacaktır.

* **Pozitif düşünce:** Her sabah ilk iş olarak aynaya bakıp, beş kez yüksek sesle "her gün daha iyi oluyorum!" deyin.

* **Başarılar:** Korktuğunuz bir şeyi seçip üstesinden gelin. Bu başarı duygusu, diğer zorlu meselelerle yüzleşmeniz için sizi cesaretlendirecektir.

* **TŞB gecesi:** TŞB. "Tanrıya şükür, bugün..."cümlesi için bir kısaltmadır. Her hafta bu cümleyi haftanın bir günüyle tamamlayın ve o gün özel bir şey yapın. Özel bir gün geçirmek ve her hafta onu beklemek haftadan haftaya daha iyiye gitmenizi sağlayacaktır.

* **Bir kulübe katılın:** Zihninizi dağıtacak birşeylerle uğraşmanız sorunlarınızı unutmanıza yardımcı olacaktır.

* **Bir projeniz olsun:** Kendinizi tamamen vereceğiniz bir projeniz olsun. Bu, okuldaki bir ders ya da daha çok öğrenmek istediğiniz herhangi bir konu olabilir.

* **Sağlıklı vücut sağlıklı zihin:** Eğer egzersiz yaparsanız vücudunuz endorfin salgılar. Bu madde vücudunuzu ve beyninizi her şeyle baş edebilecek güçte olduğuna ikna eder (Radikal Gazetesi, Makale, 14.Aralık.2005).

5.2. EĞER BİR ÇOCUK

Eğer bir çocuk sürekli eleştirilinişse,
Kınama ve ayıplamayı öğrenir.
Eğer bir çocuk kin ortamında büyümüşse,
Kavga etmeyi, öğrenir.

Eğer bir çocuk alay edilip aşağılanmış s a,
Sıkılıp utanmayı öğrenir.
Eğer bir çocuk sürekli utanç duygusuyla eğitilmişse,
Kendini suçlamayı öğrenir.

Eğer bir çocuk hoşgörülle yetiştirilmişse,
Sabırlı olmayı öğrenir.
Eğer bir çocuk desteklenip, yüreklendirilmişse,
Kendine güven duymayı öğrenir.

Eğer bir çocuk övülmüş ve beyenilmişse.
Takdir etmeyi öğrenir.
Eğer bir çocuk hakkına saygı gösterilerek büyütülmüşse,
Adil olmayı öğrenir.

Eğer bir çocuk güven ortamı içinde yetişmişse,
İnançlı olmayı öğrenir.
Eğer bir çocuk kabul ve onay görmüşse,
Kendini sevmeyi öğrenir.
Eğer bir çocuk aile içinde dostluk ve arkadaşlık gömüştse,
Bu dünyada mutlu olmayı öğrenir.

Dorothy Law Nolte.

KIŞISEL BİLGİ FORMU

Sevgili çocuklar;

Aile yapısı, anne-baba-çocuk ilişkilerini inceleyen bir araştırma yapmaktayım. Bu amaçla sizlerden bilgi toplamaya çalışıyorum.

Sizlere dağıtılan formlarda isim belirtmeniz gerekmiyor. Elde edilen bilgiler sadece araştırmayı yürüten kişilerce okunacak ve kimlik bilgileriniz gizli kalacaktır. Vereceğiniz içten ve samimi cevaplarınız araştırmanın güvenilirliğine olumlu yönde katkıda bulunacaktır. Soruları dikkatlice okuyunuz. Size en uygun olanı işaretleyiniz ve cevapsız soru bırakmayınız.

Katılımınızdan dolayı şimdiden teşekkür ederim.

Gözde CANDAN

Eğitimci ve Psikoloji Yüksek Lisans Öğrencisi

EK-A

KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Birinci Bölüm:

1) Yaşınız:

- a) 8
- b) 9
- c) 10
- d) 11

2) Cinsiyetiniz:

Kız

Erkek

3) Okulunuzun adı ve sınıfınız:

4) Annenizin yaşı:

- a) 18-28 yaş arası
- b) 29-38 yaş arası
- c) 39-48 yaş arası
- d) 49 ve üzeri

5) Babanızın yaşı:

- a) 18-28 yaş arası
- b) 29-38 yaş arası
- c) 39-48 yaş arası
- d) 49 ve üzeri

6) Annenizin öğrenim durumu:

- a) Okur yazar değil
- b) İlköğretim mezunu
- c) Lise mezunu
- d) Üniversite mezunu
- e) Yüksek lisans ve üstü

7) Babanızın öğrenim durumu:

- a) Okur yazar değil
- b) İlköğretim mezunu
- c) Lise mezunu
- d) Üniversite mezunu
- e) Yüksek lisans ve üstü

8) Annenizin mesleği:

- a) Ev Hanımı
- b) İşçi
- c) Memur
- d) Emekli
- e) Diğer

9) Babanızın mesleği:

- a) Esnaf
- b) İşçi
- c) Memur
- d) Serbest Meslek
- e) Emekli

10) Anne Babanız:

- a) Birlikte yaşıyorlar
- b) Boşandılar

11) Şu an kiminle birlikte yaşıyorsunuz?

- a) Anne babamla
- b) Annemle
- c) Babamla
- d) Anneanne ve dede
- f) Diğer

12) Kardeş sayınız:

- a) Yok
- b) Bir
- c) İki
- d) Üç
- e) Dört ve Üstü

13) Kardeş sayısı açınızdan sıranız:

- a) İlk çocuğum
- b) İkinci
- c) Üçüncü
- d) Dört ve üstü

14) So syo-ekonomik düzeyiniz

- a) Alt
- b) Orta
- c) Üst

15) Ailenizin çocuk yetiőtirite özellikler hangi gruba girer?

- a) Kabul edici-Sevgi dolu
- b) Reddedici-Sevgisiz ve ilgisiz
- c) Demokratik
- d) Baskıcı-Otoriter

ikinci Bölüm:

(Bu bölümdeki sorular yalnız anne-babası boşanmış olanlar tarafından doldurulacak).

16) Anne babanız kaç yıl önce boşandı?

17) Anne babanızın boşanma haberini kimden ve ne zaman Öğrendiniz?

a) Boşanma Öncesi

b) Boşanma sonrası

18) Anne-babanız neden boşandı:

a) Geçimsizlik

b) Ekonomik

c) Diğer

19) Boşanma sonrası anne-babanız görüşüyorlar mı?

a) Evet

b) Hayır

20) Boşanmanın en çok hangi dönemi sizi olumsuz yönde etkiledi?

a) Boşanma öncesi yaşanan sorunlu dönem

b) Boşanma kararının alındığı dönem

c) Boşanma sonrası dönem

21) Ayrı yaşadığınız ebeveyninizle ne sıklıkla görüşüyorsunuz?

a) Haftada 1 gün

b) 15 günde bir

c) Ayda 1 gün

d) Tatillerde

e) Hiç

EK - B

ANNE-BABA EKRÖ/K

Kod no: _____ **Tarih:** _____

Çocukla ilişkiniz : Anne _____ Baba _____ Üvey anne _____ Üvey baba _____

Diğer (belirtiniz) _____

İlişikteki sayfalar anne-babaların çocuklarına karşı bazen nasıl davrandıklarını anlatan ifadeler içermektedir. Her ifadeyi dikkatle okuyup, sizin çocuğunuza karşı davranışınıza ne kadar uygun olup olmadığını düşünün. Hızlı çalışın, ilk aklınıza gelen düşünceye göre yanıtlayınız ve bir sonraki ifadeye geçiniz. Hiçbir ifade üstünde çok vakit harcamayınız.

Her cümlemin yanında dört tane kutu var. Eğer ifade, sizin çocuğunuza karşı davranışınız hakkında temelde doğru ise, kendi kendinize sorun; 'Hemen hemen her zaman böyle davrandığınızı düşünüyorsanız, HEMEN HEMEN HER ZAMAN DOĞRU kutusuna, bazen böyle davrandığınızı düşünüyorsanız BAZEN DOĞRU kutusuna X koyun.

Unutmayın, doğru veya yanlış bir yanıt yoktur. Onun için mümkün olduğu kadar dürüst ve açık olun. Cevaplarınızı nasıl olmak isteyebileceğinize göre değil, gerçekte nasıl olduğunuzu hissediyorsanız ona göre verin.

Örnek: Eğer çocuğunuz iyi davrandığında hemen hemen her zaman ona sarılıyor ve onu öpüyorsanız, o zaman ifadeyi aşağıdaki gibi işaretlemelisin.

BENİM İÇİN DOĞRU

BENİM İÇİN DOĞRU

DEĞİL

Çocuğum iyi olduğunda ona sarılırım

ve onu öperim.

Hemen hemen

Bazen

Nadiren

Hemen hemen

her zaman doğru

doğru

doğru

hiçbir zaman

(X)

O

t)

O

RonaldP. Rohner, 1989,1997

Çeviri: M.Anjel, F.Erkman, 1993

Kontrol alt test çeviri: A.Varan, 2000

Düzeltilmeler: F.Erkman, 2002.

1. Ben çocuğum hakkında güzel şeyler söylerim

2. Çocuğum kötü davrandığında ona söylenir veya onu cezalandırırım.

3. Çocuğuma sanki orada yokmuş gibi davranırım

4. Çocuğumu gerçekten sevip sevmediğimden şüphe ediyorum.

5. Çocuğumun neleri yapıp neleri yapamayacağını kesin olarak bilmesini sağlarım.

6. Gündelik genel yapılacakları çocuğum ile konuşur ve söyleyeceklerini dinlerim.

7. Çocuğum beni dinlemediği zaman çocuğumu başkalarına şikayet ederim.

8. Çocuğumla yakından ilgilenirim.

9. Dışarı çıkacağı zaman, çocuğuma kesin olarak saat kaçta evde olacağım söylerim.

10. Arkadaşlarını eve getirmesi için çocuğumu cesaretlendiririm ve onların iyi valdt geçimesi için elimden geleni yaparını.
11. Çocuğumla alay ederim.
12. Beni rahatsız etmediği sürece çocuğumun varlığını bilmezlikten gelirim
13. Kızgın olduğum zaman çocuğuma bağırırım.
14. Çocuğuma sürekli olarak nasıl davranması gerektiğim söylerim.
15. Çocuğumun, bana açılabilmesini kolaylaştırırım.
16. Çocuğuma karşı sertimdir.
17. Çocuğumun etrafımda olmasından hoşlanırım
18. Birçok kuralın olmasına ve kurallara uyulması gerektiğine inanırım.
19. Çocuğum bir şeyi iyi yaptığında, kendisi
20. Hak etmediği zaman bile çocuğuma vururum.
21. Çocuğum için yapmam gereken şeyleri unutturum.
22. Çocuğum benim için bir yüküdür.
23. Çocuğuma dilediği kadar özgürlük veririm.
24. Çocuğumu başkalarına överim.
25. Kızgın olduğum zaman çocuğumu

26. Çocuğumun, sağlıklı ve doğru yiyecekleri yemesine çok dikkat ederim.
27. Çocuğuma işini tam olarak nasıl yapması gerektiğini söylerim.
28. ocuğumla şefkat ve sevgi dolu konuşurum.
29. Çocuğuma karşı sabırsızım.
30. Çocuğumun sorularına cevap veremeyecek kadar meşgulüm.
31. Çocuğuma ierliyorum.
32. Çocuğuma, istediği her yere, bana sormadan gitmesine izin veririm.
33. ocuğumu hak ettiği zaman verim.
34. Çocuğum sinirime dokunur.
35. Çocuğumun kalbini kırarım.
36. Çocuğumun kimlerle arkadaşlık ettiği ile ilgilenirim.
37. Çocuğumun hayatındaki olaylarla gereklen ilgilenirim.
38. ocuğumla kırııcı konuşurum.
39. Çocuğum yardım istediği zaman anlamazlıktan gelirim.
40. Çocuğumun başı dertte olduğunda ona karşı anlayışsız davranırım.
41. Dilediği her akşam ocuğumun dışarı çıkmasına izin veririm.

42. Çocuğuma islenilen ve ihtiyaç duyulan bir kişi olduğunu hissettirim.
43. Çocuğuma sinirime dokunduğunu söylerim.
44. Çocuğuma çok ilgi gösteririm.
45. Çocuğuma her zaman ne yapacağını syleyebilmeyi isterim.
46. Çocuğum İyi davrandığı zaman onunla gurur duyduğumu söylerim.
47. Çocuğumun kalbini kırarım.
48. Çocuğumun hatırlamamı beklediği olayları unuturum.
49. Çocuğum yanlış hareket ettiği zaman onu artık sevmediğimi hissettirim.
50. Çocuğuma yapması için bazı işler veririm ve o işler bitene kadar başka hiçbir şey yapmasına izin vermem.
51. Çocuğuma yaptığı şeyin önemli olduğunu hissettirim.
52. Çocuğum yanlış bir şey yaptığında onu tehdit ediyorum veya korkutuyorum.
53. ocuğumla birlikte vakit geçirmekten hoşlanırım.
54. Çocuğumun canı ne isterse yapmasına izin veririm.
55. Çocuğumun üzüldüğü, tasalandığı veya korktuğu zaman ona yardım etmeye çalışırım.
56. Çocuğum kötü davrandığı zaman onu oyun arkadaşlarının yanında kk düşürürüm.

72. Çocuğum yanlış davrandığında onu utandınnaya veya suçlu hissettirmeye çalışırım.

73. ocuğumu mutlu etmeye çalışırım.

EK-C

ÇOCUK/EKRÖ

Kod no: _____ **Tarih:** _____

Bu sayfalar annelerin bazen çocuklarına karşı nasıl davrandıklarını anlatan ifadeler içermektedir. Her ifadeyi dikkatle oku ve her cümlenin annenin sana karşı davranışlarına ne kadar uygun olup olmadığını düşün. Hızlı çalış, ilk aklına gelen düşünceye göre yanıtla ve bir sonraki ifadeye geç. Hiçbir ifade üstünde çok vakit harcama.

Her cümlenin yanında dört tane kutu var. Eğer ifade, annenin sana davranışı hakkında temelde uygun ise, kendi kendine sor; 'Hemen hemen her zaman mı doğru?' yoksa 'Bazen mi doğru?'. Eğer annenin sana hemen hemen her zaman böyle davrandığını düşünüyorsan. **HEMEN HEMEN HER ZAMAN DOĞRU** kutusuna, bazen böyle davrandığını düşünüyorsan **BAZEN DOĞRU** kutusuna X işareti koy.

Eğer cümle annenin sana karşı davranışını doğru olarak anlatmıyorsa, sana karşı davranışlarına temelde uymuyorsa, o zaman kendi kendine sor, 'Nadiren mi doğru?' yoksa 'hiçbir zaman doğru değil mi?'. Eğer annen sana nadiren böyle davranıyor ise '**NADİREN DOĞRU**' kutusuna, eğer hiçbir zaman böyle davranmıyor ise '**HEMEN HEMEN HİÇBİR ZAMAN**' kutusuna X koy.

Unutma, doğru veya yanlış bir yanıt yoktur. Onun için mümkün olduğu kadar dürüst ve açık ol. Cevaplarını annenden beklediğin davranışlara göre değil, annenin sana gerçekte nasıl davrandığına göre ver.

Örnek: Eğer sen iyi davrandığında sana hemen her zaman sarılıyor ise, o zaman ifadeyi aşağıdaki gibi işaretlemelisin.

ANNEM İÇİN DOĞRU

-Annem ben iyi olduğumda bana sarılır.

Hemen hemen
her zaman doğru

(X)

Bazen
doğru

()

ANNEM İÇİN DOĞRU DEĞİL

Nadiren
doğru

()

Hemen hemen
hiçbir zaman
doğru değil

()

* Ronald P. Rohner; 1989, 1997

Çeviri: M.Anjel, F.Erkman, 1993

Kontrol alt test çeviri: A.Varan, 2000

Düzeltilmeler: F.Erkman, 2002

1. Annem benim hakkımda güzel şeyler söyler.
2. Kötü davrandığımda bana söylenir veya beni azarlar.
3. Sanki ben hiç yokmuşum gibi davranır.
4. Beni gerçekten sevmez.
5. Neleri yapıp, neleri yapamayacağımızı kesin olarak anladığımdan emin olmak ister.
6. Planlanınız hakkında benimle konuşur ve söyleyeceklerimi dinler.
7. Onun sözünü dinlemediğim zaman beni başkalarına şikayet eder.
8. Benimle yakından ilgilenir.
9. Dışarıya çıkacağım zaman, eve kesin olarak saat kaçta dönmem gerektiğini bana söyler.

10. Arkadaşlarımı eve getirmem için beni cesaretlendirir, onların hoş valdt geçirmesini sağlar.
11. Benimle alay eder ve dalga geçer.
12. Onu rahatsız etmediğim sürece benimle ilgilenmez.
13. Kızdığı zaman bana bağırır.
14. Bana sürekli nasıl davranmanı gerektiğinin söyler.
15. Benim için önemli olan şeyleri anlatabilmemi kolaylaştırır.
16. Bana karşı sert davranır.
17. Onun etrafında olmamdan hoşlanır.
18. Bir çok kuralın olmasına ve kurallara uyulması gerektiğine inanır.
19. Bir şeyi yaptığımda, kendimle gurur duymamı sağlar.
20. Hakketmediğim zaman bile bana vurur.
21. Benim için yapması gereken şeyleri unuttur.
22. Beni büyük bir başbelası olarak görür.
23. Bana dilediğim kadar özgürlük tanır.
24. Beni başkalarına över.
25. Kızdığı zaman beni çok kötü cezalandırır.

26. Sağlıklı ve doğru Şeyleri yememe çok dikkat eder.
27. İŐimi nasıl yapmanı gerektiğini bana en ince ayrıntısına kadar söyler.
28. Benimle sıcak ve sevgi dolu bir Şekilde konuşur.
29. Bana hemen kızar.
30. Sorularımı cevap I ayam ayacak kadar meŐguldür.
31. Beniden hoşlanmıyor gibi.
32. İstedim her yere, ona sormadan gitmeme izin verir.
33. Hale ettiğim zaman bana güzel Şeyler söyler,
34. abuk parlar ve öfkesini benden çıkarır.
35. ArkadaŐlarımın kim olduğuyla yakından ilgilenir.
36. Bana ne söylediyse, aynen öyle davranmamda İsrar eder.
37. Yaptım Őeylerle gerçekten ilgilenir.
38. Bana bir sürü kırıacı Şey söyler.
39. Ondan yardım istediğimde beni duymazlıktan gelir.
40. BaŐım derde girdiğinde, hatanın bende olduğunu düşünür.
41. Diledim her akŐam dışarı çıkmama izin verir.

42. Bana istenilen ve ihtiyaç duyulan biri olduğumu hissettirir.
43. Onun sinirine dokunduğumu söyler.
44. Bana çok ilgi gösterir.
45. Her zaman ne yapacağımı söyleyebilmemi ister.
46. İyi davrandığım zaman benimle ne kadar gurur duyduğunu söyler.
47. Beni kırmak için elinden geleni yapar.
48. Hatırlaması gerekir diye düşündüğüm önemli şeyleri unuttur.
49. Şayet kötü davranırsam, beni artık sevmediğini hissederim.
50. Bana yapmam için bazı işler verir ve o işler bitene kadar başka hiçbir şey yapmama izin vermez.
51. Bana yaptığım şeylerin önemli olduğunu hissettirir.
52. Yanlış bir şey yapığında beni korkutur veya tehdit eder.
53. Benimle zaman geçirmekten hoşlanır.
54. Canım ne isterse yapmama izin verir.
55. Korktuğumda ya da birşeye canım sıkıldığında, bana yardım etmeye çalışır.
56. Kötü davrandığım zaman beni arkadaşlarımla önünde utandırır.
57. Benden uzak durmaya çalışır.

58. Benden şikayet eder.
59. Yaptığım herşeyi kontrol etmek ister.
60. Benim ne düşündüğüme önem verir ve düşündüklerim hakkında konuşmamdan hoşlanır.
61. Ne yaparsam yapayım, diğer çocukların benden daha iyi olduğunu hisseder.
62. Bir plan yaparken benim de ne istediğıme önem verir.
63. Benim için önemli olan şeyleri, kendisine zorluk çıkarsa da, yapmama izin verir.
64. Diğer çocukların benden daha iyi davrandığını düşünür.
65. Bakmaları için beni başkalarına bırakır (örneğin; bir komşu veya akrabaya).
66. Bana istenmediğimi belli eder.
67. Yaptığım işlerle ilgilenir.
68. Canım yandığında veya hasta olduğumda, kendimi daha iyi hissetmem için elinden geleni yapar.
69. Kötü davrandığım zaman benden ne kadar utandığını söyler.
70. Beni sevdiğini belli eder.
71. Bana karşı yumuşak ve iyi kalplidir.
72. Kötü davrandığım zaman beni utandırır veya suçlu hissettirir.
73. Beni mutlu etmeye çalışır

EK-D

Çocuklar İçin

KAHN ÖLÇEĞİ

Ad Soyadı:

Sınıfı:

Yaşı:

Cinsiyeti:

1. Bir sihirbaz olduğunu ve dünyada değiştirmek istediğin herşeyi yapabileceğini düşün, kimi, nasıl değiştirdin?
2. Dünyanın en zengin insanı olsaydın paranla yapacağın şeyleri söylermisin?
3. Yılbaşında ve doğum gününde ne gibi hediyeler almak istersin?
4. Ailende en çok kimi seviyorsun? Anneni mi, Babam mı, Ablanı mı, Ağabeyini mi, Kardeşini mi? Diğer?
5. Kendini daha çok mutlu mu, yoksa mutsuz mu hissediyorsun?
6. Hiçkimseye söyleyemediğin sırların var mı, bu sırlar için üzülüyor musun?
7. Hangi tür faaliyetlerde bulunmaktan hoşlanırsın, yalnız başına mı ya da diğerleriyle beraber olmayı mı tercih edersin?

IÖ:

8. Kimlerle beraber olmaktan hoşlanırsın? Erkek arkadaşları mı? Kız arkadaşlarıyla mı? Senden büyüklerle mi? Küçüklerle mi? Yaşlılarıyla mı? alvif veya sessiz olanlarla mı? Engellilerle mi?
9. Varsayalım, bindiğin gemi battı. Eğer sen ıssız bir adada kalsaydım, yanma kimi seçerdin? Peki daha fazla kişi seçmen gerekseydi, kimleri seçerdin?
10. Üç dileğinizin gerçekleşeceği size söylenmiş olsaydı, neler dilerdiniz?
11. Eğer yapabilmeniz mümkün olsaydı, en çok ne yapmak isterdiniz?
12. Size ölmeden önce yalnız birtek şey yapmaya imkanınız olduğu söylenseydi, sarf edecek para, zaman ve gerekli gayret temin edildiği taktirde ne yapmayı tercih ederdiniz?
13. Eğer öldükten sonra değişik bir biçimde dünyaya dönmek zorunda kalsaydınız ne olmayı seçerdiniz?
14. Yapmanızın imkansız olduğuna inandığınız üç olay sizce ne olabilir? Sırasıyla yazınız.

KAYNAKÇA

- Amato, P.R. (1986). "Marital Conflict, the Parent-Child Relationship and Child Self-Esteem", *Family Relation*, 35, 403-410.
- Amato, P.R. (1994). "Life-Span Adjustment of Children to Their Parents' Divorce", *The Future of Children: Children and Divorce*, V.4, N.1, 143-146.
- Amato, P.R. (1993). "Children's Adjustment To Divorce: Theories, Hypotheses and Empirical Support". *Journal of Marriage and the Family*, 55, 23-38.
- Amato, P. R. & Booth, A. (1996). "A Prospective Study of Divorce and Parent-Child Relationships", *Journal of Marriage and the Family* * 58. 35-36.
- Amato, P. R.; Fowler, F. (2002). "Parenting Practices, Child Adjustment, and Family Diversity", *Journal of Marriage and the Family*, 64, 703-716.
- Amato, P. R., Loomis, L.S. & Booth, A. (1995). "Parental Divorce, Marital Conflict and Offspring Well-being During Early Adulthood", *Social Forces*, 73, 895-915.
- Ashhan, M. N. (1998). *Parçalanmış veya Tam Aileye Sahip Çocukların Öz Kavramı Depresyon Düzeyleri ve Akademik Başarılarının Yaş ve Cinsiyet Yönünden Karşılaştırılması*, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri A.B.D.(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Adana.
- Aydın, B. (1997). *Çocuk ve Ergen Psikolojisi*, Marmara Üniversitesi Vakfı Yayınları, No: 1, İstanbul, 66-89-90.
- Aydın, C; Baskın, H. (1987). "Boşanmış ve Aşın Geçimsiz Ailelerin Çocukları Üzerinde Bir Araştırma", *E. Ü Tıp Fak Dergisi* Cilt. 26, Sayı:3, 943-949.
- Barker, P. (1981). "Basic Family Therapy", London Grenada Hall, 78-79.

Baucom, D.HL Epstein, N., Sayer, S. & Sher, T.G. (1989). "The Role of Cognitions in Marital Relationships: Definitional, Methodological, and Conceptual Issues", *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, Vol.57, No.1 31-38.

Benedek, E.P. & Brown, C.F. (1997). *Boşanma ve Çocuğunuz*, Çeviren: Serap Katlan, Ankara. Hyb Yayıncılık.

Birchler, G.R., Clopton, P.L. & Adanis, N.L. (1984). "Marital Conflict Resolution: Factors Influencing Concordance Between Partners and Trained Coders". *The American Journal of Family Therapy*, Vol.12, No.2, 15-28.

Blum, J.S., Mehrabian, A. (1999). "Personality and Temperament Correlates of Marital Satisfaction", *Journal of Personality*, 67, 93-125.

Bowlby, J. (1969). *Attachment and Loss*, Vol.1, London: Hogart Press.

Bowlby, J. (1979). *The Making and Breaking of Affectional Bonds*, London: Tavistock Publication, 53-54.

Bowlby, J. (1980). *Attachment and Loss*, Vol.3, Sadness and Depression, London: Hogarth Press, 87-88.

Budak, S. (2003). *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara.

Bulut, I. (1990). "Parçalanmış Aileden Gelen Çocukların Davranış Özellikleri Hakkında Bir Araştırma", *Aile Yazdan, Birey, Kişilik ve Toplum*. Derleyen: Beylü Dikeçligil, A.Çiğdem. T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu, Ankara, 3, 49-50.

Buehler, C. ve Gerard, J.M., (2002). "Marital Conflict, Ineffective Parenting and Children's and Adolescents' Maladjustment", *Journal of Marriage and the Family*, 64, 78-92.

Butler, I. (2003). *Divorcing Children: Children's Experience of Their Parents Divorce*, Philadelphia, USA: Jessica Kingsley Publishers. 56-57.

Butler, I.; Scanlan, L.; Robinson, M.; Douglas, G. & Murch, M. (2002). "Children's Involvement in Their Parents' Divorce: Implications for Practice", *Children & Society*, Vol.16, 89-102.

Calvin, M. K. And Brommel, J. (1991). *Family Communication and Change*, USA, Harpers Collins Publishers, 3,98-99.

Caughlin, J.P. & Huston, T.L. (2002). "A Contextual Analysis of the Association Between *DemmandWithdraw andMarital Satisfaction* ", *Personal Relationships*, 9, 95-119.

Cavanaugh, J. (1990). *Adult Development and Aging*, Belmont, CA: Wadsworth, 54-55.

Cebiroğlu, R. (1977). "Boşanmış Ailede ocuğun Ruhsal Durumu", *13. Ulusal Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Kongresi Bilimsel alışmaları*, Ankara, 33-34.

Cummings, E.M. (1994). "Marital Conflict and Children's Functioning", *Social Development*, Vol. 3,16-36.

Cummings, E.M.; Zahn-Waxler, C. & Radke-Yarrow, M. (1984). "Developmental changes in children's reactions to anger in the home", *Journal of Child Psychology' and Psychiatry*, 14, 96-97

Cummings, E.M., & Cummings, J.S. (1988). "A Process-Oriented Approach to Children's Coping With Adults Angry Behavior", *Developmental Review* 8: 296-321.

Cüceloğlu, D. (1994). *İnsan ve Davranışı* Remzi Kitabevi, İstanbul, 15-60.

Cüceloğlu, D. (2002). *İçimizdeki Biz: Dayanışma Bilincinin Temeli*. Otuz Beşinci Basını, İstanbul: Remzi Kitabevi, İstanbul.

Cüceloğlu, D (2002). *İnsan ve Davranışı: Psikolojide Temel Kavramlar*. On Birinci Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi, İstanbul.

Cüceloğlu, D (2002). *İçimizdeki Çocuk: Yaşamımıza Yön Veren Güçlü Varlık*, Yedinci Basım. Remzi Kitabevi, İstanbul.

Cüceloğlu, D. (2003). *İnsan ve Davranışı Psikolojinin Temel Kavramları*, Onikinci Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul.

Çelikoğlu, C. (1997). *Boşanmanın Çocukların Benlik Saygısına Etkisinin İncelenmesi*, Hacetepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

Dereobah, N. (2005). *Okul Çağında Çocuk Gelişimi ve Eğilimi 'Şimdi Okullu Oldum'. 7-14 Yaş Çocuk Gelişimi ve Eğitimi*, Birinci Basım, Morpa Kültür Yayınları, İstanbul.

DeMarris, A. & Rao, K. (1992). "Premarital Cohabitation and Subsequent Marital Stability in The United States: A Reassessment". *Journal of Marriage and the Family*, 54, 178-190.

Denton, W.H., Golden, R.N. & Walsh, S.R. (2003). "Depression, Marital Discord and Couple Therapy", *Current Opinion in Psychiatry*, 16, 29-34.

Difüippo, J.M. & Overholser, J.C. (2002). "Depression, Adult Attachment and Recollections of Parental Caring During Childhood", *The Journal of Nervous and Mental Disease*, Vol. 190, No. 10, 663-669.

DİE-2680. (2000). *Boşanma İsi at İslıklar i*, Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü, Ankara.

Doherty, J.& Jacopson, S. (1982). "Marriage and family. in B.B. Wolman. Handbook of Developmental Psychology", Englewood Cliffs. NJ Prenüce-Hall, 667-680.

Dönmezer, İ. (1999). *Ailede İletişim ve Etkileşim*, İstanbul, Sistem yayıncılık. 79-81.

Ekşi, A. (1990). *Normal Çocuk ve Özellikleri Bölüm: II Çocuğun Ruhsal Gelişiminde Annenin Önemi, Anneden Ayrılaşma Tepkileri*, İstanbul, İstanbul Çocuk Sağlığı Yayını, 97,98,99.

Emery, R.E, & O'Leary, K.D. (1982). "Children's Perceptions of Marital Discord and Behavior Problems of Boys and Girls", *Journal of Abnormal Child Psychology*, 10, 11-24.

Emery, R.E, & O'Leary, K.D. (1984). "Marital Discord and Child Behavior Problems in a Nonclinic Sample", *Journal of Abnormal Child Psychology*, 12, 411-420.

Engelhart, J.K. (2001). "The Marriage Between Theory and Practice", *Public Administration Review*, Vol.61, No.3, 371-374.

Erel, O.; Burman, B. (1995). "Interrelatedness of Marital Relations and Parent-Child Relations: A Meta-Analytic Review", *Psychological Bulletin*, 118, 108-132.

Ericson, E. (1963). *Childhood and Society*. New York: Norton, 67-68.

Fidaner, H. (1995). *Ruh Sağlığı Hizmetlerinde Aileye Yaklaşım*, Birinci Basım, İzmir, Sevdik Matbaacılık, 15-16.

Fincham, F.D. (1994). "Understanding the Association Between Marital Conflict and Child Adjustment: Overview", *Journal of Family Psychology**, Vol.8, No.2, 123-127.

Fincham, F.D. (2003). "Marital Conflict: Correlates, Structure and Context", *Current Directions in Psychological Science*, Vol. 12, No: 1, 23-27.

Fincham, F.D. & Bradbury, T.N. (1991). "Marital Conflict: Towards a More Complete Integration of Research and Treatment", *Advances in Family Intervention, Assessment and Treatment*, Vol.5, 1-24.

- Fincham, F.D.; Grych, J.H. & Osborne, L.N. (1994). "Does Marital Conflict Cause Child Maladjustment? Directions and Challenges for Longitudinal Research". *Journal of Family Psychology*, Vol.8, No.2, 128-140.
- Fine, M.A. (1997). "Helping Children Cope With Marital Conflict, Divorce, and Remarriage", *Psychotherapy in Practice* Vol. 3, No. 1, 55-67.
- Flouri, E.; Buchanan, A. (2001). "What Predicts Traditional Attitudes to Marriage?", *Children & Society*, Vol.15, 263-271.
- Furstenberg, F.F. & Kiernan, K.E. (2001). "Delayed Parental Divorce: How Much Do Children Benefit?", *Journal of Marriage and the Family*, 63, 446-457.
- Gagnon, H.; Laumann, E.; Michaels, R. & Kolata, G.. (1994). *America, A Definitive Study*. Boston: Little, Brown, 116-117.
- Gale, J.; Mowery, R.L.; Herrman, M.S. & Hollett, N.L. (2002). "Considering Effective Divorce Mediation: Three Potential Factors", *Conflict Resolution Quarterly*, Vol. 19, No.4: 389-420.
- Gençian, E. (1989). *Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar*, İstanbul: Renizi Kitabevi, 55-56-83.
- Gindes, M. (1998). "The Psychological Effects of Relocation for Children of Divorce". *Journal of American Academy of Matrimonial Lawyers* Vol.1 5: 119-148.
- Glenn, N.D. (1990). "Quantitative Research on Marital Quality in the 1980's: A Critical Review", *Journal of Marriage and the Family*, 52, 818-831.
- Grych, J.H. & Fincham, B. (1995). "Marital Conflict and Children's Adjustment: A Cognitive-Contextual Framework", *Psychological Bulletin*, 108, 267-290.

Gordon, T. (1996). *Etkili Ana-Baba Eğitiminde Uygulamalar.*, istanbul: Sistem Yayınları, 112.

Gunnar, A.S. & Kniskern, D.P. (1991). *Handbook of Family Therapy Vol: II. New Handbook of Family Therapy*, New York: Brunner/Mazel, 508-524.

Gülerce, A. (1996). *Türkiye 'de Ailelerin Psikolojik Örüntüleri.*, 1. Basım, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul, 16.

Haley, J. (1998). *İletişim*, Çark Yayınları, Ankara, 76-77.

Harris, J.R. (1995). "Where is the Child's Enviroment? A Group Socialization Theory of Developmenf, *Psychological Review*, 3, 458-489.

Hawkins, A.J.; Nock, S.L.; Wilson, J.C.; Sanchez, L. & Wright, J.D. (2002). "Attitudes About Covenant Marriage and Divorce: Policy Implications From a Thiree-state Comparison", *Family Relatiom\5l*, 166-175.

Heinicke, C.M., Guthrie, D. & Ruth, G. (1997). "Marital Adaptation, Divorce and Parental-Infant Development: *A Prospective Study*". *Infantl Mentol Health Journal* Vol. 18, 282-299.

Hortaçsu, N. (1991). "Evlilik ve Boşanma Nedenlerine Verilen Önemi Etkileyen Faktörler Olarak Değerlendirme Yaklaşımı, Cinsiyet ve Medeni Durum", *Aile ve Toplum*, Sayı:1, Cilt: 1, 35-40.

Hortaçsu, N. (2003). *İnsan İlişkileri*, Üçüncü Baskı, İmge Kitabevi Yayınlan, Ankara, 78-79.

Humphres, T. (2003). *Aile Terk Etmemiz Gereken Sevgili*. Çeviri: Tanju Anapa. İstanbul. Ppsilon Yayınları.

Huston, T.L.,Niehuis, S. & Smith, S.E. (2001). "The Early Marital Roots of Conjugal Distress and Divorce", *Current Direciions in Psychological Science*, Vol.10, No:4, 116-119.

Isaacs, A. (2002). "Children's Adjustment to Their Divorced Parents New Relations". *Journal of Paediatric Child Health*, 38, 329-331.

Jenkins, J.M. (2000). "Marital Conflict and Children's Emotions: The Development of an Anger Organization", *Journal of Marriage and the Family*, 62, 723-736.

Jersild, A.T. (1993). *Çocuk Psikolojisi*, Çeviren: Gülseren Günce. Ankara, S yayınları 218-219
Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). *Kültürel Psikoloji; Kültür Bağlamında İnsan ve Aile*, Sosyal Psikoloji Dizisi:!, İkinci Basım, Evrim Yayınları, İstanbul, 92-93, 134-135

Kafin, T.T. (1960). *Kalın Intelligence Tests. Experimental Form (KIT:EXP), Perceptual and Motor Skills Monograph Supplement*, V:10, 123-153.

Kaplan, W.S. & Novorr, M.J. (1994). "Age and Season of Birth in Sudden Infant Death Syndrome in North Carolina". 1982-1987: No Interaction. *American Journal of Epidemiology*, 140, 56-58.

Karasar, N. (2005). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. On Dördüncü Basım, Nobel Tıp Kitabevi, Ankara.

Kaya, I. (2003). *Evlilik Uyumu ile Çocuklardaki Davranış Problemleri Arasındaki İlişkide Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Rolü*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Kaynaroglu, N. (1984). *Orta Sosyo-Ekonomik Düzeydeki Boşanmış Ailelerin, Altı Yaş Grubu Çocuklarındaki Psiko-Sosyal Özelliklerinin İncelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.

Kimmel, D. (1974). *Adulthood and Aging*, John Wiley and Sons Inc., New York.

Knauth, D.G. (2000). "Predictors of Parental Sense of Competence for the Couple During the Transition to Parenthood". *Research in Nursing & Health*, 23, 496-509.

Koerner, S.S.; Waliace, S.; Lehman, S.J. & Raymond, M. (2002). "Mother-to-Daughter Disclosure After Divorce: Are There Costs and Benefits?" *Journal of Child and Family Studies*, Vol.11, No.4, 469-483.

Konuk, Enire. (1992). "Psikoloji Kongresi", *Seminer Dergisi Özel Sayısı*, 8, 4-8.

Kurdek, L.A. (1991). "Differences in Ratings of Children's Adjustment by Married Mothers Experiencing Low Marital Conflict, Married Mothers Experiencing High Marital Conflict, and Divorced Single Mothers: A Nationwide Study", *Journal of Applied Developmental Psychology*, Jul-Sep. Vol. 12, 289-305.

Kurdek, L.A. (1993). "Predicting Marital Dissolution A 5-Year Prospective Longitudinal Study of Newlywed Couples", *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol.64, No.2, 221-242.

Kurdek L. A. (1999). "The Nature and Predictors of the Trajectory of Change in Marital Quality for Husbands and Wives Over the First 10 Years of Marriage", *Developmental Psychology*, Vol.35, No.5, 1283-1296.

Kurdek, L.A. (2002). "Predicting the Timing of Separation and Marital Satisfaction: An Eight-Year Prospective Longitudinal Study", *Journal of Marriage and the Family*, 64, 163-179.

Lamb, M.E.; Sternberg, K.J. & Thompson, R.A. (1997). "The Effects of Divorce and Custody Arrangements on Children's Behaviour, Development and Adjustment", *Expert Evidence*, 5, 83-88.

Laver, R.H. & Laver, J.C. (1991). *Marriage and Family The Quest For Intimacy*, Wm.C. Brown Publishers.

Lee G.R.; Seconibe K. & Shehan C.L. (1991). "Marital Status and Personal Happiness: An Analysis of Trend Data", *Journal of Marriage and the Family*, 53, 839-844.

Long, N., & Forehand, R. (1987). "The effects of parental divorce and parental conflict on children: An overview", *Developmental and Behavioral Pediatrics*, 8, 229-296.

Long, N. Forehand, R.; Fauber, R. & Brody, G. (1987). *Self-Perceived and Independently Observed Competence of Young Adolescent as a Function of Parental Marital Conflict and Behavioral Pediatrics*, 8, 292-296.

Madden-Derdich, D.A. & Leonard, S.A. (2000). "Parental Role Identity and Fathers Involvement in Coparental Interaction After Divorce: Father's Perspectives", *Family Relations*, 49, 311-318.

Madden-Derdich, D.A. & Leonard, S.A. (2002). "Shared Experiences, Unique Realities: Formerly Married Mothers' and Fathers' Perceptions of Parenting and Custody After Divorce", *Family Relations*, 51, 37-45.

Masalıcı, A.D. (2001). *Aile İçi Etkileşimlerle Çocuğun Saldırganlık Düzeyi ve Uygun Davranışlarının Karşılaştırılması*, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitimde Psikolojik Danışmanlık A.B.D. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İzmir.

McKenry, P.C.; Clark, K.A. & Stone, G. (1999). "Evaluation of a Parent Education Program for Divorcing Parents", *Family Relations*, 48, 129-137.

McMahon, S.D.; Grant, K.E.; Compas, B.E.; Thurm, A.E.; Ey, S. (2003). "Stress and Psychopathology in Children and Adolescents: Is There Evidence of Specificity?", *Journal of Psychology and Psychiatry*, 44, 107-133.

Melville, K. (1998). *Marriage and Family Today*, Random House, New York, 302-303.

Miller, F. (1991). "The Influence of the Family and Social Environment", *The Health of Adolescents*, Ed: William R. Henggeler, USA, 94-117.

MOITIS, C. (2002). *Psikolojiyi Anlamak: Psikolojiye Giriş*, Çeviri Editörleri: H. Belgin Ayvacık, Melike Sayıl, Türk Psikologlar Derneği yayınları, No: 23. 1. Basım, Ankara, 384-513.

Moss, B.F. & Schvvebel, A.I. (1993). *Marriage and Romanûic Relationships. Family Relations*, 42,31-37.

Murstein, B. (1986). *Paths (o Marriage*. Beverly Hills, CA: Sage.

Nolte, D.; Adler, R.veN. Tovvne; Çeviri: Cüceloğlu, D. *Children Learn What They Live. înterpersonal Communication*. Cortte Madera, California: Rinehart Press, 43.

Nomura, Y.; Wickramaratne, P.T.; Warner, V.; Mufson, L. & Weissman, M.M. (2002). "Family Discord, Parental Depression and Psychopathology in Offspring: Ten-Year Follow-up", *Journal of American Acad. Child Adolesc. Psychiatry*, 41:4, 402-409.

Onur, B. (2004). *Gelişim Psikolojisi*. Altıncı Basla. İmge Kitabevi Yayınları.

Öner, N. (2003). *Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler*, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 3. Basım.

Öter, G. (1994). *Çocuk Suçluluğunda Ailenin Fonksiyonu ve Farik-Mümeyyizlik Kavramı*. İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Öz, İ. (2005). *Anne Baba Olma Sanatı*. Altıncı Baskı, Alfa Yayınları, İstanbul, 57-58.

Özay, K.S. (2004). *^4777^ Babaları Boşanmış ve Birlikte Yaşayan 15-17 Yaş Arası Ergenlerin Denetim Odaklarının Bazı Değişkenlere Göre Karşılaştırılarak İncelenmesi*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik danışmanlık Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

Özdiker, J. (2004), *Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu Olan Çocukların Anneleri İle İlişkilerini Algılamaları İle Annenin Çocuğunu Kabulleme Ve Reddetme Davranışlarına Ait Algılamaları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Aııabilim Dalı, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Özen, Ş. (1998). *Eşler Arası Çatışma ve Boşanmanın Farklı Yaş ve Cinsiyetteki Çocukların Davranış ve Uyum Problemleri ile Algıladıkları Sosyal Destek Üzerindeki Rolü*. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.

Özgüven, İ.E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*, PDREM Yayınları, Ankara, 314.

Öztürk, O. (2004). *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*, 10. Basım, Ankara, 293-294.

Palnio, J.A and Palmo, L.A. (1996). "The Harmful Effects of the Dysfunctional Family Dynamics", Youth At Risk. Ed: Danial Capuzzi. Douglas R. Gross, USA, 37-56-57.

Porter, B.. & O'Leary, K.D. (1980). "Marital discort and chüdhood behavior problems" *Journal of Abnormal Child Psychology*, s: 8, 387-295.

Radikal Gazetesi. (14.Arahk.2005). "Boşanmış Aile Çocuğundan Öneriler', Makale.

Roliner, R.P. (1984/1999). *Handbookfor the Study of Par ental Acceptance and Rejection*. Centerfor the Study of Par ental Acceptance and Rejection, University of Connecticut at Storrs.

Roliner, R.P. (1986). *The Warmth dimension: Foundations of ParentalAcceptance- Rejection Theory*, Newbury Park, CA: Sage Publications, Inc.

Rohner, R.P. (1994). "Pattens of parenting: The warmth dimension in worldwide perspective", in W.J. Lonner & R.S. Malpass (Eds.), *Readings in Psychology)? and Culture*. Needham Heights, MA: Allyn and Bacon, Inc.

Rohner, R.P. (1998). "Father Love and Child Development: History and Current Evidence", *Current Directions in Psychological Science*, 7, 157-161.

Rohner, R.P. (1999). "Acceptance and rejection", in D. Levinson, J. Ponzetti & P. Jorgensen (Eds.), *Encyclopedia of Human Emotions*. New York: Macmillan Publishing.

Rohner, R.P. (2001). "*Reliability and validity of the Intimate Partner Acceptance-Rejection Questionnaire*". Manuscript in preparation, Rohner Center for the Study of Parental Acceptance and Rejection, School of Family Studies, University of Connecticut.

Rohner, P. R. (2006). /. *Uluslararası Kişilerarası İlişkilerde Kabul ve Red Kongresi İstanbul*

Rohner, R.P. ve Rohner E.C. (1981). "Parental acceptance-rejection and parental control: cross-cultural codes" *Etimolog*’, 20. 3, 245-260.

Rohner, R.P. ve Brothers, S.A. (1999). Perceived parental rejection, psychological maladjustment, and borderline personality disorder. *Journal of Emotional Abuse*, 1, 4, 81-95.

Rohner, R.P. ve Veneziano R.A. (2001). "The importance of father love: History and contemporary evidence". *Review of General Psychology*, 5, 382-405.

Rohner R.P. ve Britner, P.A. (2002). "Worldwide mental health correlates of parental acceptance-rejection: Review of cross-cultural and intracultural evidence", *Cross-Cultural Research*, 36, 16-47.

Rohner, P. R. and Klialeque, Editors. (2005). *Handbook for the Study of Parental Acceptance and Rejection*, 137-185, 69-77.

Rosenbaum, M. & Cohen, E. (1999). "Equalitarian Marriages, Spousal Support, Resourcefulness and Psychological Distress Among Israeli Working Women", *Journal of Vocational Behavior*, 54, 102-113.

Rutter, M. (1972). "Maternal Deprivation Reassessed", Anneden yoksunluğun yeniden değerlendirilmesi, Harmondsworth, Penguin Books, 46-47.

Şendil, G.(1999). *Çocukların Anne Babanın Evlilik Çatışmasını Algılayışı*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Programı, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul.

Sabatelli, R.M. (1988). "Measurement Issues in Marital Research: A Review and Critique of Contemporary Survey Instruments". *Journal of Marriage and the Family*, 50: 891-915.

Sacco W.P.; Phares V. (2001). "Partner Appraisal and Marital Satisfaction: The Roles of Self-Esteem and Depression", *Journal of Marriage and the Family*, 63, 504-513.

Satir, V. (2001). *İnsanı Yaratmak, Aile Terapisinin Başyapıtı*. Çeviren: Selim Yeniçeri, 1.Basım, İstanbul, Beyaz Yayınları, 141, 151.

Sayers, S.L., Kolin, C.S. & Ieavey, C. (1998). "Prevention of Marital Dysfunction: Behavioral Approaches and Beyond", *Clinical Psychology Review*, Vol.18, No.6, 713-744.

Sayın, Ö. (1990). *Aile Sosyolojisi*, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir, 19-23.

Seltzer, J.A.(1991). "Relationships Between Fathers and Children who Live Apart: The Fathers Role After Separation". *Journal of Marriage and the Family*, 53, 79-101.

Smith, M.A. & Jenkins, J.M. (1991). "The Effects of Marital Disharmony on Prepubertal Children", *Journal of Abnormal Child Psychology*, Vol. 19, 625-644.

Sönmez, F. (2001). *Anne-Babası Boşanmış Ergenlerle Anne-Babası Boşanmamış Ergenlerin Benlik İmgelerinin Karşılaştırılması*, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Stocker, C, Ahmed, K. & Stall, M. (1997). "Marital Satisfaction and Maternal Emotional Expressiveness: *Links With Children 's Sibling Relationships* ", *Social Development*, 3, 373-385.

Stocker, C.M., Richmond, M.K., Low, S.M., Alexander, E.K. & Elias, N.M. (2003). "Marital Conflict and Children's Adjustment: *Parental Hostility and Children 's Interpretations as Mediators*", *Social Development*, 12, 149-161.

Sun, Y. (2000). "Family Environment and Adolescents' Well-Being Before and After Parents' Marital Disruption: A Longitudinal Analysis" *Journal of Marriage and the Family*, 63, 697-713.

Tınaz, Dilek. (1997). *Aile Yapısı ve Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Timur, S. (1972). *Türkiye'de Aile Yapısı*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 103.

Türk Aile Yapısı İhtisas Komisyonu Raporu. (1989).

Vandewater, E.A. & Lansford, J.E. (1998). "Influences of Family Structure and Parental Conflict on Children's Well-Being", *Family Relations*, 47, 323-330.

Varan, A. (2003). *EKAR kuramı değerlendirme araçlarının Türkiye güvenilirlik ve geçerlik çalışması*, Ege Üniversitesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Çalışma, İzmir.

Varan, A. (2005). "Relation between parental acceptance and intimate partner acceptance in Turkey: Does history repeat itself?" *Ethos*, 33, 3, 414-426.

Varan, A. (2006). / *Uluslararası Kişilerarası İlişkilerde Kabul ve Red Kongresi, İstanbul*.

Varan, A. ve Eryüksel, G.N. (2004). "Daughters, mothers and grandmothers: Three generations of maternal acceptance and rejection in Turkey". *XIV. International Family Therapy Association (IFTA) World Family Therapy Congress, Istanbul, Turkey, April 4-7, 2004.*

Walczak, Y.& Burns, S. (2004). *Boşanma ve Çocuk Üzerine Etkileri*, Türkçesi: Prof. Dr. İsmail Ersevimi, İkinci Basım., Özgür Yayınları, İstanbul, 112-113.

Walczak, Y. & Burns, S. (2005). "Maternal Deprivation Reassessed; Annedden Yoksunluğun Yeniden Değerlendirilmesi". Harmondsworth, Penguin Books, 43.

Wallerstein and Kelly. (1980). The Effects of Divorce on the Visiting Father Child Relationship. *American Journal of Psychiatry*. 137, 153-154.

Walrond & Skinner S.(1976). *Family Therapy: The Treatment of Natural Systems London*, 63.

Wang, H. & Amato P.R. (2000). "Predictors of Divorce Adjustment: Stressors, Resources, and Definitions*", *Journal of Marriage and the Family*, 62. 655-668.

Wenk D.; Hardesty C.L.; Morgan C.S. & Blair S.L. (1994). "The Influence of Parental Involvement on the Well-Being of Sons and Daughters", *Journal of Marriage and the Family*, 56, 229-234.

Werner-Wilson, R.J. & Davenport, B.R. (2003). "Distinguishing Between Conceptualizations of Attachment: Clinical Implications in Marriage and Family Therapy", *Contemporary Family Therapy*, 25, 179-193.

Whitehead, L. (1979). "Differences in children's responses to family stress", *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 20, 247-254.

Whitson ve El-Sheikli, (2002). "Marital Conflict and Health: Processes and Protective Factors", *Aggression and Violent Behavior*, 8, 283-312.

Wierson, M., Forehand, R., & Mc Combs, A. (1998). "The Relationship of Early Adolescent Functioning to Parent-Reported and Adolescent-Perceived Interparental Conflict", *Journal of Abnormal Child Psychology*, 16,707-718.

Wolchik, S.A; Wilcox, K.L; Tein, J.Y. & Sandler, I.N. (2000). "Maternal Acceptance and Consistency of Discipline as Buffers of Divorce Stressors on Children's Psychological Adjustment Problems", *Journal of Abnormal Child Psychology*, Vol.28, No.1: 87-102.

Woodward, L.; Fergusson, D.M. & Belsky, J. (2000). "Timing of Parental Separation and attachment to Parents in Adolescence: Results of a Prospective Study From Birth to Age 16" *Journal of Marriage and the Family*, 162-174.

Yavuzer, H. (1991). *Ana-Baba ve Çocuk*, Dördüncü Basım. İstanbul, Remzi Kitabevi, 68-69.

Yavuzer, H. (1998). *Çocuk Psikolojisi*, On Altıncı Basım, İstanbul, Remzi Kitabevi, 93-94.

Yavuzer, H. (2004). *Çocuğu Tanımak ve Anlamak Ana-Babalarm En Çok Sorduğu Sorular ve Cevaplarıyla*, Dördüncü Basım, Remzi Kitabevi Yayınlan, İstanbul. 116-117.

Yavuzer. H. (2005). *Doğum Öncesinden Ergenlik Sonuna; Çocuk Psikolojisi*, Geliştirilmiş Yeni Basım, Yirmi Yedinci Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 34-35.

Yavuzer. H, (2005). *Çocuk Eğitimi El Kitabı*, Ondokuzuncu Basım, Remzi Kitabevi Yayınlan, İstanbul, 49-50.

Yılmaz, A. (2000). "Çocuk Yetiştirme Tutumları Kuramsal Yaklaşımlar ve Görgül Çalışmalar", *Türk Psikoloji Yanları*, 3, 99-118.

Yogev, S. & Brett, J (1985). "Perceptions of the Division of Housework and Child Care and Marital Satisfaction". *Journal of Marriage and the Family*, August, 609-618.

Yörükoğlu, A. (1996). "Çocuk Ruhı Sağlığı ve Gelişimi. Normal Çocuk ve Özellikleri", *Katkı Pediatri Dergisi*, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, Cilt: 17, Sayı: 5,. Eylül-Ekim 1996, 777-782.

Yörükoğlu, A. (1998). *Çocuk Ruh Sağlığı*, Yirmi Üçüncü Basım, Özgür Yayınları, İstanbul. 73-77.

Yörükoğlu, A. (2000). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, Altıncı Baskı, Özgür Yayınları, İstanbul, 86-87.

Zöhrap, D.U. (2004). *Lise Öğrencilerinde Algılanan Ana-Baba Tutumları ve Aile Yapısının Ergen Kişilik Özelliklerine Etkisi*, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul.

İNTERNET KAYNAğI

Cüceloğlu, D. (02.03.2006). Cüceloğlu ile iletişim dünyası, http://.minidev.com/dc_editor.asp .

